

Obsah

1.	ÚVOD	3
2.	ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA	4
3.	SÍDELNÍ STRUKTURA	6
3.1.	ADMINISTRATIVNĚ SPRÁVNÍ CHARAKTERISTIKA	6
3.2.	SÍDELNÍ STRUKTURA	7
4.	OBYVATELSTVO	10
4.1.	POČET OBYVATEL, VÝVOJ A SOUČASNÝ STAV	10
4.2.	PŘIROZENÁ A MECHANICKÁ MĚNA OBYVATEL	12
4.3.	VĚKOVÁ STRUKTURA OBYVATEL	13
4.4.	VZDĚLANOSTNÍ STRUKTURA OBYVATELSTVA	16
4.5.	OBYVATELSTVO DLE NÁRODNOSTI A NÁBOŽENSKÉHO VYZNÁNÍ	16
4.6.	TRH PRÁCE, NEZAMĚSTNANOST A VYJÍŽDKA DO ZAMĚSTNÁNÍ A DO ŠKOL	18
5.	DOMOVNÍ A BYTOVÝ FOND	24
5.1.	DOMOVNÍ FOND	24
5.2.	TRVALE OBYDLENÝ BYTOVÝ FOND - VYBAVENOST A VELIKOSTNÍ CHARAKTERISTIKY	26
5.3.	NEOBYDLENÝ BYTOVÝ FOND	29
6.	EKONOMIKA	32
6.1.	EKONOMICKÝ PROFIL ÚZEMÍ	32
6.1.1.	Počet ekonomických subjektů podle počtu zaměstnanců	33
6.1.2.	Počet ekonomických subjektů podle odvětví	35
6.1.3.	Počet podnikajících právnických a fyzických osob	37
6.1.4.	Rozvojový potenciál území pro podnikání	39
6.2.	ZAMĚSTNAVATELÉ V REGIONU	40
6.2.1.	Největší zaměstnavatelé na Náchodsku	40
7.	HOSPODAŘENÍ OBCÍ	43
8.	OBČANSKÁ VYBAVENOST	50
8.1.	ŠKOLSTVÍ	50
8.1.1.	Mateřské a základní školy	50
8.1.2.	Středoškolská zařízení	52
8.1.3.	Ostatní vzdělávací zařízení	52
8.2.	ZDRAVOTNICTVÍ A SOCIÁLNÍ SLUŽBY	53
8.2.1.	Zdravotnictví	53
8.2.2.	Sociální služby	55
8.3.	OBCHOD A SLUŽBY	58
8.3.1.	Maloobchod	58
8.3.2.	Služby	59
8.3.3.	Ubytování a stravování	60
9.	KULTURA, VOLNÝ ČAS A CESTOVNÍ RUCH	62
9.1.	KULTURA A VOLNÝ ČAS	62
9.1.1.	Kulturní zařízení	62
9.1.2.	Sportovní zařízení	63
9.1.3.	Spolky a volnočasové aktivity	63
9.2.	CESTOVNÍ RUCH	64
9.2.1.	Kulturní památky	65
9.2.2.	Turistika a cykloturistika	67
9.2.3.	Zájem a propagace území	68
9.2.4.	Mezinárodní spolupráce	69
10.	ZEMĚDĚLSTVÍ A LESNÍ HOSPODÁŘSTVÍ	70
10.1.	ZEMĚDĚLSTVÍ	70
10.1.1.	Struktura půdního fondu	70
10.1.2.	Podnikatelské subjekty v zemědělství a lesnictví	72
10.1.3.	Vlivy zemědělství na kvalitu života ve sledovaném území	73
10.2.	LESNÍ HOSPODÁŘSTVÍ	74

11. ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ	77
11.1. GEOLOGICKÉ POMĚRY V ÚZEMÍ	77
11.2. OVZDUŠÍ	77
11.3. HYDROGEOLOGICKÉ POMĚRY A VODNÍ HOSPODÁŘSTVÍ V ÚZEMÍ	78
11.4. ODPADOVÉ HOSPODÁŘSTVÍ	79
11.5. OCHRANA PŘÍRODY	79
12. DOPRAVA	82
12.1. SILNIČNÍ DOPRAVA	82
12.1.1. Silniční síť	82
12.1.2. Intenzita dopravy	84
12.1.3. Doprava v klidu	88
12.1.4. Dopravní vybavenost	89
12.2. ŽELEZNIČNÍ DOPRAVA	89
12.3. HROMADNÁ PŘEPRAVA OSOB	90
12.3.1. Autobusová doprava	90
12.3.2. Osobní železniční doprava	91
12.4. LETECKÁ DOPRAVA	91
12.5. PĚŠÍ ZÓNY A CYKLOSTEZKY	92
12.6. TURISTICKÉ TRASY A CYKLOTRASY	92
13. TECHNICKÁ INFRASTRUKTURA	93
13.1. ZÁSBOVÁNÍ VODOU	93
13.2. KANALIZACE	93
13.3. ZÁSBOVÁNÍ ZEMNÍM PLYNEM	94
13.4. ZÁSBOVÁNÍ ELEKTRICKOU ENERGIÍ	95
13.5. RADIOTELEKOMUNIKACE	95
13.5.1. Telefon	95
13.5.2. Mobil	95
13.5.3. Televize	96
14. SEZNAMY TABULEK, GRAFŮ A OBRÁZKŮ	97
14.1. TABULKY	97
14.2. GRAFY	99
14.3. OBRÁZKY	99

1. Úvod

Při zpracování rozvojové strategie regionu Náchodsko jsme vycházeli z obecných principů přípravy a tvorby strategických rozvojových dokumentů a z doporučené struktury, používané v zemích Evropské unie. Strategie území je jedním z hlavních dokumentů, určujících další směr rozvoje regionu. Je založena na vzájemné shodě všech významných aktérů v regionu, jejichž cílem je zlepšení ekonomického, sociálního, společenského i environmentálního prostředí.

Proces tvorby strategického rozvojového plánu se skládá z analýzy regionu, syntézy dosažených výsledků, včetně výstupů z názorových průzkumů a dotazníkových šetření, určení vize rozvoje a definování prioritních oblastí rozvoje. Vlastní strategie pak formuluje postupné kroky vedoucí k naplnění stanovených cílů a vizí.

Obsahem analytické části je profil daného území a zhodnocení jeho dosavadního vývoje. V jednotlivých kapitolách jsou podrobně zhodnoceny jednotlivé funkční složky území. Při zpracování analytické části byly využity databáze Českého statistického úřadu ČR, Úřadu práce Náchod, od dalších správců dat a z regionálních databází. Představitelé místní správy a neziskových organizací v obcích poskytli důležité informace, vycházející ze znalosti místa a stali se tak významným zdrojem informací z regionu. Součástí strategického plánu rozvoje území je průzkum podnikatelského prostředí, průzkum neziskového sektoru a průzkum veřejnosti, pro které byly využity informace ze samostatných dotazníkových šetření.

Na základě výsledků všech analytických podkladů a práce pracovní skupiny byly identifikovány kritické oblasti rozvoje regionu. Závěry z analýzy se shrnují v syntetické hodnocení, v tzv. SWOT analýzu. SWOT analýza řeší analýzu vnitřních a vnějších podmínek: vnitřní podmínky určují silné stránky (S - Strength) a slabé stránky (W - Weakness), analýza vnějších podmínek se zabývá příležitostmi (O – Opportunities) a hrozbami (T - Threat).

Na základě identifikace kritických oblastí se stanovují prioritní oblasti rozvoje a určují dlouhodobé cíle, kterých má být v těchto oblastech dosaženo. Po dokončení závěrečného znění analýzy a shodě ve SWOT analýze bude přistoupeno k přípravě podstatné části strategického plánu – vlastní strategie. Dalším krokem bude definování postupných kroků, vedoucích k jejich dosažení.

Úspěšný strategický plán je nutné chápat jako dohodu o budoucím rozvoji území a má-li se stát opravdu zdařilým, je nutná nejen ochota i úsilí přijmout tento dokument jako rozvojový plán území, ale neustále jej zdokonalovat a aktualizovat tak, aby nebyl pouze ideou, ale reálným a systematickým plánem v dlouhodobém horizontu.

2. Základní charakteristika

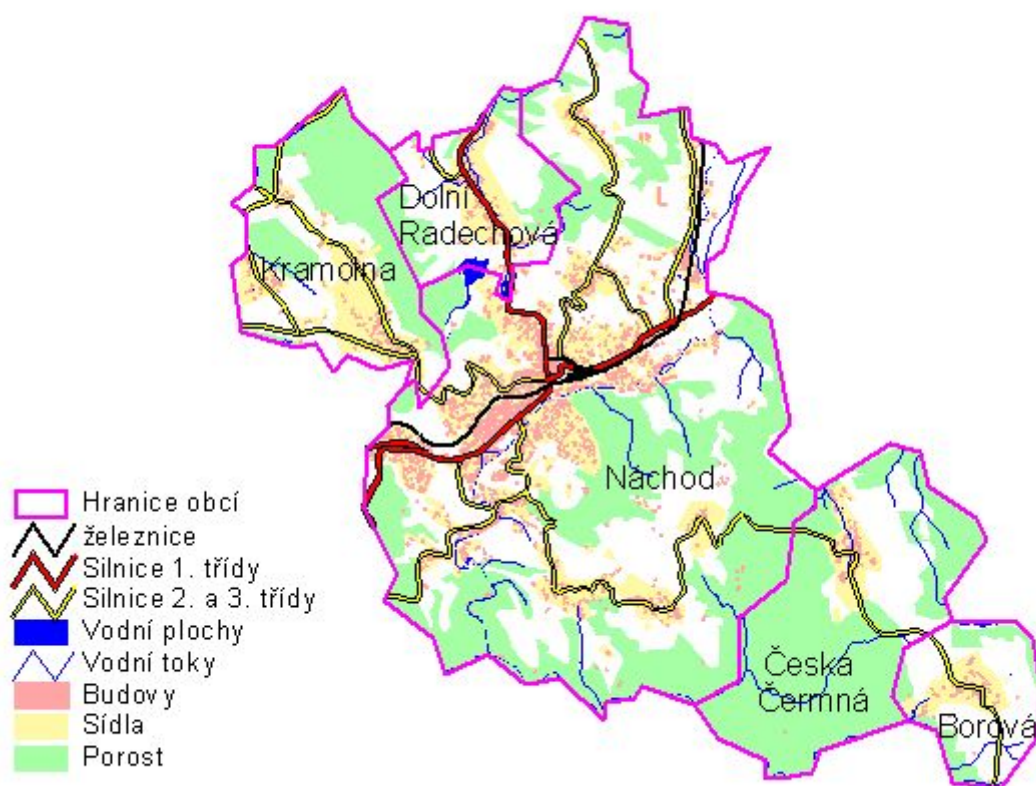
Sledovaný region Náchodsko se nachází v severovýchodní části Královéhradeckého kraje v těsné blízkosti hranic s Polskou republikou. Geograficky je prostorově situován na okraji Podorlické pahorkatiny. Nadmořská výška území se pohybuje v rozmezí 346 – 612 m n.m..

Řešené území je tvořeno městem Náchod a obcemi Borová, Česká Čermná, Dolní Radechová a Kramolna. Region je lokalizován v okrese Náchod v okrajové části Královéhradeckého kraje, severovýchodně od krajského města Hradce Králové.

Tabulka č. 1 Základní charakteristiky sledovaného území

region NUTS II	Severovýchod
Kraj	Královéhradecký
Okres	Náchod
Počet obcí	5
Seznam obcí	Náchod, Borová, Česká Čermná, Dolní Radechová, Kramolna
Počet obyvatel	23 541
Rozloha km ²	56,51
Hustota obyvatelstva/km ²	416,5

Obrázek č. 1 Mapa Náchodska

Zájmové území má celkovou rozlohu 56,51 km² a žije zde celkem 23 541 obyvatel (k 1.1.2004). Velikost jednotlivých obcí je velmi rozdílná, město Náchod s 21 263 obyvateli je největší město v okrese, v Královéhradeckém kraji zaujímá 3. místo a 61. místo v České republice. V ostatních obcích sledovaného území se pohybuje počet obyvatel v rozmezí 177 - 961, nejmenší je obec Borová.

Sledované území zabírá pouze 1,18% rozlohy kraje, ale žije zde 4,3% obyvatel kraje. Hustota obyvatelstva 416,5 obyvatel na km² vysoce převyšuje průměr Královéhradeckého kraje, který činí 115 obyvatel na km².

Ekonomický profil regionu částečně ovlivňuje existence hraničního přechodu s Polskem v Náchodě-Bělovsi. Mezi největšími zaměstnavateli v regionu Náchodska jsou především tradiční výrobci v oblasti gumárenství, textilnictví a výrobě elektromotorů.

Území protíná velmi vytížená mezinárodní silnice E 67 končící na území ČR hraničním přechodem Náchod – Běloves. Oblast Náchodska je celkově zatížena vysokou intenzitou tranzitní dopravy.

Tabulka č. 2 Statistické údaje za sledované obce

	Náchod	Borová	Česká Čermná	Dolní Radechová	Kramolna
ZUJ	573868	573906	573973	574023	574546
ID obce	10126	771	2126	3006	16895
Statut města	Ano	Ne	Ne	Ne	Ne
Počet částí	10	1	1	1	3
Katastrální výměra	3 326 ha	307 ha	891 ha	431 ha	699 ha
Počet obyvatel	21 388	232	426	624	920
Z toho v produkt. věku	12 753	117	275	391	488
Průměrný věk	37,6	37,6	34,8	40,8	38,2
Pošta	Ano	Ne	Ano	Ano	Ne
Škola	Ano	Ne	Ano	Ne	Ne
Zdravotnické zařízení	Ano	Ne	Ne	Ne	Ne
Policie	Ano	Ne	Ano	Ne	Ne
Kanalizace (ČOV)	Ano	Ne	Ne	Ne	Ano
Vodovod	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano
Plynofikace	Ano	Ne	Ne	Ne	Ano

Zdroj: Města a obce online (<http://mesta.obce.cz>)

Sledované obce regionu Náchodska nejsou členy žádného mikroregionu. Obce Borová a Česká Čermná jsou členy dobrovolného svazku obcí Novoměstsko. Česká Čermná je zároveň ještě členem svazku obcí Region Orlické hory.

3. Sídlní struktura

3.1. Administrativně správní charakteristika

Sledované obce Náchod, Borová, Česká Čermná, Dolní Radechová a Kramolna se nachází v severovýchodních Čechách. Administrativně na úrovni NUTS II se zařazují do oblasti Severovýchod, na úrovni NUTS III do Královéhradeckého kraje a na úrovni NUTS IV do okresu Náchod.¹

V rámci reformy veřejné správy, jejímž cílem bylo přiblížit výkon státní správy občanům, byly od 1.1.2003 zrušeny okresní úřady a jejich úkoly přešly dílem na obce s rozšířenou působností, dílem na krajské úřady, dílem na jiné státní správní úřady. Na území okresu Náchod byly zákonem² ustanoveny čtyři obce s rozšířenou působností (obce 3. stupně) a tím fakticky vznikly tři nové správní obvody – Broumov, Nové Město nad Metují, Jaroměř a Náchod. Všechny řešené obce patří do správního obvodu posledně jmenovaného města. Část výkonu státní správy je také delegována na pověřené obecní úřady. Městský úřad Náchod je pověřeným úřadem pro všechny obce řešeného území. V Náchodě jsou rovněž umístěny další úřady (matriční, finanční, katastrální, pozemkový, celní a stavební), které mají působnost na všechny sledované obce s jedinou výjimkou. Obec Borová spadá pod matriční úřad Nový Hrádek. Celé sledované území spadá pod vojenskou správu Hradec Králové. Pouze jedna obec řešeného území má statut města – Náchod.

Obrázek č. 2 Umístění sledovaného území v rámci Královéhradeckého kraje

¹ K 1.1.2003 byly sice zrušeny okresní úřady, nikoliv však okresy jako územní jednotky.

² Zákon č. 314/2002 Sb., o stanovení obcí s pověřeným obecním úřadem a stanovení obcí s rozšířenou pravomocí, Vyhláška MV č. 388/2002 Sb., o stanovení správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem a správních obvodů obcí s rozšířenou pravomocí.

3.2. Sídlní struktura

Sledované obce regionu Náchodsko jsou diferencovány svou velikostí a vnitřní členitostí. K 1.1.2004 v nich žilo celkem 23 541 obyvatel, z toho 90% obyvatel ve městě Náchod.

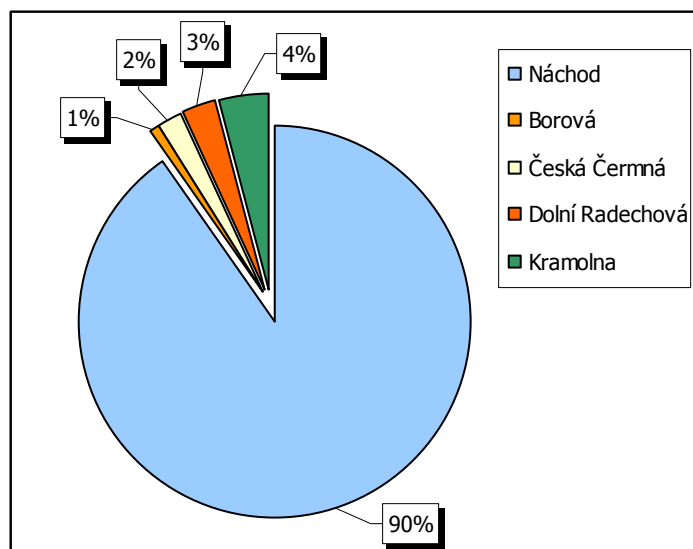
Tabulka č. 3 Obce Náchodsko dle počtu obyvatel v roce 2004

Obec	Obyvatel k 1.1.2004	Pořadí v		
		okrese	kraji	ČR
Náchod	21 263	1	3	61
Borová	177	67	348	4 865
Česká Čermná	455	37	174	2 779
Dolní Radechová	685	21	109	1 927
Kramolna	961	16	78	1350
<i>Celkem obcí</i>	23 541	<i>X</i>	<i>X</i>	<i>X</i>

Zdroj: ČSÚ

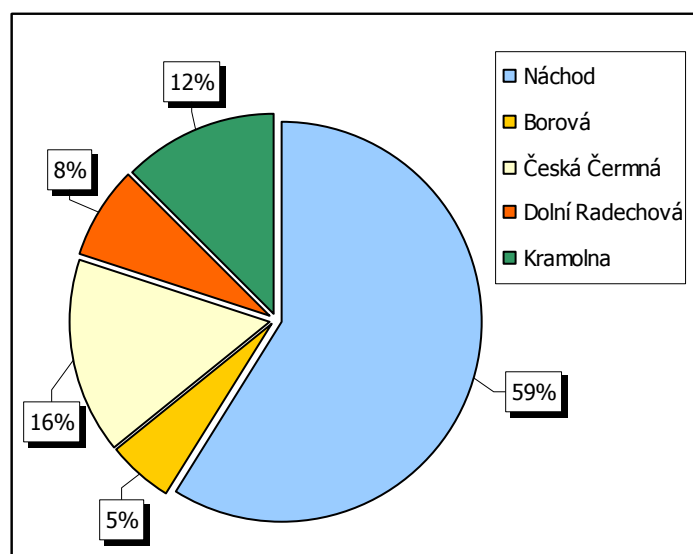
Následující dva grafy dávají přehlednou informaci o podílu jednotlivých obcí na celkovém počtu obyvatel a na celkové rozloze sledovaného území.

Graf č. 1 Populační velikost obcí na Náchodsku v roce 2004

Zdroj dat: ČSÚ

Graf č. 2 Podíl jednotlivých obcí na celkové rozloze Náchodska v roce 2004

Zdroj dat: ČSÚ

Nejvyšší hustota obyvatel i specifická hustota, tj. počet obyvatel na zastavěné území, je ve městě Náchod (639,3 obyv./km²), nejmenší pak v České Čermné (51,1 obyv./ km²). Celková rozloha sledovaného území činí 5 651 ha, z toho zastavěné území tvoří přibližně 195,9 ha.

Město Náchod se dělí na deset částí a Kramolna na tři. Ostatní obce - Borová, Česká Čermná a Dolní Radechová mají pouze jednu část. Následující dvě tabulky podávají podrobný přehled o velikosti a členitosti jednotlivých obcí.

Tabulka č. 4 Základní charakteristiky osídlení regionu Náchodska

Území	Počet obyvatel k 1.1.2004	Výměra obce (v ha)	Hustota obyvatel (obyv./km ²)	Specifická hustota (obyv./km ² zast. území)
Náchod	21 263	3 326	639,3	13 466,1
Borová	177	307	57,7	2 854,8
Česká Čermná	455	891	51,1	6 691,2
Dolní Radechová	685	428	160,0	5 756,3
Kramolna	961	699	137,5	7 335,9
Obce celkem	23 541	5 651	416,6	12 016,8

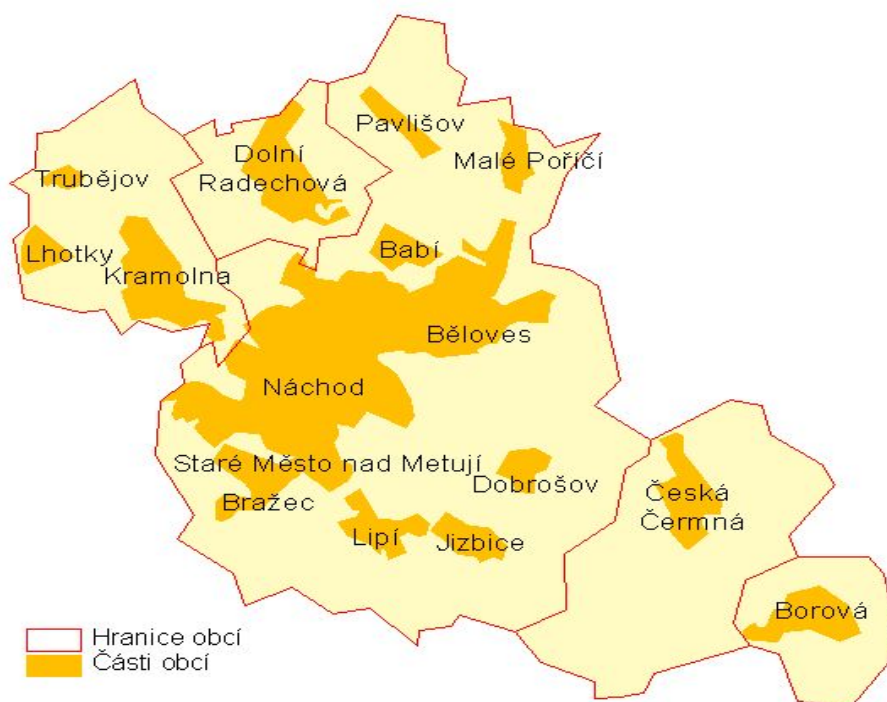
Zdroj dat: ČSÚ, MOS

Tabulka č. 5 Sídlní a správní členění obcí na Náchodsku

Obec	Části obce	Základní sídelní jednotky	Katastrální území
Náchod	Babí	Babí	Babí
	Běloves	Homolka	Běloves
	Bražec	-	Bražec
	Dobrošov	Dobrošov	Dobrošov
	Jizbice	Jizbice	Jizbice
	Lipí	Lipí	Lipí
	Malé Poříčí	-	Malé Poříčí
	Náchod	Hamra	Náchod
		Kladské Předměstí	
		Montace	
		Montacký les	
		Náchod-podzámčí	
		Nový Svět	
		U Kramolné	
		U Metuje	
	Pavlišov	Pavlišov	Pavlišov
	Staré Město nad Metují	Hamra - jih	Staré Město nad Metují
		Skalka	
		U Metuje - jih	
Borová	Borová	Borová	Borová
Česká Čermná	Česká Čermná	Česká Čermná	Česká Čermná
Dolní Radechová	Dolní Radechová	Dolní Radechová	Dolní Radechová
Kramolna	Kramolna	Kramolna	Kramolna
		Městská Kramolna	Městská Kramolna
	Lhotky	Lhotky	Lhotky
	Trubějov	Pruty	Trubějov
		Trubějov	
Obce celkem	16 částí	25 základních sídelních jednotek	17 katastrálních území

Zdroj dat: Územně identifikační registr

Obrázek č. 3 Mapa řešeného území

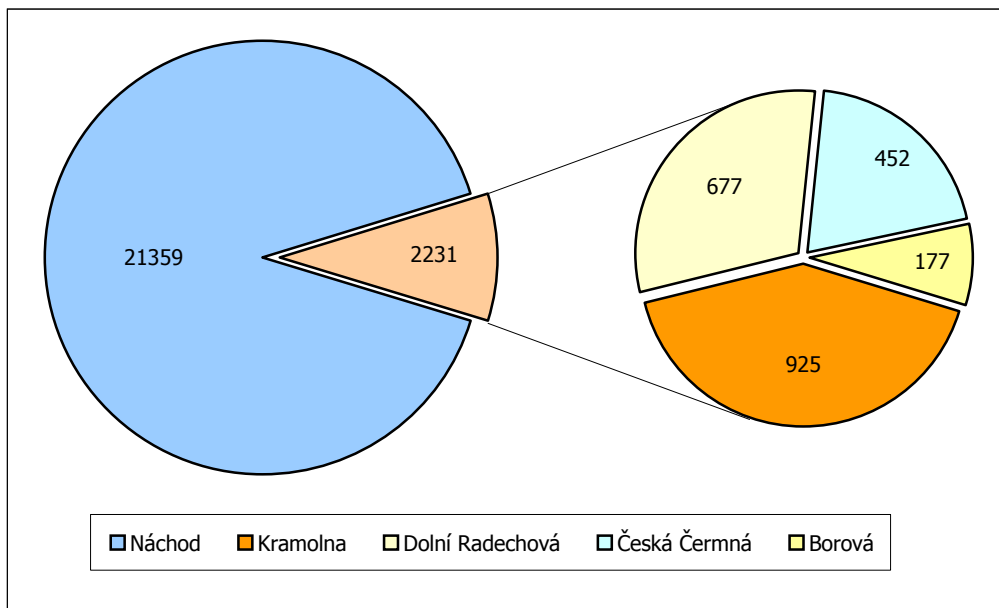

4. Obyvatelstvo

4.1. Počet obyvatel, vývoj a současný stav

Ve sledovaných obcích žilo k 31.12.2002 celkem 23 590 obyvatel³, přičemž 90,5% žilo přímo v samotném městě Náchod, které zde vystupuje jako přirozené centrum sledovaného regionu. V rámci republiky pak Náchod patří k silným regionálním střediskům, jako téměř většina bývalých okresních měst⁴. Nejmenší obcí je Borová, 31.12.2002 zde žilo 177 obyvatel.

Graf č. 3 Počet obyvatel ve sledovaném území k 31.12.2002

Zdroj: Bilance 2002, ČSÚ

Celkem se jedná o území o rozloze 56,5 km², s hustotou zalidnění 416 ob./km², což je oproti celorepublikové (129 ob./km²) a celokrajské (115 ob./km²) úrovni vysoko nad průměrem⁵. Je to způsobeno tím, že více jak 90% obyvatelstva zkoumaného regionu žije v Náchodě. Aby tedy nedocházelo k zavádějícím zkreslením, bylo nutno sledovat některé dílčí charakteristiky nejen za celý region, ale také je analyzovat zvlášť za město a zvlášť za ostatní obce.

Tabulka č. 6 Základní charakteristiky osídlení regionu Náchodska

	počet obyvatel	katastrální plocha [km ²]	zastavěná plocha [km ²]	hustota obyvatel [obyv./km ²]	specifická hustota [obyv./km ² zastavěné plochy]
Borová	180	3,07	0,06	58,61	2898,55
Česká Čermná	445	8,91	0,07	49,94	6505,85
Dolní Radechová	671	4,28	0,12	156,78	5610,37
Kramolna	911	6,99	0,13	130,39	6970,16
Náchod	21322	33,26	1,58	640,99	13499,21
Celkem	23529	56,51	1,96	416,34	12002,75
Zázemí	2207	23,25	0,38	94,93	5795,69

Zdroj: ČSÚ, MOS 2002

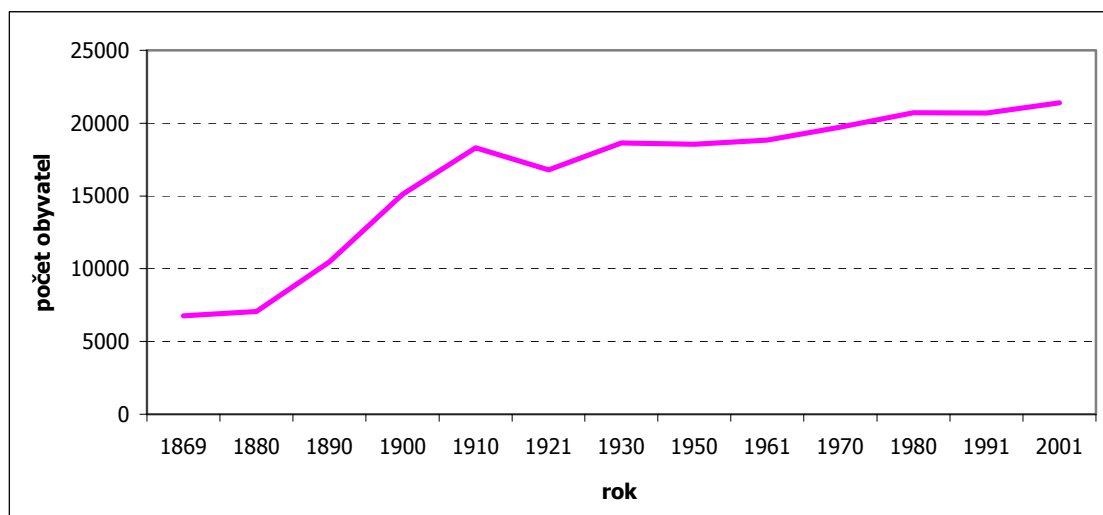
³ MOS 2002, ČSÚ

⁴ Hamplová, Miller: Regionalizace ČR

⁵ Statistická ročenka Královéhradeckého kraje 2002

Náchod má ve sledovaném regionu nejvyšší hustotu obyvatel (641 ob./km²), nad průměrem ČR se ocitají také obce Dolní Radechová (157 ob./km²) a Kramolna (130 ob./km²). Naopak citelně pod celostátním průměrem mají hustotu obyvatel obce Borová (59 ob./km²) a Česká Čermná (50 ob./km²). Pouze Borová má však zároveň nízkou specifickou hodnotu obyvatel - podíl obyvatel na 1 km² zastavěné plochy - 2 899 ob./km²; obec Česká Čermná a Kramolna má specifickou hustotu obyvatel nadprůměrnou (6 500 – 6 970 ob./km²).

Graf č. 4 Vývoj počtu obyvatel města Náchod

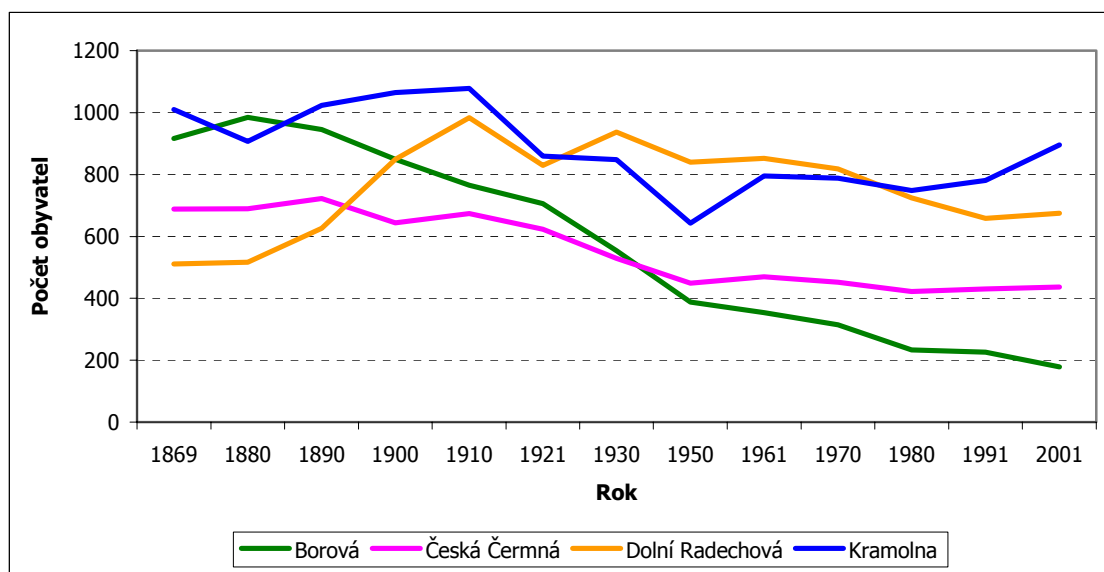

Zdroj: Retrolexikon

Při studiu dlouhodobého vývoje počtu obyvatel sledovaného území je nutno oddělit tento vývoj v samotném městě Náchod od vývoje v ostatních obcích. Je patrné, že vlivem urbanizace rostl Náchodu počet obyvatel poměrně významně především od roku 1880 do roku 1910, v dalších letech se pak nárůst stabilizoval. V současné době můžeme pozorovat stagnaci počtu obyvatel ve městě. Příznivý populační vývoj města byl v minulosti způsoben nejen vyšším přirozeným přírůstkem obyvatelstva, ale také jeho imigrací z rurálního prostředí. Proto mají obce ve sledovaném zázemí Náchoda zcela odlišný demografický vývoj. U všech zaznamenáváme většinou mírný pokles počtu obyvatelstva ve sledovaném období. Výjimku tvoří Dolní Radechová, ve které až do sčítání v roce 1910 počet obyvatel významně narůstal a k výraznějšímu poklesu dochází až druhé polovině 20. století. Další výjimkou je pak obec Borová, která naopak zaznamenala výrazný a trvalý pokles počtu obyvatel. Zatímco v roce 1880 patřila k významným obcím regionu (se svými 985 obyvateli byla po Náchodu největší obcí sledovaného území), je v současné době populačně nejchudší obcí a počet obyvatel zde klesl o více jak 800 (index vývoje 2001/1880 = 0,18) na pouhých 178 při sčítání v roce 2001.

Vývoj počtu obyvatel za posledních 12 let (1991 - 2002) ukazuje stabilizaci ve všech sledovaných obcích. Mírně rostl počet obyvatel Náchodu do roku 1995 (index vývoje 1995/1991 = 1,03), od této doby do současnosti však počet obyvatel ve městě stagnuje. Žádné významnější změny v populačním vývoji za posledních 12 let nezaznamenáváme u obcí ve sledovaném zázemí Náchodu.

Graf č. 5 Vývoj počtu obyvatel ve sledovaných obcích zázemí Náchoda

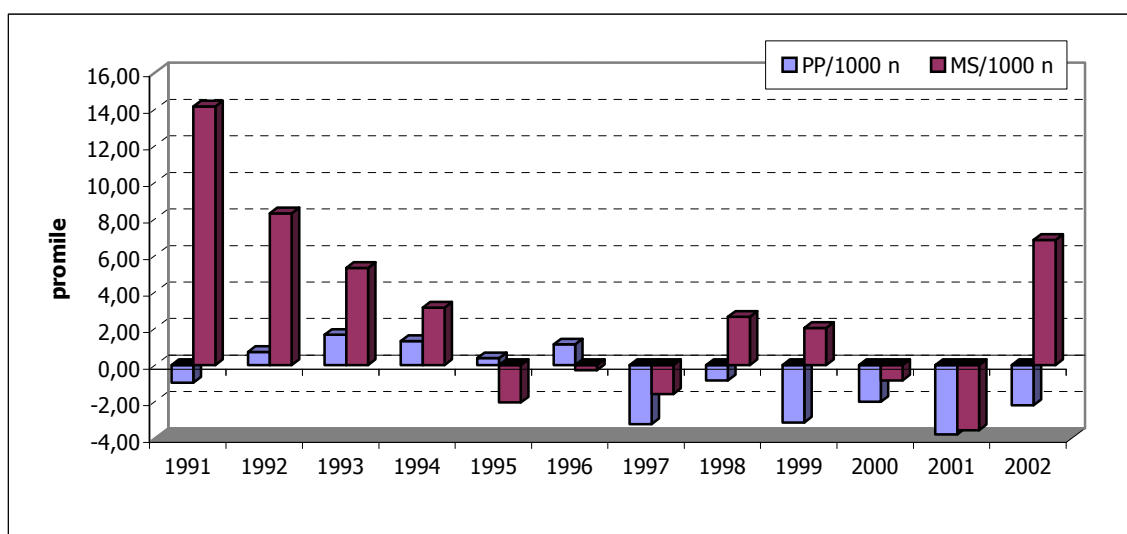

Zdroj: Retrolexikon

4.2. Přirozená a mechanická měna obyvatel

Vývoj počtu obyvatelstva na každém území je závislý na velikosti přirozeného přírůstku a migračního salda. Celková měna obyvatelstva je pak výsledkem společného působení obou složek. Trend pozorovaný v celé ČR, tedy snižování natality, který je jednou z hlavních příčin poklesu míry přirozeného přírůstku, sledujeme i ve městě Náchod. Naopak díky malému počtu obyvatel u obcí v zázemí Náchodu je jejich přirozený přírůstek i migrační saldo značně nevyrovnané a nelze usuzovat na tendence. V samotném Náchodu je však patrné snižování přirozeného přírůstku, který od roku 1997 nabývá pouze záporných hodnot. Hodnoty v grafu jsou přepočítány na 1000 obyvatel středního stavu.

Graf č. 6 Vývoj přirozeného přírůstku a migračního salda ve městě Náchod od roku 1991 do roku 2002

Zdroj: ČSÚ

4.3. Věková struktura obyvatel

K 1. 3. 2001 žilo na Náchodsku celkem 23586 obyvatel, z toho 3991 (16,9%) obyvatel v předproduktivním věku (0-14 let), v produktivním věku 15013 (63,7%) obyvatel (15-59 let) a 4565 obyvatel (19,4%) v poproduktivním věku (60 a více let). Při srovnání těchto dat s úrovní Královéhradeckého kraje je zřejmé, že se nijak významně neliší situace ve věkové struktuře obyvatel na celokrajské úrovni a na Náchodsku. Sledované území má pouze menší procento obyvatel v produktivním věku, naopak více jak ve věku předproduktivním, tak poproduktivním. Mezi obcemi regionu jsou však značné rozdíly. Nejméně příznivé věkové složení obyvatelstva má obec Borová, ve které žije 26,4% obyvatel v poproduktivním věku a pouze 15,2% obyvatel ve věku předproduktivním. Naopak nejpriznivější situace panuje v obci Česká Čermná, kde žije pouze 13,7% obyvatel starších 60 let. Město Náchod pak vykazuje hodnoty blízké krajskému průměru.

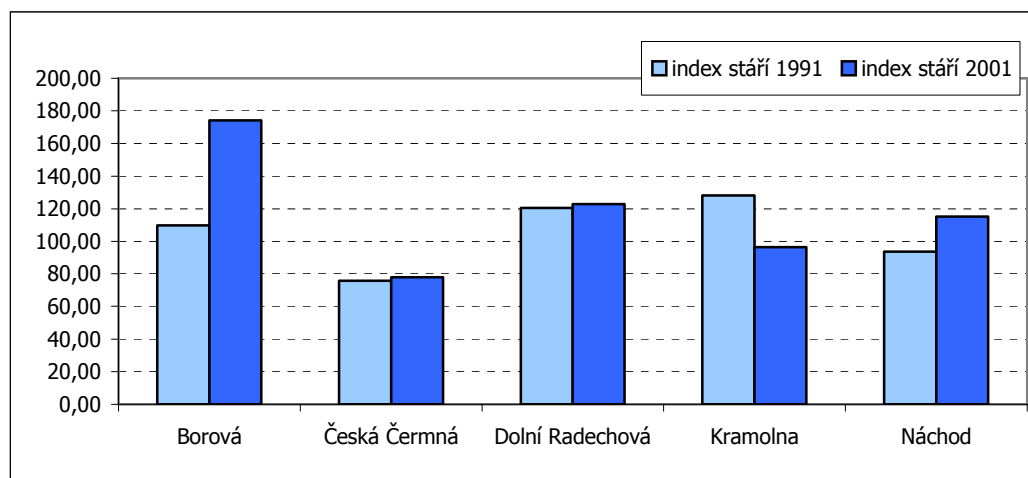
Tabulka č. 7 Počet obyvatel dle věkových kategorií v roce 2001

	Obyvatelstvo celkem	0-14	%	15-59	%	60+	%	index stáří
Borová	178	27	15.2	104	58.4	47	26.4	174.1
Česká Čermná	437	77	17.6	300	68.6	60	13.7	77.9
Dolní Radechová	675	109	16.1	432	64.0	134	19.9	122.9
Kramolna	896	173	19.3	556	62.1	167	18.6	96.5
Náchod	21400	3605	16.8	13621	63.6	4157	19.4	115.3
Sledované území	23586	3991	16.9	15013	63.7	4565	19.4	114.4
Královéhradecký kraj	550724	89738	16.3	355911	64.6	104906	19.1	116.9

Zdroj: SLBD, 2001

Zajímavou charakteristikou pro posouzení stavu obyvatelstva poskytuje také index stáří, který je výsledkem podílu počtu osob v poproduktivním věku a osob ve věku předproduktivním násobeným koeficientem 100. Prostou reprodukci nemají zaručenou ty obce, kde velikost tohoto ukazatele převyší hodnotu 100, což jsou v případě sledovaného území všechny obce vyjma České Čermné a Kramolny. Zajímavý je také vývoj tohoto ukazatele v čase. Ten dokládá, že se situace v posledních letech zhoršuje. Pouze u obce Kramolna se index stáří vyvíjel v příznivém směru, u ostatních obcí regionu se buď zhoršil nepatrně (Česká Čermná, Dolní Radechová), nebo výrazně (Náchod, Borová).

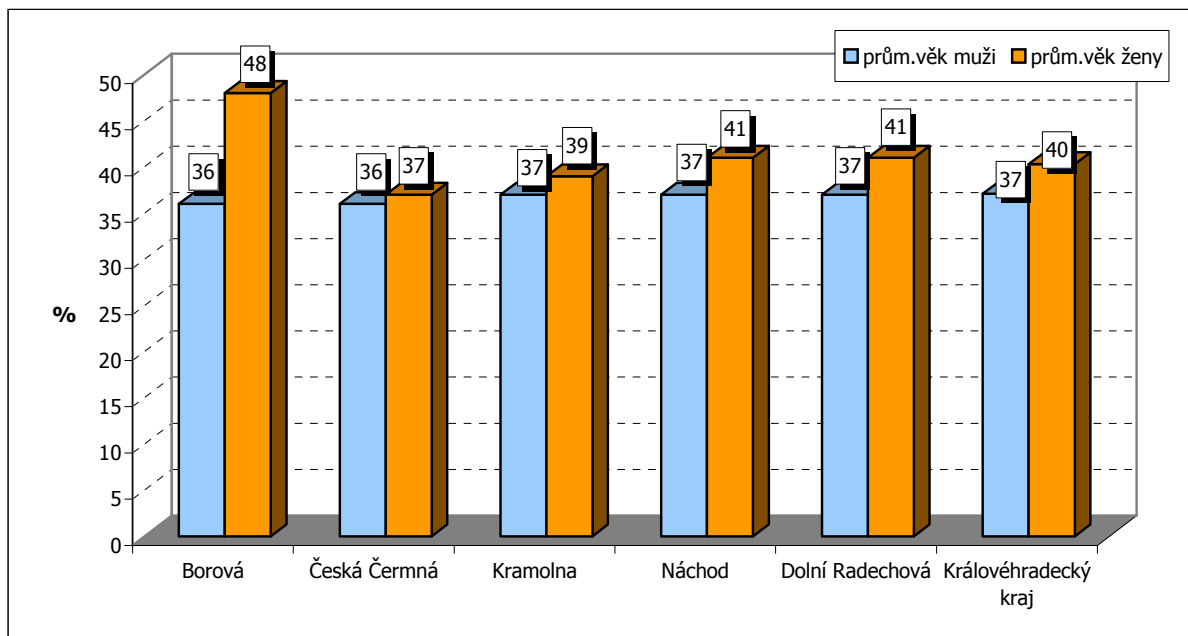
Graf č. 7 Index stáří (r. 1991 a 2001)

Zdroj: ČSÚ

S tím souvisí i průměrný věk obyvatelstva, jehož hodnota podává základní obraz o demografickém stavu v dané obci. Z toho pohledu je zajímavý výrazný rozdíl mezi průměrným věkem žen a mužů v obci Borová, kde mužská část populace má průměrný věk pouze 36 let a ženská část 48 let.

Graf č. 8 Průměrný věk mužů a žen v roce 2001

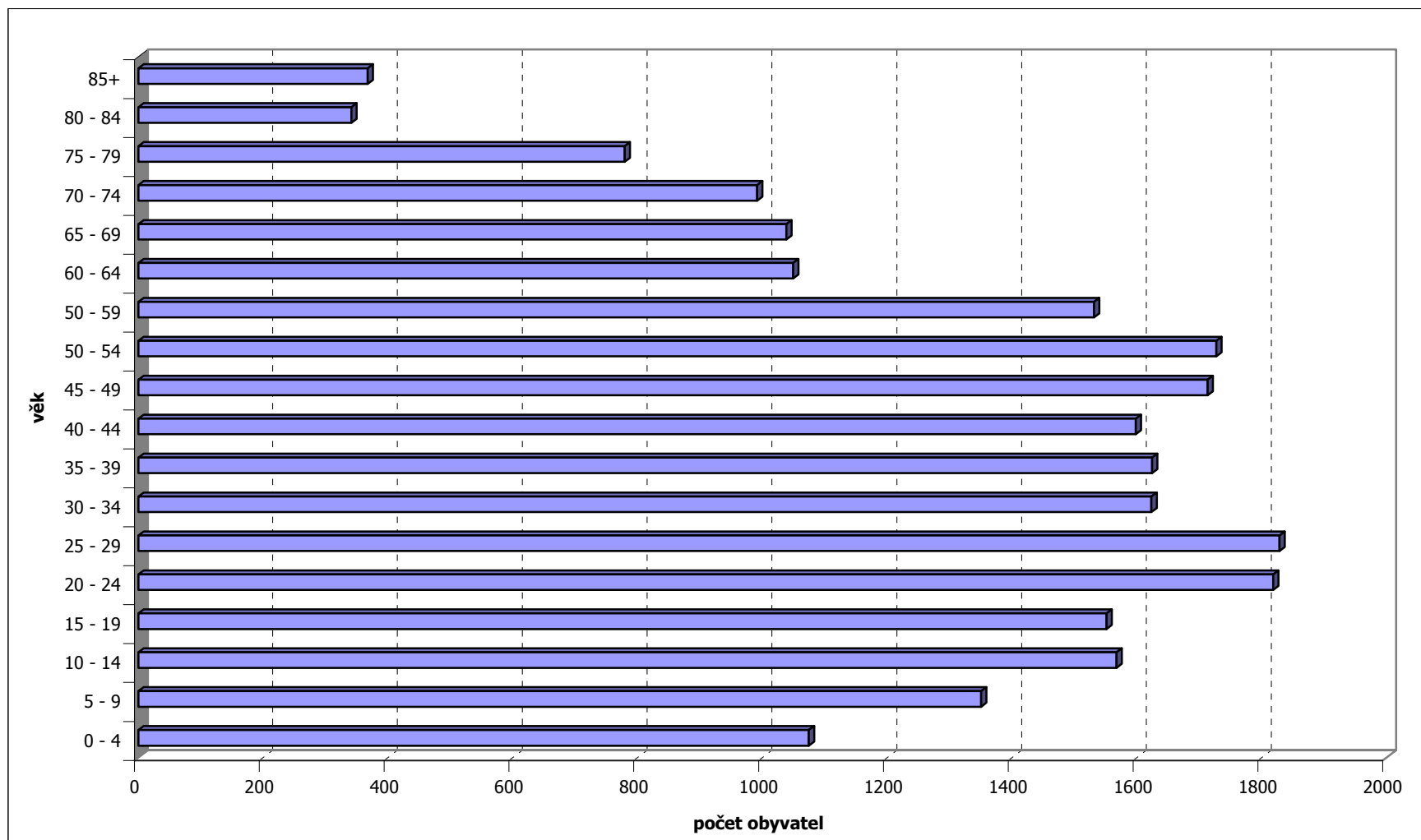

Zdroj: ČSÚ

Celkově lze tedy říci, že se stále zhoršuje demografická situace v jednotlivých obcích, přičemž výrazně špatná situace panuje v obci Borová, které nejen neustále klesá počet obyvatel, ale má také významně špatnou věkovou strukturu obyvatelstva. Naopak nejlepší situace panuje v obci Česká Čermná.

Graf č.7 pak naznačuje významný pokles počtu obyvatelstva v nejmladších věkových kohortách a tak se zatím nedá očekávat obrat k lepšímu. Naopak lze předpokládat, že nepříznivý demografický vývoj bude kopírovat celorepublikový trend a regresivní věková struktura obyvatelstva bude činit velké problémy socioekonomickému vývoji obyvatelstva.

Graf č. 9 Věková struktura obyvatelstva Náchodska k 1.1.2003

Zdroj: ČSÚ

4.4. Vzdělanostní struktura obyvatelstva

V současné době se stále více ukazuje, že úspěšný rozvoj území také závisí na tom, jaké vzdělání jeho obyvatelstvo má. Proto je analýza vzdělanostní struktury obyvatelstva jednou z hlavních doplňkových charakteristik, které nesmí žádná demografická analýza území opomenout.

Ve sledovaném území se projevují rozdíly mezi vzdělanostní strukturou obyvatelstva venkova a města. Zatímco se totiž město Náchod zastoupením jednotlivých vzdělanostních skupin obyvatelstva neodlišuje od celorepublikového průměru, menší obce v jeho zázemí vykazují podstatně horší vzdělanostní strukturu obyvatelstva. V obci Borová má téměř třetina obyvatel základní nebo neukončené vzdělání a pouze 2,65% vzdělání vysokoškolské. Málo vysokoškolsky vzdělaných obyvatel má také obec Česká Čermná (pouze 4,17%).

Tabulka č. 8 Nejvyšší dokončené vzdělání obyvatelstva staršího 15 let ve sledovaných obcích v roce 2001 [%]

	bez vzdělání	základní a neukončené	vyučení a střední odborné bez maturity	úplné střední s maturitou	vyšší odborné a nástavbové	vysokoškolské	nezjištěné
Borová	0,66	30,46	38,41	23,84	3,97	2,65	0
Česká Čermná	0	23,06	40,83	30,56	1,11	4,17	0,28
Kramolna	0,14	18,12	43,15	27,8	2,63	6,92	1,24
Náchod	0,37	21,19	36,87	27,88	4,03	8,22	1,43
Dolní Radechová	0	19,43	43,46	26,5	4,06	6,36	0,18

Zdroj: SLBD 2001, ČSÚ

4.5. Obyvatelstvo dle národnosti a náboženského vyznání

Doplňujícími charakteristikami popisujícími demografickou situaci v řešeném území jsou národnostní struktura obyvatel a počet věřících v území. Další charakteristikou, která byla analyzována - dojíždka do zaměstnání a škol má socioekonomický charakter a velice úzce souvisí s trhem práce. Proto bude popsána v samostatné kapitole, která se právě trhem práce zabývá.

Národnostní struktura obyvatelstva se dle výsledků Sčítání lidí, domů a bytů 2001 jeví poměrně jednoduchá - naprostá většina obyvatel sledovaných obcí se hlásí k české národnosti. Největší podíl lidí s českou národností vykazuje obec Borová (98,9%), nejstrukturovanější národnostní složení obyvatel má Náchod, kde žije téměř 2% lidí hlásící se ke Slovenské národnosti. K romské národnosti se hlásí v Náchodě pouze přibližně 0,4% obyvatelstva. Tato data jsou však zkreslena typem výzkumu - při sčítání se mnoho především romských obyvatel k jejich národnosti nepřihlásí a tak se celkový počet Rómů žijících v Náchodě odhaduje na 2 000, což je přibližně 9,3% obyvatelstva⁶. Tím se Náchod stává městem s největším podílem romské populace v Královéhradeckém kraji.

⁶ dle analýzy Krajského úřadu Královéhradeckého kraje

Tabulka č. 9 Národnostní složení obyvatel sledovaného území v roce 2001 [%]

	česká	slovenská	romská	polská	německá	ukrajinská	vietnamská	ostatní
Borová	98.9	0.6	0.0	0.0	0.6	0.0	0.0	0.0
Česká Čermná	95.4	0.9	0.0	1.1	0.7	0.2	0.0	1.6
Kramolna	97.5	0.8	0.0	0.2	0.2	0.1	0.0	1.1
Náchod	94.6	1.6	0.4	0.3	0.3	0.3	0.2	2.3
Dolní Radechová	97.0	1.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.0	1.6

Zdroj: SLBD 2001, ČSÚ

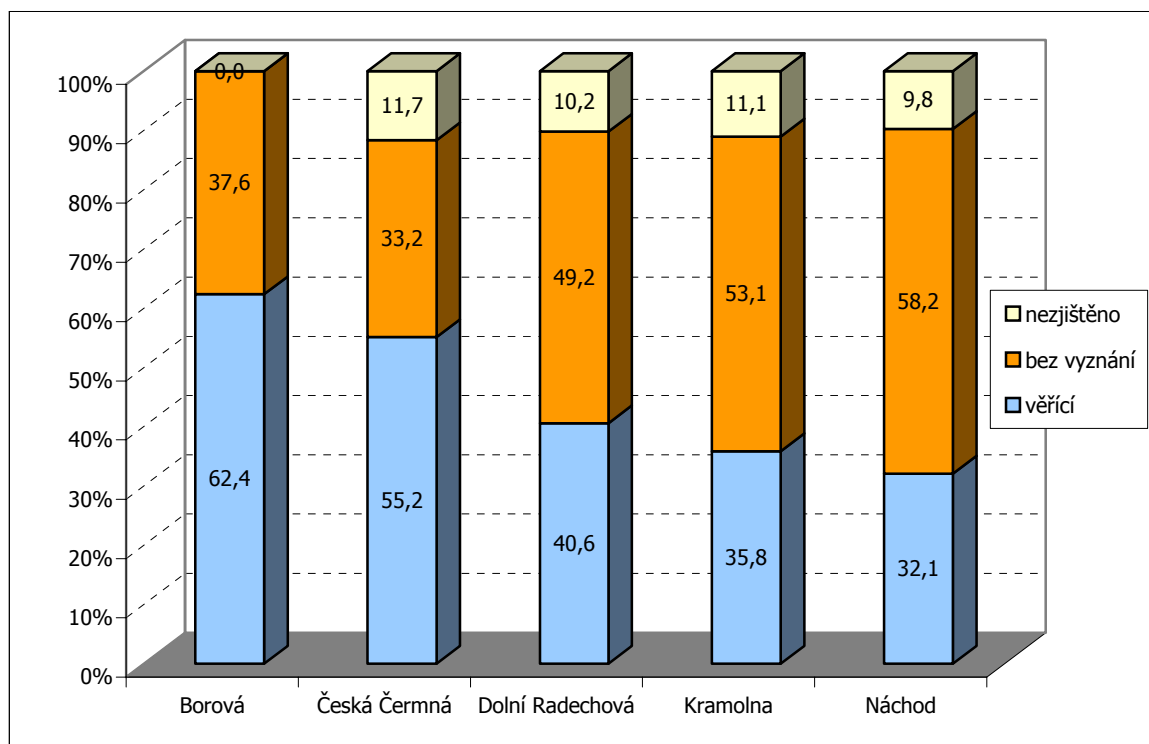
Zajímavá se jeví také struktura obyvatelstva dle počtu věřících a dle příslušnosti k církvi. Zatímco v Náchodě je 6 865 (32,08%) věřících obyvatel, v zázemí je podíl věřícího obyvatelstva vyšší i přesto, že je situace velmi strukturovaná. V zázemí Náchoda má největší podíl věřících obyvatel obec Borová (62,36%), nejmenší Kramolna (pouze 35,83%). Polovinu obyvatelstva, které je věřící nedosahuje ani obec Dolní Radechová (40,59%), naopak 55,15% obyvatel v obci Česká Čermná se na základě výsledků SLBD 2001 řadí k věřícímu obyvatelstvu.

Tabulka č. 10 Obyvatelstvo dle náboženství

	věřící		bez vyznání		nezjištěno	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%
Borová	111	62.36	67	37.64	0	0
Česká Čermná	241	55.15	145	33.18	51	11.67
Kramolna	321	35.83	476	53.13	99	11.05
Náchod	6865	32.08	12449	58.17	2086	9.75
Dolní Radechová	274	40.59	332	49.19	69	10.22

Zdroj: SLBD 2001, ČSÚ

Graf č. 10 Obyvatelstvo dle náboženství ve sledovaných obcích v roce 2001

Zdroj: SLBD 2001, ČSÚ

Většina věřících ve sledovaném území se hlásí k Římskokatolické církvi, i když i zde nacházíme podstatné rozdíly. Největší podíl věřících obyvatel římskokatolického vyznání mají obce Česká Čermná (97,51%) a Borová (92,79%). Naopak v Náchodě se hlásí k římskokatolickému vyznání pouze necelé tři čtvrtiny věřících obyvatel (74,1%). Významnější postavení si uchovává také Husitská církev, a to v Dolní Radechové (15,69%), Kramolně (12,77%) a Náchodě (10,98%). Zastoupení věřících ostatních církví není velké, pouze ve městě Náchod se k ostatním církvím hlásí přibližně šestina obyvatelstva.

Tabulka č. 11 Počet věřících dle církve ve sledovaných obcích v roce 2001

	věřící	Římskokatolická církev		Husitská církev		Českobratrská církev evangelická		ostatní církve	
	abs.	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
Borová	111	103	92,79	1	0,90	1	0,90	6	5,4
Česká Čermná	241	235	97,51	2	0,83	1	0,41	3	1,2
Kramolna	321	257	80,06	41	12,77	5	1,56	18	5,6
Náchod	6865	5087	74,10	754	10,98	190	2,77	834	12,1
Dolní Radechová	274	209	76,28	43	15,69	5	1,82	17	6,2

Zdroj: SLBD 2001, ČSÚ

4.6. Trh práce, nezaměstnanost a vyjížd'ka do zaměstnání a do škol

Celkovou sociální a ekonomickou situaci v regionu determinuje mimo jiné také míra nezaměstnanosti, která se stala v posledních letech značně problematickou veličinou v celé ČR. Její hodnota se totiž neustále zvyšuje a podle předpokladů nebude v krátkodobém horizontu (do roku 2006) významněji klesat i přesto, že růst české ekonomiky bude pokračovat a dosáhne podle OECD více jak 3% růstu HDP. Ve vývoji nezaměstnanosti v celé ČR je možno zaznamenat několik aspektů, které značně ovlivňují i situaci ve zkoumaném území. Zaznamenáváme především:

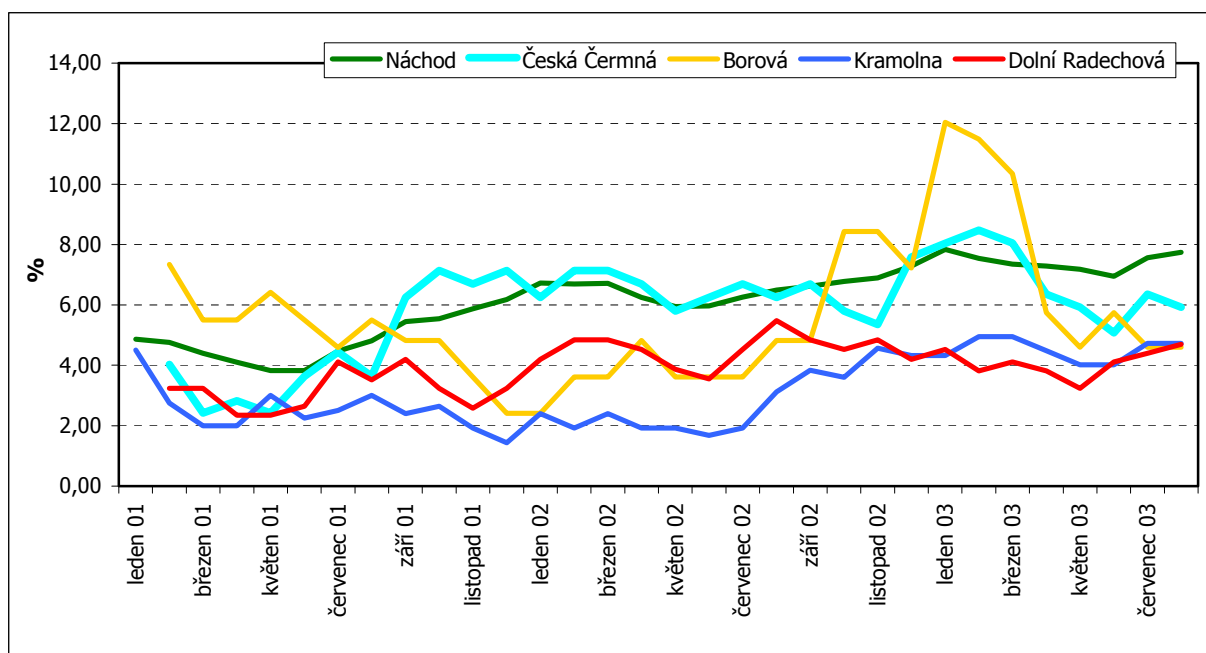
- » zvyšující se rozdíly mezi některými periferními oblastmi ČR a centry,
- » nedostatečnou mobilitu pracovní síly, která je jedním z důležitých faktorů zapříčiňujících vysokou míru nezaměstnanosti především v periferních oblastech ČR,
- » zvyšování počtu dlouhodobě nezaměstnaných, kteří jsou pak významně ohroženi marginalizací na trhu práce a sociální exkluzí.

Pro analýzu nezaměstnanosti byla použita data z Úřadu práce v Náchodě, jež postihují tzv. míru registrované nezaměstnanosti. Data byla ve většině případů dodána do úrovně obcí, jen údaje o délce registrované nezaměstnanosti byly k dispozici pouze do úrovně okresu.

Vývoj míry registrované nezaměstnanosti byl sledován od ledna r. 2001 a je zaznamenán v grafu č. 11. Je patrné, že se míra nezaměstnanosti mírně zvyšuje a především v Náchodě, který má zdaleka největší počet ekonomicky aktivních obyvatel ve sledovaném území a tudíž má největší vliv na tamní trh práce, se její červencová hodnota zvýšila za poslední 2 roky o 3,1%; z 4,47% v červenci roku 2001 na 7,57% v červenci roku 2003.

Při prostorovém porovnání vývoje míry nezaměstnanosti se největším problémem zkoumaného regionu nejeví samotná hodnota míry nezaměstnanosti, která je oproti celostátní úrovni nižší o 2,3% v Náchodě (10% průměr v ČR a 7,7% ve městě Náchod) a o dokonce 5% nižší v zázemí (k srpnu 2003), ale její časoprostorový vývoj. Sice se celý Královéhradecký kraj i zkoumané území nacházejí pod průměrem ČR, míra registrované nezaměstnanosti především v Náchodě však stoupá rychleji než v ČR i Královéhradeckém kraji. Zatímco v červenci 2001 byla její

Graf č. 11 Nezaměstnanost v jednotlivých obcích od ledna do srpna 2003

Zdroj: Úřad práce, Náchod

hodnota v Náchodě 4,5%, v zázemí 3,6% a v Královéhradeckém kraji 5,7% a v ČR 8,5%, tak o 2 roky později v červenci 2003 byly hodnoty stejného ukazatele následující: Náchod 7,6%, zázemí 5%, Královéhradecký kraj 7,2% a ČR 9,9%. Z prostorového srovnání vývoje míry registrované nezaměstnanosti tedy vyplývá, že (údaje za červenec 2003):

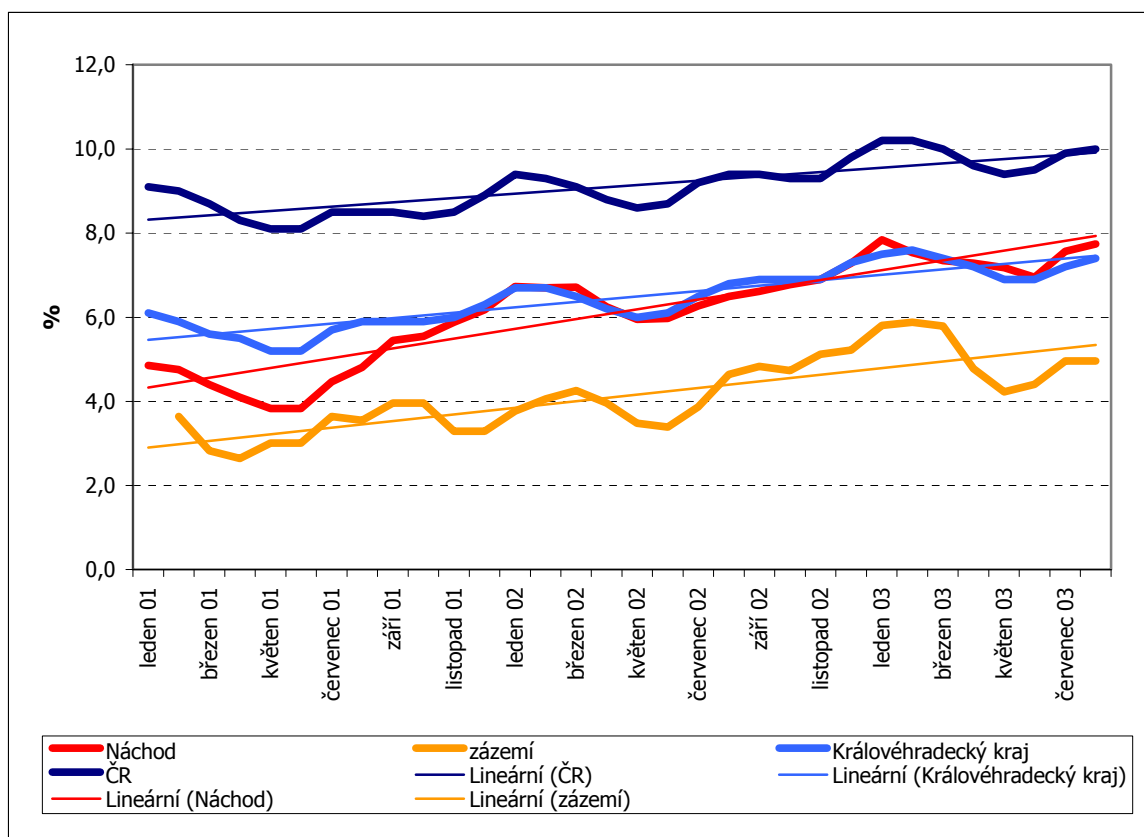
- » nejnižší nezaměstnanost vykazují obce v zázemí Náchodu, nejméně z nich Dolní Radechová - 4,4%, nejvíce Česká Čermná 6,36%,
- » míra nezaměstnanosti Náchoda je sice stále o 2,3% nižší než celostátní průměr, nicméně její hodnoty stoupají rychlejším tempem než v ČR i Královéhradeckém kraji,
- » zatímco měl Náchod ještě před dvěma lety oproti Královéhradeckému kraji podprůměrnou míru nezaměstnanosti, v současné době osciluje kolem tohoto průměru nebo ho mírně převyšuje.

V grafu č.12 je uvedeno porovnání vývoje míry nezaměstnanosti v ČR, Královéhradeckém kraji, městě Náchod a zkoumaného zázemí a lineárními spojnicemi trendu lépe naznačen její, především pro město Náchod, nepříznivý vývoj.

Významnou charakteristikou v analýze trhu práce a nezaměstnanosti je i studium věkové struktury uchazečů o práci a jejich délka registrace na úřadu práce. Ty mohou regionálním aktérům pomoci při složitém hledání účinného nástroje na boj proti zvyšující se nezaměstnanosti.

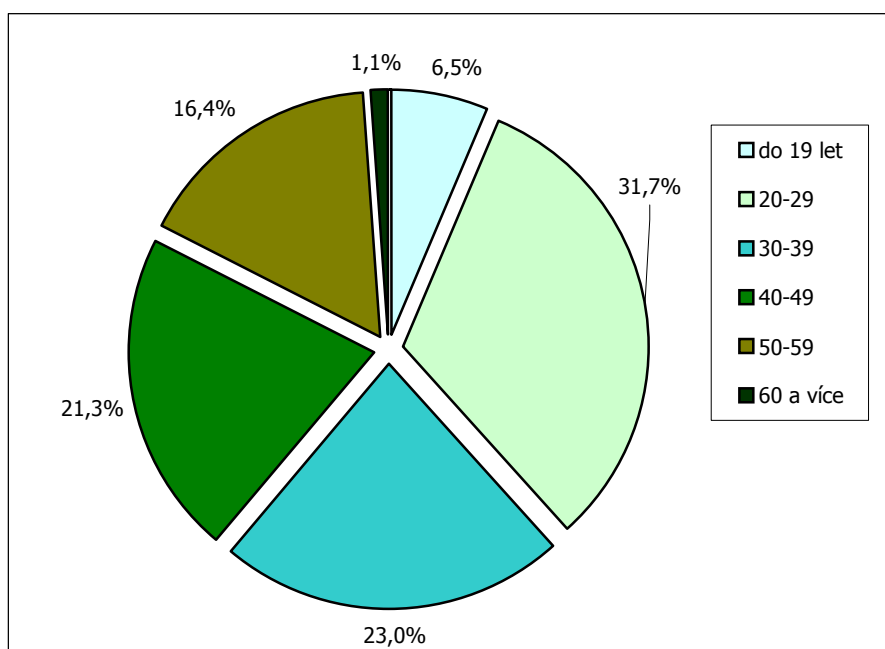
Věková struktura uchazečů vykazuje větší rozdíly při jejím porovnání mezi městem Náchodem a jeho zázemím. V obou je největší podíl nezaměstnaných ve věku 20 - 29 let (Náchod 31,7%, zázemí 38,9%), což dokládá, že největším problémem je umístění absolventů škol na trh práce. V dalších věkových skupinách je však situace v samotném Náchodě odlišná od jeho zázemí. Zatímco v Náchodě je druhou nejpočetnější skupinou nezaměstnaných obyvatelstvo mezi 30 a 39 lety (23%) a za ní následuje obyvatelstvo mezi 40 a 49 lety (21,3%), v zázemí Náchoda je druhou nejpočetnější skupinou nezaměstnaných obyvatelstvo ve věku od 50 do 59 let (29,6%) a za ní následuje skupina ve věku 30 až 39 let (18,5%). Celkově tedy podíl nezaměstnaného obyvatelstva ve věku 30 až 49 let v Náchodě činí 44,3%, v zázemí pouze 25,9%. Viz graf č.13 a č.14.

Graf č. 12 Vývoj nezaměstnanosti ve sledovaném regionu, Královéhradeckém kraji a ČR

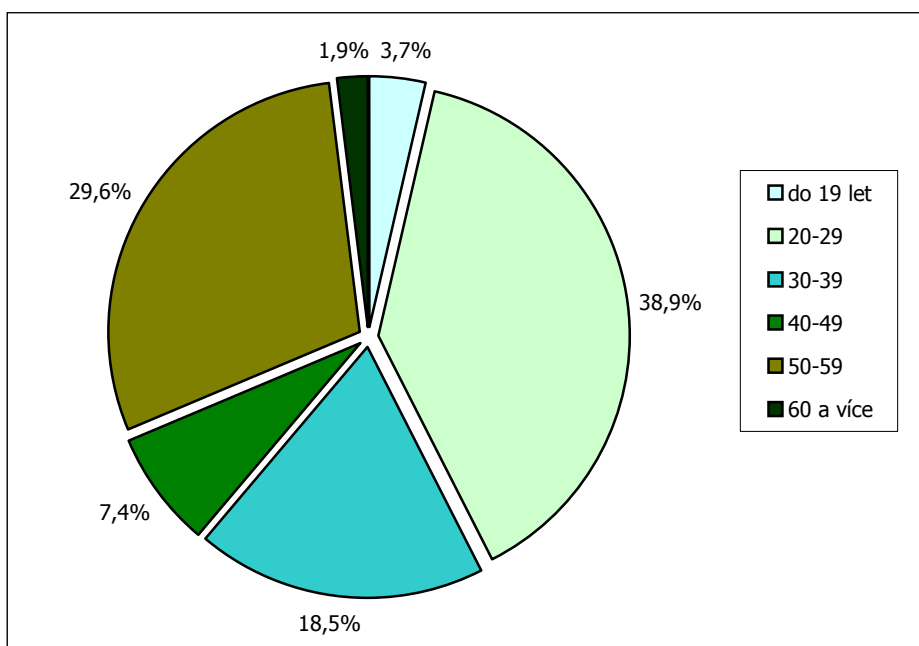
Zdroj: Úřad práce, Náchod

Graf č. 13 Věková struktura nezaměstnaných ve městě Náchod k 31.8.2003

Zdroj: Úřad práce, Náchod

Graf č. 14 Věková struktura nezaměstnaných v zázemí Náchoda k 31.8.2003

Zdroj: Úřad práce, Náchod

Stále větším socioekonomickým problémem se stává narůstající míra dlouhodobě nezaměstnaných. S prodlužující se dobou strávenou jako nezaměstnaný se u člověka dále snižuje naděje najít práci a zvyšuje se riziko sociální exkluze. Ve spojení s věkovou strukturou nezaměstnaných, kdy převládá věková kohorta 20 až 29 let, tedy absolventů, vyvstává nebezpečí, že tito mladí lidé nezískají pracovní návyky a jejich začlenění do pracovního procesu se tak stane mimořádně obtížné. Dlouhodobá nezaměstnanost je definována jako nezaměstnanost trvající déle než 12 měsíců. Za nejméně problematickou (někdy tzv. frikční) nezaměstnanost považujeme takovou, která trvá do 6 měsíců. K dispozici měl zpracovatel pouze data za celý okres Náchod, je však možné předpokládat, že ve sledovaném území situace nebude významně odlišná od okresního průměru. Z tabulky č. 12 a grafu č. 15 vyplývá, že se s zvyšujícím počtem nezaměstnaných osob, zvyšuje podíl dlouhodobě nezaměstnaných, což je patrné především v roce 2003 a bohužel není žádný předpoklad zlepšení této situace.

Tabulka č. 12 Délka nezaměstnanosti v okrese Náchod

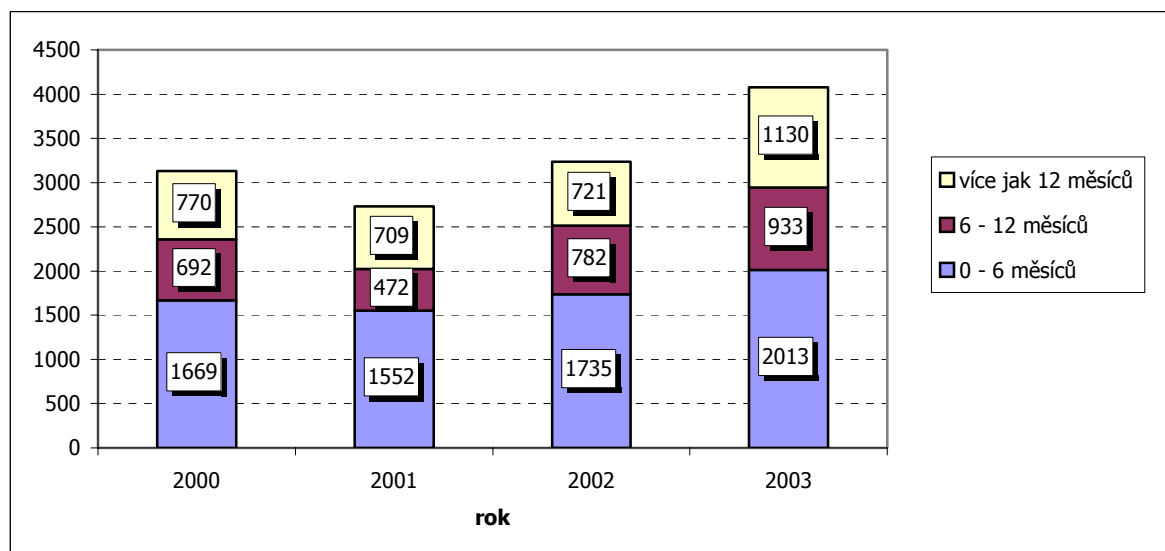
	2000	2001	2002	2003
0 - 6 měsíců	1669	1552	1735	2013
6 - 12 měsíců	692	472	782	933
více jak 12 měsíců	770	709	721	1130

Zdroj: Úřad práce, Náchod

Se situací na trhu práce úzce souvisí také vyjíždka obyvatelstva do zaměstnání. Podává informaci o síle obce, i o její atraktivitě. Jako doplňující charakteristika byla zkoumána také vyjíždka žáků a studentů do škol. Z celkového počtu obyvatel Náchodu vyjíždí do zaměstnání 42%, u obcí v zázemí se tento ukazatel příliš neliší: Kramolna 41%, Dolní Radechová 41,9%, Borová 42,1% a Česká Čermná 45,5%. Z celkového množství vyjíždějících obyvatel do zaměstnání jich více jak 80% vyjíždí denně mimo obec v Kramolně, v ostatních obcích zázemí je tento poměr mírně nižší - Dolní Radechová 75,6%, Borová 74,7% a Česká Čermná 73,4%. Naopak pouze 17,2% obyvatel vyjíždějících za zaměstnáním, opouští denně město Náchod. Z toho také vyplývá, že

největší podíl vyjíždějících za prací obyvatelstva Náchoda zaujímají lidé, kteří vyjíždějí za prací v rámci obce (70%), naopak v zázemí převažují lidé, kteří vyjíždějí za prací v rámci okresu.

Graf č. 15 Počet registrovaných nezaměstnaných dle délky nezaměstnanosti (červenec příslušného roku)

Zdroj: Úřad práce, Náchod

Tabulka č. 13 Vyjíždka za prací v regionu Náchodsko

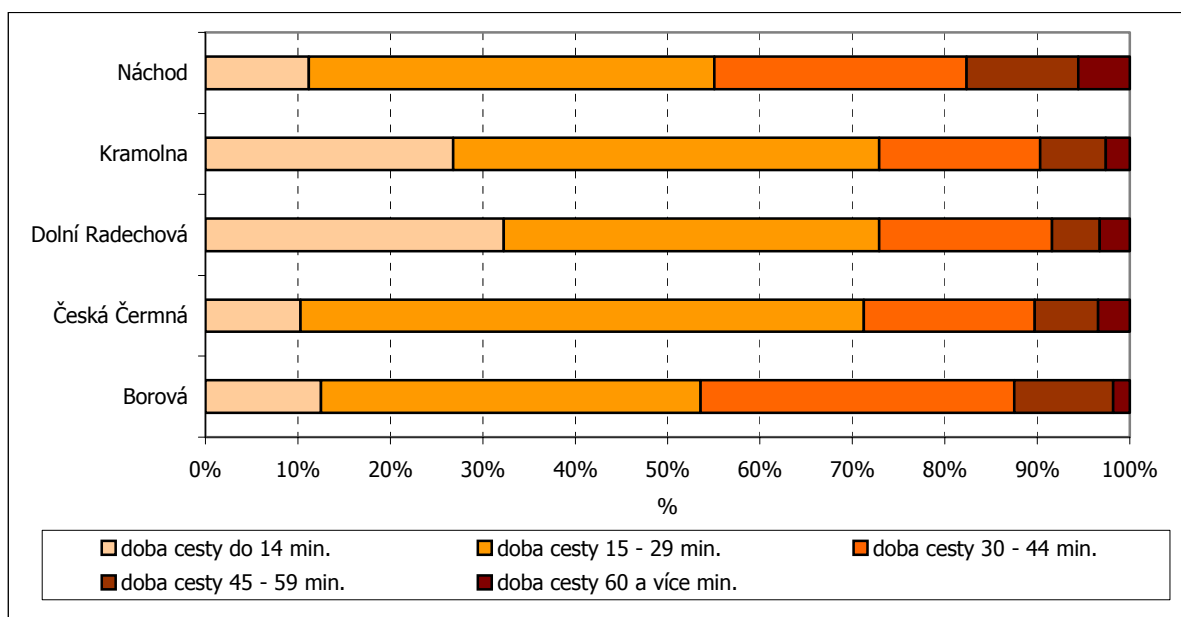
Obec	počet obyvatel	Vyjíždějící do zaměstnání		z toho v rámci obce		z toho v rámci okresu		z toho v rámci kraje		z toho do jiného kraje		Vyjíždějící do zam.denně mimo obec	
		abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
Borová	178	75	42,1	8	10,7	56	74,7	4	5,3	4	5,3	56	74,7
Česká Čermná	437	199	45,5	20	10,1	151	75,9	7	3,5	6	3,0	146	73,4
Dolní Radechová	675	283	41,9	26	9,2	210	74,2	12	4,2	10	3,5	214	75,6
Kramolna	896	367	41,0	21	5,7	296	80,7	15	4,1	12	3,3	310	84,5
Náchod	21400	8991	42,0	6294	70,0	1403	15,6	304	3,4	347	3,9	1545	17,2

Zdroj: SLBD 2001, ČSÚ

Časová dostupnost práce i školy hraje v rozvoji daného regionu důležitou úlohu. Atraktivní region totiž musí svým obyvatelům nabídnout krátké dopravní časy do zaměstnání a škol. Proto analýza dostupnosti zaměstnání a školních zařízení časovou dostupnost nesmí opomenout. Mezi sledovanými obcemi existují značné rozdíly v dobách cesty obyvatelstva jak do zaměstnání tak do škol. Z obyvatelstva dojíždějícího denně mimo obec zaujímá největší podíl lidé, jejichž doba cesty se pohybuje mezi 15 až 29 minutami. Největší je tato skupina v obci Česká Čermná (61%), nejméně pak v Dolní Radechové 40,7%. Největší podíl zaměstnanců, kteří se do zaměstnání dopravují denně více jak 60 minut vykazuje Náchod (5,6%).

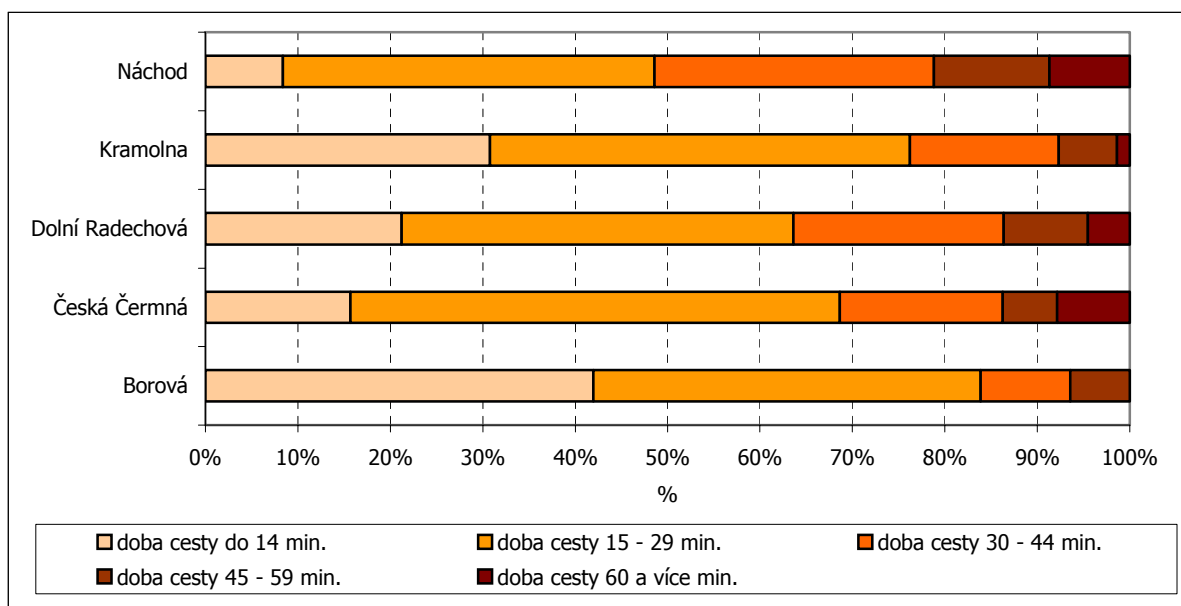
Do 15 minut se z žáků a studentů města Náchod, kteří vyjíždějí denně do škol, dostane do školy pouze 8,3%, oproti 41,9% žáků a studentů z obce Borová. Největší skupinou jsou však u všech obcí také žáci a studenti, kterým cesta do škol trvá od 15 do 29 minut.

Graf č. 16 Doba cesty vyjíždějících denně do zaměstnání mimo obec

Zdroj: SLBD 2001, ČSÚ

Graf č. 17 Doba cesty denně vyjíždějících žáků a studentů mimo obec

Zdroj: SLBD 2001, ČSÚ

5. Domovní a bytový fond

5.1. Domovní fond

Důkladná analýza stavu domovního a bytového fondu se v kombinaci s demografickou analýzou stává velmi důležitým předpokladem pro vypracování správného a efektivního plánu rozvoje každého regionu. Zvláště v periferních oblastech republiky, které jsou díky své geografické poloze těžce přístupné k centru a tudíž i k pólům hospodářského rozvoje republiky, je úspěšná bytová politika základem pro ekonomický rozvoj daného regionu.

Ve zkoumaném území se nachází celkem 3 913 domů, přičemž značně rozkolísané hodnoty získáme analýzou jejich obydlenosti. Zatímco v Náchodě je trvale obydleno více jak 88% domů, v Kramolně a Dolní Radechové je to již asi o 6% méně. V obci Borová najdeme z celkového množství domů dokonce pouze asi polovinu trvale obydlených, což nepochybně souvisí také s výše zmíněným nepříznivým demografickým trendem v této obci.

Tabulka č. 14 Domovní fond ve sledovaných obcích Náchodska k 1.3.2001

	Domy celkem	Trvale obydlené domy		Neobydlené domy	
	abs.	abs.	%	abs.	%
Borová	119	63	52,9	56	47,1
Česká Čermná	166	116	69,9	50	30,1
Dolní Radechová	244	202	82,8	42	17,2
Kramolna	325	267	82,2	58	17,8
Náchod	3059	2699	88,2	360	11,8
Sledované území - celkem	3913	3347	85,5	566	14,5
Královéhradecký kraj	128789	101662	78,9	27127	21,1
ČR	1969568	1630705	82,8	338863	17,2

Zdroj: SLBD 2001, ČSÚ

Dlouhodobý vývoj domovního fondu - tedy vývoj počtu domů v jednotlivých obcích od roku 1869 ukazuje, že v obcích Borová a Česká Čermná počet domů spíše stagnoval, kdežto u Dolní Radechové a Kramolny zaznamenáváme poměrně významný nárůst celkového počtu domů. Index vývoje 2001/1869 u jednotlivých obcí je uveden v tabulce č.15. Zatímco v roce 1869 tedy bylo v Kramolně celkem 140 domů a v Dolní Radechové 72 (rozdíl činil pouze 68), v současné době je mezi obcí s největším počtem domů (Kramolna 325) a obcí s nejmenším počtem domů (Borová 119) rozdíl již 206 domů. Samotné město Náchod zaznamenává vyjma období mezi roky 1950 a 1961 trvalý růst počtu domů.

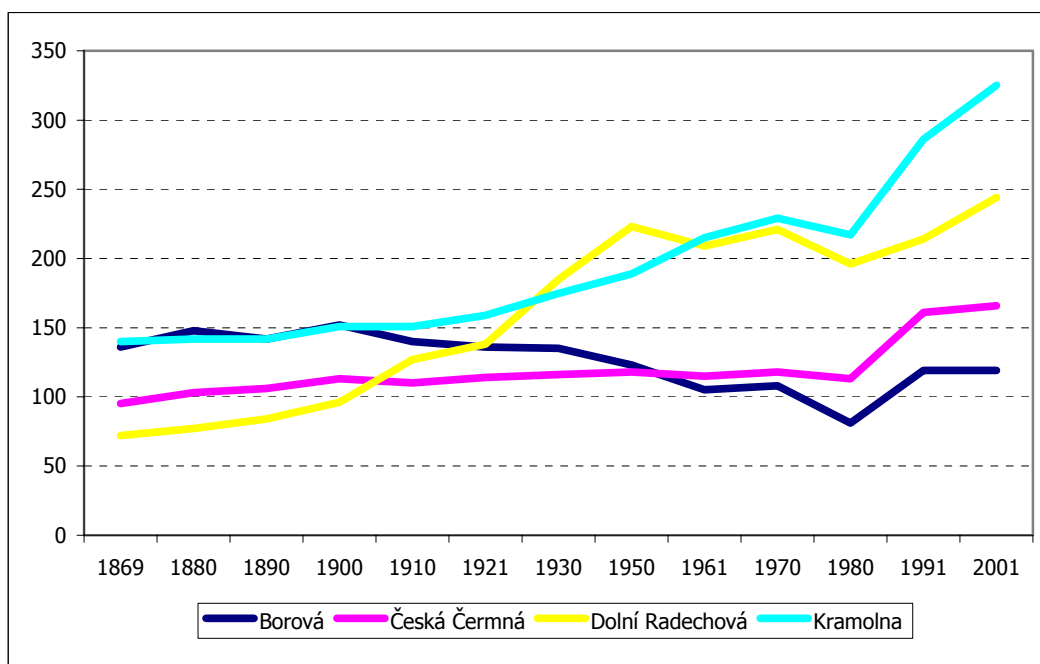

Tabulka č. 15 Počet domů v letech 1869 a 2001 v obcích Náchodska

	1869	2001	index vývoje 2001/1869
Borová	136	119	87,5
Česká Čermná	95	166	174,7
Dolní Radechová	72	244	338,9
Kramolna	140	325	232,1
Náchod	826	3060	370,5

Zdroj: Retrolexikon, ČSÚ

Graf č. 18 Vývoj počtu domů v obcích zázemí Náchoda

Zdroj: Retrolexikon, ČSÚ

Vývoj počtu trvale obydlených domů ve sledovaných obcích za poslední čtyři desetiletí vykazuje kolísavý trend, pouze u obce Kramolna lze pozorovat za uplynulých 40 let nepřetržitý pozvolný nárůst počtu trvale obydlených domů. Naopak trend postupného vystěhování obyvatelstva z obce Borová v posledních desetiletích je patrný v přeměně dříve trvale obydlených domů na domy přechodně obydlené, slouží převážně k rekreaci. Vysoký podíl domů sloužících k rekreaci na celkovém počtu trvale neobydlených domů vykazují také obce Česká Čermná (74%) a Kramolna (62%).

Tabulka č. 16 Vývoj počtu trvale obydlených domů v letech 1970 až 2001

	Trvale obydlené domy						Neobydlené domy	
	1970	1980	1991	2001	z toho rodinné domy (r. 2001)		celkem	z toho sloužící k rekreaci
					počet	v %		
Borová	97	81	78	63	62	98,4	56	52
Česká Čermná	110	113	121	116	110	94,8	50	37
Dolní Radechová	210	196	189	202	198	98,0	42	18
Kramolna	212	217	241	267	265	99,3	58	36
Náchod	2548	2624	2586	2699	2180	80,8	360	138

Zdroj: SLBD 2001, ČSÚ

Staří domovní fondu je další veličinou ovlivňující plánování strategického rozvoje regionu. Kromě předpokládaného vývoje počtu obyvatel se totiž do úvah o prognózování nutné výstavby bytů a domů promítá také staří domovního a bytového fondu. V současnosti se, při stagnaci počtu obyvatelstva, relativně zvětšuje důležitost ukazatele stáří bytového a domovního fondu, jelikož z něho lze predikovat, kolik bytů bude nutno postavit z důvodu demolice bytů starých a nevyhovujících.

Pro naši analýzu byla použita data ze Sčítání lidí, domů a bytů 2001, která ukázala, že nejstarší domovní fond je v obci Dolní Radechová, kde je v rámci sledovaného regionu největší podíl domů postavených před rokem 1919. Tyto domy byly většinou v průběhu dalších let opraveny a modernizovány. Tato obec má také největší podíl bytů

v domech postavených mezi roky 1920 a 1945. Tím se stává obcí s nejstarším domovním fondem ze sledovaného území. Nutno podotknout, že největší podíl bytů postavených v nových domech - mezi roky 1991 - 2001 - najdeme v Kramolně, kde se mezi roky 1981 a 2001 postavilo dokonce celkem 37% z celkového počtu bytů v domech v obci.

Tabulka č. 17 Stáří domovního fondu (% z celkového počtu bytů v trvale obydlených domech) v roce 2001

	Byty v domech v období výstavby do r. 1919	Byty v domech v období výstavby 1920-1945	Byty v domech v období výstavby 1946-1970	Byty v domech v období výstavby 1971-1980	Byty v domech v období výstavby 1981-1990	Byty v domech v období výstavby 1991-2001	nezjištěno
Borová	11	7	43	14	15	6	4
Česká Čermná	13	12	24	27	17	7	0
Dolní Radechová	16	22	24	19	10	9	0
Kramolna	11	16	21	15	20	17	1
Náchod	8	17	22	24	16	12	0

Zdroj: SLBD 2001, ČSÚ

5.2. Trvale obydlený bytový fond - vybavenost a velikostní charakteristiky

Celkový počet bytů ve zkoumaném území k 1. 3. 2001 činil 10 074 bytů, jak v bytových tak v rodinných domech. Zatímco však v obcích zázemí Náchoda přirozeně převažuje bydlení v rodinných domech, především v Borové, Kramolně a Dolní Radechové, město Náchod má pouze necelou třetinu bytů v rodinných domech. Obydlenost bytů souvisí s výše uvedenou obydlí domovního fondu, a tak nejméně trvale obydlených bytů najdeme v obci Borová (54,5% z celkového počtu bytů). Celkový počet trvale obydlených bytů ve zkoumaném regionu činil k 1. 3. 2001 rovných 9000 bytů.

Tabulka č. 18 Počet bytů v roce 2001 v obcích Náchodska

	Celkem bytů	Trvale obydlené byty		z toho v rodinných domech	
		počet	v %	počet	v %
Borová	132	72	54,5	71	98,6
Česká Čermná	217	153	70,5	139	90,8
Dolní Radechová	302	251	83,1	241	96,0
Kramolna	365	307	84,1	298	97,1
Náchod	9078	8217	90,5	2608	31,7
Celkem	10094	9000	89,2	3357	37,3

Zdroj: SLBD 2001, ČSÚ

Technická vybavenost bytů ve všech obcích je na poměrně dobré úrovni v celém zkoumaném území. I přesto zde najdeme menší rozdíly. Nejmenší podíl trvale obydlených bytů vybavených vodovodem, koupelnou nebo sprchovým koutem či splachovacím záchodem vykazuje obec Borová, což patrně souvisí s nepříznivým demografickým vývojem v této obci a tudíž s celkově nepříznivými předpoklady pro obnovu a modernizaci bytového fondu obce. Nejpriznivější technické vybavení bytů má naopak město Náchod, z obcí ve zkoumaném zázemí Česká Čermná.

Ukazatel podílu počtu bytů se 2 a více cenovými domácnostmi také informuje o způsobu bydlení a jeho kvalitě v obci. Největší podíl těchto bytů má obec Kramolna, kde ve 40 bytech z celkem 307 trvale obydlených (13%) žijí dvě a více cen. domácnosti. Naopak nepříznivěji se pak jeví tento ukazatel v obci Borová (5,6%).

Tabulka č. 19 Vybavenost trvale obydlených bytů Náchodska

	Trvale obydlené byty	Trvale obydlené byty vybavené						Počet bytů se 2 a více cen. domácnostmi	
		vodovodem		koupelnou nebo sprch. koutem v bytě		splachovacím záchodem v bytě			
		počet	v %	počet	v %	počet	v %	počet	v %
Borová	72	67	93,1	61	84,7	58	80,6	4	5,6
Česká Čermná	153	151	98,7	141	92,2	132	86,3	13	8,5
Dolní Radechová	251	243	96,8	220	87,6	206	82,1	25	10,0
Kramolna	307	302	98,4	287	93,5	257	83,7	40	13,0
Náchod	8217	8152	99,2	7757	94,4	7702	93,7	648	7,9

Zdroj: SLBD 2001, ČSÚ

Velice důležité při posuzování současného stavu bytového fondu je znalost velikostních charakteristik bytů v jednotlivých obcích. Jednou z nejdůležitějších charakteristik v této oblasti je pak průměrný počet bydlících osob v jednom bytě, přičemž je důležité sledovat časoprostorový vývoj této charakteristiky. Tento ukazatel také souvisí s počtem bytů v obci se 2 a více cen. domácnostmi. Nejvíce obyvatel na jeden byt vykazuje obec Kramolna (2,92 obyvatel na 1 trvale obydlený byt), přičemž se od roku 1991 tento ukazatel zvýšil o 0,12, což je největší růst průměrného počtu obyvatel na jeden byt ve sledovaném území. Nejmenší průměrný počet osob v jednom bytě má obec Borová (2,47). Celorepublikový trend snižování počtu obyvatel jednoho bytu však kopíruje pouze město Náchod, kde se za posledních 10 let tento ukazatel snížil z 2,7 na 2,6.

Tabulka č. 20 Počet obyvatel na jeden trvale obydlený byt Náchodska

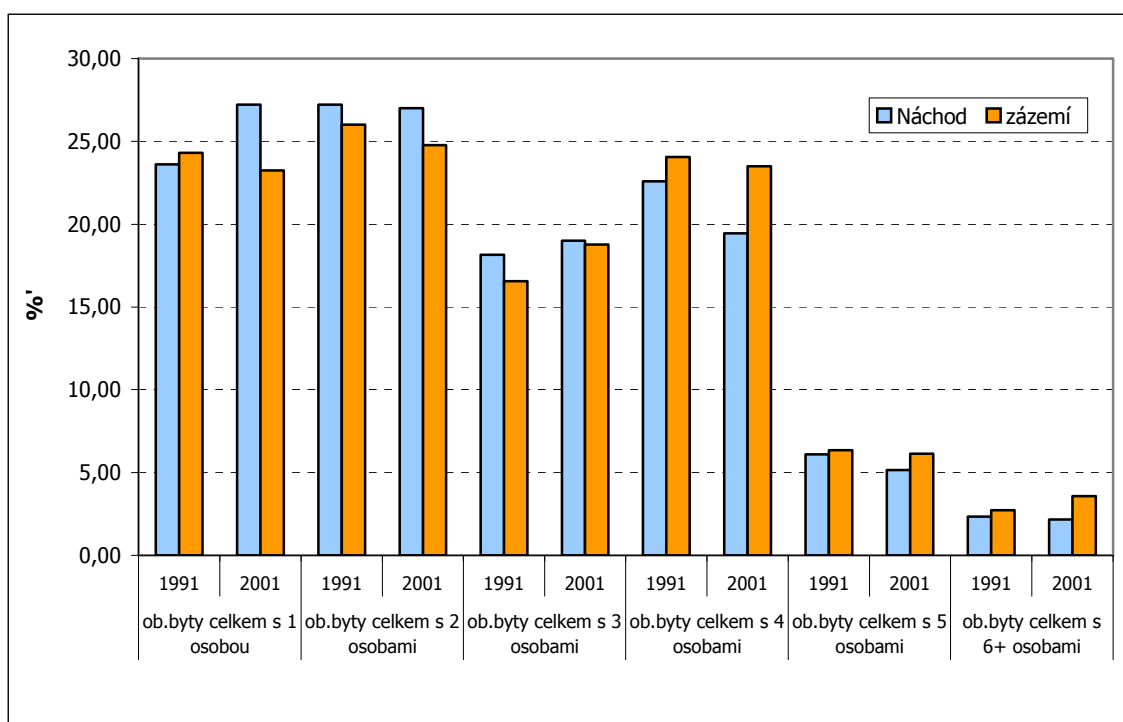
	Počet obyvatel		Trvale obydlené byty		Obyvatel na 1 byt		Rozdíl bydlících na jeden trv. obyd. byt
	1991	2001	1991	2001	1991	2001	2001 - 1991
Borová	226	178	92	72	2,46	2,47	0,02
Česká Čermná	431	437	152	153	2,84	2,86	0,02
Dolní Radechová	659	675	250	251	2,64	2,69	0,05
Kramolna	781	896	279	307	2,80	2,92	0,12
Náchod	20712	21400	7659	8217	2,70	2,60	-0,10
Královéhradecký kraj	552809	550724	198446	204529	2,79	2,69	-0,09
ČR	10302215	10230060	3705681	3827678	2,78	2,67	-0,11

Zdroj: SLBD 1991 a 2001, ČSÚ

Další velikostní charakteristikou, jejíž časový vývoj je nutné sledovat je podíl počtu bytů podle osob v něm žijících. Pro přehlednost dat bylo nutné rozdělit řešené území na město Náchod na straně jedné a ostatní obce (zázemí) na straně druhé. Celkově lze říci, že v Náchodě roste počet bytů, ve kterých žije pouze jedna osoba, zatímco počet bytů s trvale žijícími čtyřmi osobami klesá. Takže zatímco byl podíl bytů v němž žila jedna osoba v Náchodě v roce 1991 asi 23,6%, v roce 2001 to bylo již 27,2%. Naopak podíl bytů se čtyřmi obyvateli klesl z 22,6% v roce 1991 na asi 19,5% v roce 2001. Souvisí to zejména s trendem zmenšování počtu osob v jedné domácnosti, který se projevuje ve většině urbanizovaných místech v ČR. Naopak v zázemí, které má charakter rurálního prostředí je trend opačný, což zde souvisí s výstavbou rodinných domků, do kterých se stěhují většinou mladé rodiny s dětmi. Proto podíl počtu bytů s jednou osobou klesl ve sledovaném zázemí z hodnoty 24,3% v roce 1991 na 23,2% v roce 2001 a byl zaznamenán růst podílu počtu bytů se třemi osobami - z 16,6% v roce 1991 na 18,8%. Tento vývoj je uveden v grafu č.19.

Graf č. 19 Počet bytů podle osob v něm žijících

Zdroj: SLBD 1991 a 2001, ČSÚ

Pro detailnější hodnocení současné situace je přiložena tabulka č. 20, ve které jsou uvedeny výše zmíněné data za jednotlivé obce. V obci Borová žije v téměř 64% z celkového množství trvale obydlených bytů jedna či dvě osoby, naopak Česká Čermná a Kramolna má největší podíl bytů, ve kterých žijí tři či čtyři osoby (48,4%, resp. 45,6%).

Tabulka č. 21 Počet bytů podle počtu osob v něm žijících (k 1.3.2001)

	TOB*	ob.byty celkem s 1 osobou		ob.byty celkem s 2 osobami		ob.byty celkem s 3 osobami		ob.byty celkem s 4 osobami		ob.byty celkem s 5 osobami		ob.byty celkem s 6+ osobami	
Borová	72	21	29,2	25	34,7	8	11,1	12	16,7	5	6,9	1	1,4
Česká Čermná	153	34	22,2	30	19,6	33	21,6	41	26,8	11	7,2	4	2,6
Dolní Radechová	251	66	26,3	64	25,5	46	18,3	51	20,3	15	6,0	9	3,6
Kramolna	307	61	19,9	75	24,4	60	19,5	80	26,1	17	5,5	14	4,6
Náchod	8217	2237	27,2	2220	27,0	1562	19,0	1598	19,4	423	5,1	177	2,2
zázemí	783	182	23,2	194	24,8	147	18,8	184	23,5	48	6,1	28	3,6

* - trvale obydlené byty

Zdroj: SLBD 2001, ČSÚ

Jako doplňkové velikostní charakteristiky byly zvoleny: průměrný počet obytných místností s plochou nad 8 m² a také velikost obytné plochy v jednom trvale obydleném bytě. Z těchto charakteristik jasně vyplývá, že nejmenší byty nalezneme v Náchodě jak počtem obytných místností nad 8 m², tak průměrnou obytnou plochou bytu. Naopak největší plochu obytných místností mají byty v Kramolně, kde jsou tyto plochy v průměru o třetinu větší než v trvale obydlených bytech Náchoda. Ostatní ze sledovaných obcí mají hodnoty těchto ukazatelů poměrně vyrovnané, jak je uvedeno v tabulce č.22.

Tabulka č. 22 Charakteristika trvale obydlených bytů v obcích Náchodska

	Na 1 trvale obydlený byt připadá		
	m ² obytné plochy	obytných místností s plochou 8 a více m ²	cenzových domácností
Borová	57,8	2,96	1,06
Česká Čermná	57,0	3,01	1,09
Dolní Radechová	56,1	2,98	1,10
Kramolna	64,1	3,31	1,14
Náchod	46,5	2,59	1,09

Zdroj: SLBD 2001, ČSÚ

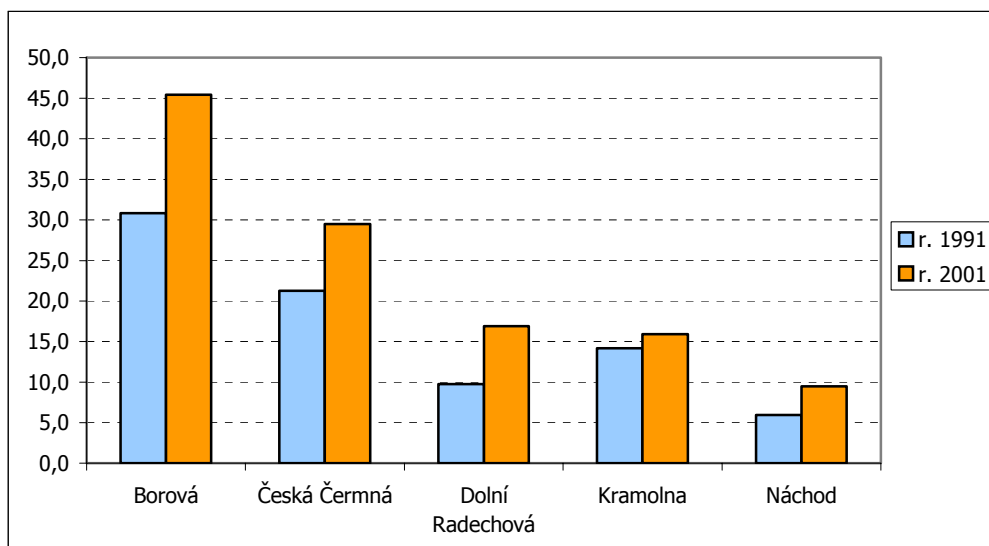
5.3. Neobydlený bytový fond

Neobydlenost bytového fondu je velice důležitou charakteristikou, která nám může dát představu o tom, kolik je ve zkoumaném regionu nevyužívaných bytů. Neobydlený byt totiž ve většině případů neznamena byt nezpůsobilý k trvalému bydlení. Většinou je byt užíván pouze k přechodnému bydlení, především v menších obcích často také k rekreaci. Neobydlený byt je definován jako byt, ve kterém nemá nahlášeno trvalé bydliště žádná osoba.

Počet neobydlených bytů neustále stoupá, a to nejen v rámci celé ČR ale také v řešeném regionu. Příčin tohoto stavu je více, velký vliv má však rigidita trhu s byty, která je dlouhodobým problémem České republiky. Nejvíce neobydlených bytů má obec Borová (45,5% z celkového množství bytů), nejmenší neobydlenost vykazuje Náchod, kde je necelá desetina (9,8%) z celkového množství bytů neobydlených. Současný stav a vývoj za posledních 10 let znázorňuje tabulka č.23 a graf č.20.

Graf č. 20 podíl počtu neobydlených bytů na celkovém množství bytů

Zdroj: ČSÚ

Tabulka č. 23 Neobydlený bytový fond v roce 1991 a 2001

	1991				2001			
	TOB*	neobydlené byty	Celkem bytů	podíl neob. bytů na celkovém počtu	TOB*	neobydlené byty	Celkem bytů	podíl neob. bytů na celkovém počtu
Borová	92	41	133	30,8	72	60	132	45,5
Česká Čermná	152	41	193	21,2	153	64	217	29,5
Dolní Radechová	250	27	277	9,7	251	51	302	16,9
Kramolna	279	46	325	14,2	307	58	365	15,9
Náchod	7659	484	8143	5,9	8217	861	9078	9,5
Celkem	8432	639	9071	7,0	9000	1094	10094	10,8

* - trvale obydlené byty

Zdroj: SLBD 1991 a 2001, ČSÚ

Za uplynulé desetiletí (1991 až 2001) se v regionu postavilo a je trvalo obydleno celkem 1095 bytů, přičemž převážná většina v Náchodě (1006 bytů). Pokud však porovnáme intenzitu bytové výstavby pomocí podílů počtu bytů v domech postavených mezi roky 1991 - 2001 zjistíme, že se nejintenzivněji v tomto období stavělo v obci Kramolna, kde je 16,6% bytů v domech postavených mezi rokem 1991 a 2001. Naopak nejmenší intenzitu bytové výstavby zaznamenáváme v obci Borová (pouze 4 ze 72 trvale obydlených bytů je postaveno mezi uvedenými lety), což je také hluboko pod celokrajským průměrem, který je 8,9% trvale obydlených bytů v domech postavených mezi rokem 1991 a 2001.

Tabulka č. 24 Výstavba bytů v letech 1991-2001 na Náchodsku

	Trvale obydlené byty	Byty v domech postavených v letech 1991 až 2001	
	počet	počet	%
Borová	72	4	5,6
Česká Čermná	153	11	7,2
Dolní Radechová	251	23	9,2
Kramolna	307	51	16,6
Náchod	8217	1006	12,2
Celkem	9000	1095	12,2
Královéhradecký kraj	204529	18208	8,9

Zdroj: SLBD 2001, ČSÚ

Výstavba bytových i rodinných domů musí být důkladně plánovanou činností, která bere do úvahy nejen demografické ukazatele - vývoj počtu obyvatelstva, počtu cenových domácností apod. - ale také musí zohledňovat stárnutí a kvalitu stávajícího domovního a bytového fondu a jeho nutnou obměnu. Dobrý územní plán musí také zohledňovat dopady takovéto výstavby na krajinu. Územně plánovací dokumentace jednotlivých obcí poskytla zpracovateli dostatečně obsáhlou informaci o záměrech a možnostech obcí v oblasti bytové výstavby.

Celkově lze říci, že obce ve zkoumaném regionu mají ve svých územních plánech vyčleněno na výstavbu staveb pro bydlení dostatečně velké území, které mnohdy převyšuje potenciálně reálný zájem o výstavbu v těchto obcích. Územní plán města Náchod předpokládá, že i přes dlouhodobou stagnaci v počtu obyvatelstva bude nutná další výstavba bytů z důvodu obměny přestárleho bytového fondu. Předpokládá se výstavba jak rodinných, tak bytových domů, přičemž mírně by měly převažovat byty v bytových domech (60%). Město Náchod vyčlenilo pro výstavbu bytových domů území u nemocnice, kde by se mělo vybudovat několik set bytů v bytových domech.

Další lokality pro výstavbu rodinných domů jsou rozmístěny po celém Náchodě. Jedná se o lokality pro cca 10-20 RD. Větší území pro RD je připravováno v Kalhotách.

Tabulka č. 25 Navrhovaný počet nových bytových jednotek dle ÚP v Náchodě

	Návrhové období	Ve výhledu
Bytové domy	500	360
Rodinné domy	655	125
Celkem	1155	485

Zdroj: Územní plán Náchodu

Obce v zázemí Náchoda počítají pouze s vyčleněním ploch pro individuální bytovou výstavbu (rodinné domy), přičemž v návrhovém období počítá obec Borová s možností výstavby 33 rodinných domů, Dolní Radechová s přibližně 20 domky, Česká Čermná se 49 rodinnými domky a Kramolna disponuje plochami pro celkem 201 rodinných domů v návrhovém období.

6. Ekonomika

Velký zlom ve vývoji ekonomiky města Náchod byl zaznamenán po roce 1989, kdy došlo k návratu tržního hospodářství a soukromého vlastnictví v celé republice. Tato skutečnost změnila charakter města - vznikly nové velké firmy, různé formy malého a středního podnikání i velký počet drobných podnikatelů, zabývajících se poskytováním rozmanitých druhů služeb.

Současný ekonomický profil Náchodska je charakteristický pro území, ve kterém se nachází jedno větší, bývalé okresní město Náchod a v jeho sousedství je rozmístěno několik obcí, spadajících do šetřeného území. Náchod v tomto případě působí jako přirozené centrum místní ekonomiky, neboť logicky je schopné nabídnout zázemí pro velký počet firem, a tedy i nepřímo poskytnout vyšší nabídku pracovních příležitostí pro své okolí.

Členitý terén města Náchoda a jeho okolí není příznivý pro umístění větších průmyslových areálů a v minulosti vedl k tomu, že výrobní provozy vznikaly převážně v údolní nivě řeky Metuje bez jednotícího záměru. Dochovala se tak řada menších průmyslových okrsků, mnohdy komplikujících rozvoj ostatních městských funkcí.

Celkový ekonomický profil sledovaného území je do jisté míry též ovlivněn přítomností téměř nejvíce vytíženého hraničního přechodu do sousedního Polska. Po vstupu ČR do Evropské unie se sice zmírnily důsledky této skutečnosti, ale město je stále nepříjemně zatěžováno vysokou hustotou zejména nákladních automobilů, mířících přes hranice. Zrychlila se ovšem dopravní propustnost a došlo k rapidnímu snížení stojících kamionů ve městě, čekajících na celní odbavení.

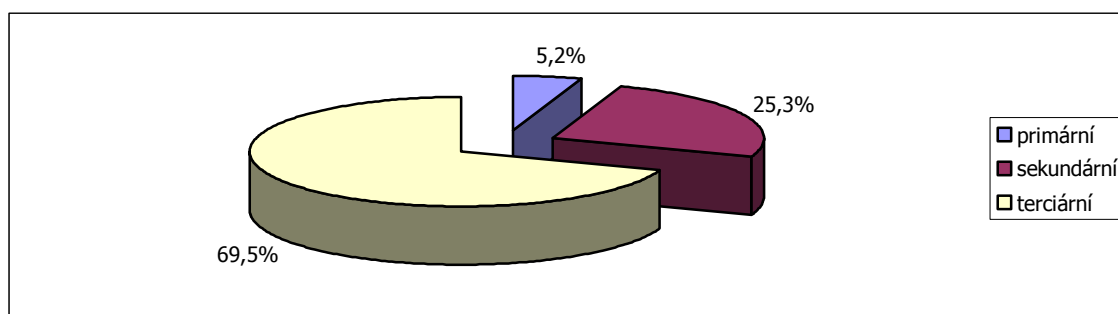
Organizovaná komunikace podnikatelských subjektů s místní správou v šetřeném území není navázána. Dle informace Okresní hospodářské komory je v této veřejnoprávní instituci na sledovaném území organizováno pouze 8 podnikatelských subjektů. Z tohoto nízkého počtu členů vyplývá, že nemůže existovat oficiální spolupráce mezi příslušnými obcemi a podnikatelskou sférou jako celkem.

6.1. Ekonomický profil území

Na sledovaném území ke konci roku 2003 působilo celkem 5475 registrovaných ekonomických subjektů. Z tohoto počtu naprostá většina - téměř 90,3% byla registrována v Náchodě, 4,1% v Kramolně, 3% v Dolní Radechové, 1,7% v České Čermné a 0,9% v Borové.

Jak je uvedeno v následujícím grafu, ekonomická struktura je nevyvážená – vyšší koncentraci (téměř 70%) vykazuje oblast terciární sféry (obchod, služby, doprava, spoje, školství), naopak primární sféra (zemědělství, lesní hospodářství a rybolov) je nízká i v okolních obcích (celkem 5,2%) a kvartérní sféra (věda, výzkum) není zastoupena vůbec.

Graf č. 21 Základní struktura registrovaných ekonomických subjektů na Náchodsku

Zdroj: RES 2003, ČSÚ

Následující tabulky uvádějí podrobnější informace o podílu registrovaných ekonomických subjektů v hlavních sektorech ekonomiky v jednotlivých obcích sledovaného území Náchodsko. Je z nich patrné, že ve všech obcích bez rozdílu je nejvíce zastoupena sféra terciární a nejméně primární, avšak poměr mezi jednotlivými sférami se v každé obci liší.

Tabulka č. 26 Základní struktura registrovaných ekonomických subjektů v jednotlivých obcích Náchodsko – absolutní údaje

Sféra	Borová	Česká Čermná	Dolní Radechová	Kramolna	Náchod	Náchodsko
Primární	8	19	19	25	214	285
Sekundární	16	29	53	73	1216	1387
Terciární	24	46	91	128	3514	3803
Celkem	48	94	163	226	4944	5475

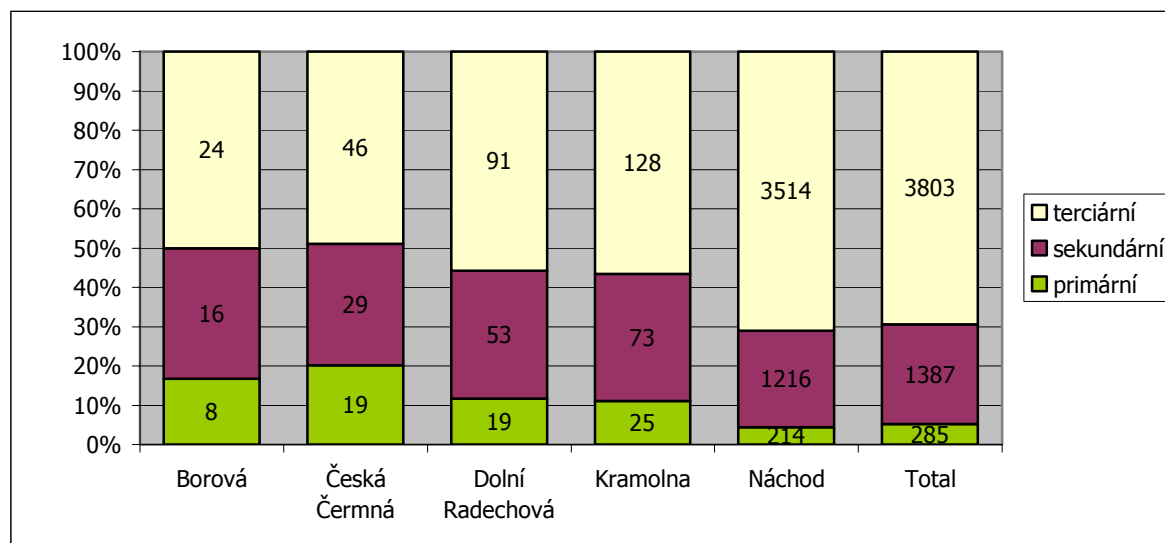
Zdroj: RES 2003, ČSÚ

Tabulka č. 27 Základní struktura registrovaných ekonomických subjektů v jednotlivých obcích Náchodsko – relativní údaje

Sféra	Borová	Česká Čermná	Dolní Radechová	Kramolna	Náchod	Náchodsko
Primární	16,7	20,2	11,7	11,1	4,3	5,2
Sekundární	33,3	30,9	32,5	32,3	24,6	25,3
Terciární	50,0	48,9	55,8	56,6	71,1	69,5
Celkem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Zdroj: RES 2003, ČSÚ

Graf č. 22 Zastoupení jednotlivých sfér ekonomiky v jednotlivých obcích Náchodsko

Zdroj: RES 2003, ČSÚ

6.1.1. Počet ekonomických subjektů podle počtu zaměstnanců

Z celkového počtu 5475 ekonomických subjektů dosahují na sledovaném území nejvyšší podíl (49,8%) subjekty s nulovým počtem zaměstnanců. Většinové zastoupení počtu těchto subjektů je v Náchodě (90,5%), v ostatních obcích dosahuje počet pod 5% (3,9% se vyskytuje v Kramolně, 3,0% v Dolní Radechové, 1,7% v České Čermné a 0,9% v Borové).

Kategorii ekonomických subjektů s 1 až 5 zaměstnanci tvoří téměř třetina všech registrovaných ekonomických subjektů (31,3%). Nejvíce z nich je opět v Náchodě (91,1%) a nejméně v Borové (0,8%). Z celkového počtu

81 subjektů se 6 až 9 zaměstnanci působí v Náchodě 86,4%, zatímco v ostatních obcích je jejich procentické zastoupení pod 10%. Kategorie ekonomických subjektů se 6 až 9 zaměstnanci se v obci Borová nevyskytuje. Také v kategorii ekonomických subjektů s 10 až 19 zaměstnanci se vyskytuje naprostá většina subjektů (počet 75) v Náchodě - 94,7%. Kategorie ekonomických subjektů se 6 až 9 zaměstnanci je v obci Dolní Radechová zastoupena 7krát. Ekonomické subjekty s 20 a více zaměstnanci se nacházejí pouze v Náchodě.

Nezanedbatelné zastoupení v členění podniků dle počtu zaměstnanců (14,8%) má kategorie podniků, která ohledně počtu zaměstnanců nevyplnila žádný údaj (14,8%). Podle kvalifikovaného odhadu tyto ekonomické subjekty jsou v naprosté většině bez zaměstnanců nebo jen s velmi malým počtem zaměstnanců. Jedná se většinou o vlastníky živnostenského listu.

Podrobnější informace, týkající se struktury podniků, najdete v následujících dvou tabulkách. První z nich udává absolutní počty registrovaných ekonomických subjektů, druhá poskytuje informaci o procentním zastoupení ekonomických subjektů podle počtu zaměstnanců v jednotlivých obcích.

Tabulka č. 28 Struktura ekonomických subjektů podle počtu zaměstnanců – absolutní údaje

	Počet zaměstnanců	Borová	Česká Černá	Dolní Radechová	Kramolna	Náchod	Celkem
Počet podniků kategorizovaných dle počtu zaměstnanců	Neuvedeno	8	15	28	54	705	810
	Bez zaměstnanců	25	47	81	106	2466	2725
	1-5 zaměstnanců	14	30	47	61	1561	1713
	6-9 zaměstnanců		1	7	3	70	81
	10-19 zaměstnanců	1	1		2	71	75
	20-24 zaměstnanců					15	15
	25-49 zaměstnanců					24	24
	50-99 zaměstnanců					18	18
	100-199 zaměstnanců					5	5
	200-249 zaměstnanců					2	2
	250-499 zaměstnanců					3	3
	500-999 zaměstnanců					4	4
	Celkem	48	94	163	226	4944	5475

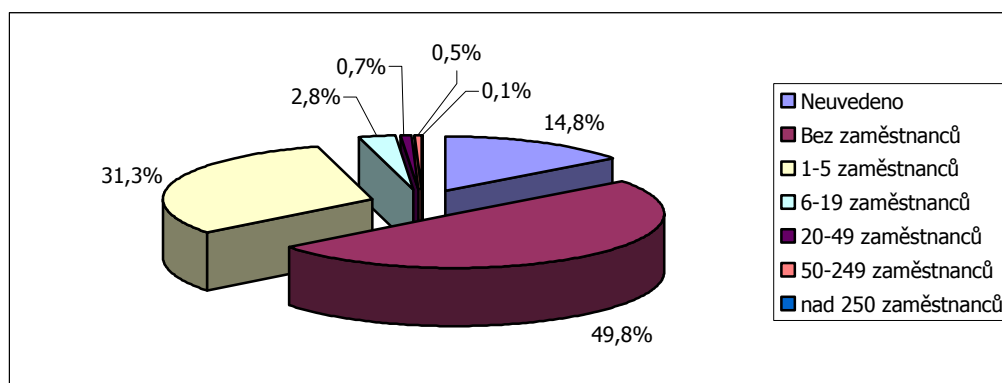
Zdroj: RES 2003, ČSÚ

Tabulka č. 29 Struktura ekonomických subjektů podle počtu zaměstnanců – relativní údaje

	Počet zaměstnanců	Borová	Česká Černá	Dolní Radechová	Kramolna	Náchod	Celkem
Počet podniků kategorizovaných dle počtu zaměstnanců	Neuvedeno	16,7	16,0	17,2	23,9	14,3	14,8
	Bez zaměstnanců	52,1	50,0	49,7	46,9	49,9	49,8
	1-5 zaměstnanců	29,2	31,9	28,8	27,0	31,6	31,3
	6-9 zaměstnanců	0,0	1,1	4,3	1,3	1,4	1,5
	10-19 zaměstnanců	2,1	1,1		0,9	1,4	1,4
	20-24 zaměstnanců					0,3	0,3
	25-49 zaměstnanců					0,5	0,4
	50-99 zaměstnanců					0,4	0,3
	100-199 zaměstnanců					0,1	0,1
	200-249 zaměstnanců					0,0	0,0
	250-499 zaměstnanců					0,1	0,1
	500-999 zaměstnanců					0,1	0,1
	Celkem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Zdroj: RES 2003, ČSÚ

Graf č. 23 Rozdělení ekonomických subjektů podle počtu zaměstnanců

Zdroj: RES 2003, ČSÚ

6.1.2. Počet ekonomických subjektů podle odvětví

Z celkového počtu 5475 registrovaných ekonomických subjektů na sledovaném území jich je nejvíce zastoupeno v odvětví obchod, opravy motorových vozidel a výroba pro osobní spotřebu a převážně pro domácnost a činí téměř 33%. Druhou největší skupinu tvoří ekonomické subjekty v odvětví činnosti v oblasti nemovitostí a pronájmu, podnikatelské činnosti (13,9%) a zpracovatelský průmysl (12,7%).

Je zajímavé, že poměrné zastoupení firem, zabývajících se zpracovatelským průmyslem v Náchodě je nižší, než v okolních obcích (pouze 12,3% ve srovnání např. s Dolní Radechovou, kde je 22,1% těchto firem). Také společnosti, podnikající ve stavebnictví přímo ve městě Náchod, mají poměrné zastoupení nižší, než je v okolních obcích (12,2% v Náchodě ve srovnání s 18,8% v Borové, či 18,6% v Kramolně). Ve všech obcích, s výjimkou Borové, kde je nejvíce ekonomických subjektů působících v odvětví stavebnictví, je nejvíce zastoupeno odvětví obchod, opravy motorových vozidel a výroba pro osobní spotřebu a převážně pro domácnost.

V Náchodě druhou nejčetnější skupinou jsou ekonomické subjekty podnikající v odvětví činnosti v oblasti nemovitostí a pronájmu, podnikatelské činnosti (14,3%) a na pomyslné třetí příčce se nachází subjekty ve zpracovatelském průmyslu (12,3%).

Poměrné zastoupení ekonomických subjektů podle odvětví v ostatních obcích šetřeného území vypadá následovně: v Borové na druhém místě z hlediska četnosti ekonomických subjektů se vyskytují dvě odvětví: zemědělství, myslivost, lesnictví a obchod, opravy motorových vozidel a výroba pro osobní spotřebu, převážně pro domácnost. Obě odvětví jsou zastoupena 16,7%. Na třetím místě je zpracovatelský průmysl se 14,6%. V České Čermné druhou největší skupinu podnikatelských subjektů tvoří ty, které působí v odvětví zemědělství, myslivost, lesnictví (20,2%) a třetí v odvětví stavebnictví. V Dolní Radechové druhou nejčetnější skupinou jsou ekonomické subjekty vyvíjející činnost ve zpracovatelském průmyslu (22,1%) a třetí v odvětví zemědělství, myslivost, lesnictví. V Kramolně na druhém místě se nachází ekonomické subjekty působící v odvětví stavebnictví a na třetím subjekty v odvětví zpracovatelský průmysl.

Nejméně ekonomických subjektů působí v odvětvích rybolov a chov ryb (B), výroba a rozvod elektřiny, vody a plynu (E) a v odvětví veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení (L). Odvětví těžba nerostných surovin (C), činnosti domácností (P) a exterritoriální organizace a instituce (Q) zastoupeny nejsou vůbec.

Další informace lze získat z následujících tabulek.

Tabulka č. 30 Počet ekonomických subjektů podle odvětví OKEČ – absolutní údaje

Odvětví OKEČ	Borová	Česká Čermná	Dolní Radechová	Kramolna	Náchod	Celkem
A zemědělství, myslivost, lesnictví	8	19	19	25	212	283
B rybolov a chov ryb					2	2
D zpracovatelský průmysl	7	13	36	31	608	695
E výroba a rozvod elektřiny, vody a plynu					5	5
F stavebnictví	9	16	17	42	603	687
G obchod, opravy motor. vozidel a výroba pro osob. spotřebu a převážně pro domácnost	8	23	52	56	1665	1804
H ubytování a stravování; ostat. veř., soc. a osob. služby	3	5	6	7	258	279
I doprava, skladování a spoje		2	6	10	84	102
J finanční zprostředkování	4	1	2		161	168
K činnosti v obl. nemovitostí a pronájmu, podnikatel. činnosti	4	7	15	28	706	760
L Veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení	1	1	1	3	5	11
M vzdělávání		1	3	3	62	69
N zdravotní a sociální péče, veterinární činnosti			1	4	90	95
O ostatní veřejné, sociální a osobní služby	4	6	5	17	483	515
Celkem	48	94	163	226	4944	5475

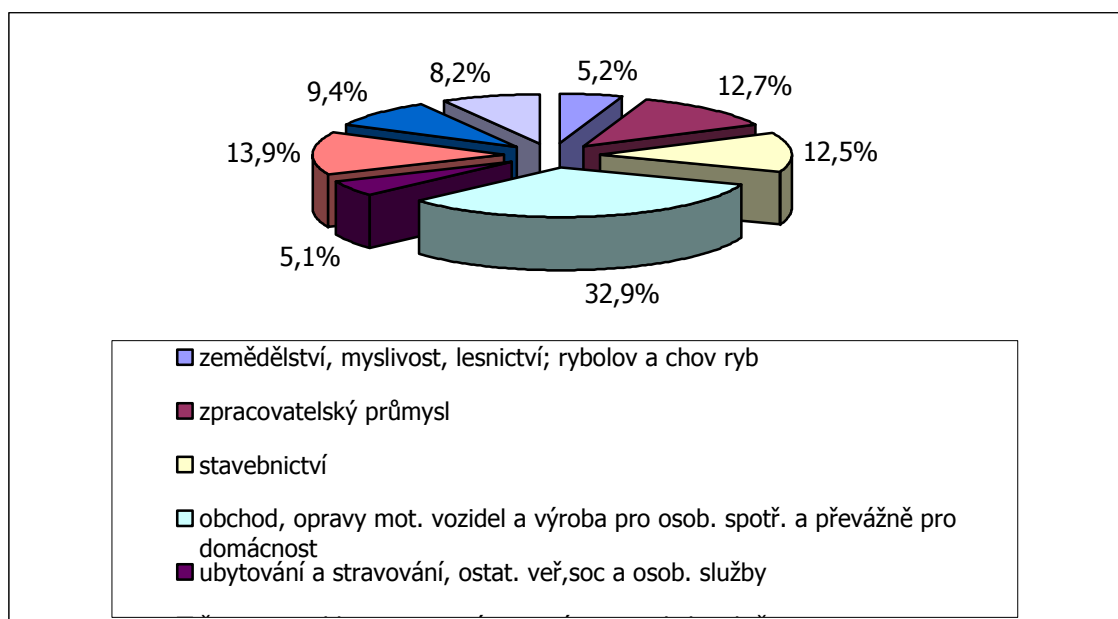
Zdroj: RES 2003, ČSÚ

Tabulka č. 31 Počet ekonomických subjektů podle odvětví OKEČ – relativní údaje

Odvětví OKEČ	Borová	Česká Čermná	Dolní Radechová	Kramolna	Náchod	Celkem
A zemědělství, myslivost, lesnictví	16,7	20,2	11,7	11,1	4,3	5,2
B rybolov a chov ryb	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
D zpracovatelský průmysl	14,6	13,8	22,1	13,7	12,3	12,7
E výroba a rozvod elektřiny, vody a plynu	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1
F stavebnictví	18,8	17,0	10,4	18,6	12,2	12,5
G obchod, opravy motor. vozidel a výroba pro osob. spotřebu a převážně pro domácnost	16,7	24,5	31,9	24,8	33,7	32,9
H ubytování a stravování; ostat. veř., soc. a osob. služby	6,3	5,3	3,7	3,1	5,2	5,1
I doprava, skladování a spoje	0,0	2,1	3,7	4,4	1,7	1,9
J finanční zprostředkování	8,3	1,1	1,2	0,0	3,3	3,1
K činnosti v obl. nemovitostí a pronájmu, podnikatel. činnosti	8,3	7,4	9,2	12,4	14,3	13,9
L Veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení	2,1	1,1	0,6	1,3	0,1	0,2
M vzdělávání	0,0	1,1	1,8	1,3	1,3	1,3
N zdravotní a sociální péče, veterinární činnosti	0,0	0,0	0,6	1,8	1,8	1,7
O ostatní veřejné, sociální a osobní služby	8,3	6,4	3,1	7,5	9,8	9,4
Celkem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Zdroj: RES 2003, ČSÚ

Graf č. 24 Struktura ekonomických subjektů podle odvětví OKEČ

Zdroj: RES 2003, ČSÚ

6.1.3. Počet podnikajících právnických a fyzických osob

Na sledovaném území se nachází celkem 4507 podnikajících fyzických osob (82,3%) a 968 právnických osob, z nichž 657 podniká (12,0%), zbylých 311 právnických osob (5,7%) jsou nepodnikající subjekty jako např. obec, společenské, zájmové a církevní organizace a pod. Podrobnější údaje jsou uvedeny v následujících dvou tabulkách.

Tabulka č. 32 Struktura ekonomických subjektů podle právní formy – absolutní údaje

Právní forma ekonomického subjektu	Borová	Česká Čermná	Dolní Radechová	Kramolna	Náchod	Celkem
Fyzická osoba	41	88	142	196	4040	4507
Právnická osoba	2	1	13	22	619	657
Právnická osoba - nepodnikající	5	5	8	8	285	311
Celkem	48	94	163	226	4944	5475

Zdroj: RES 2003, ČSÚ

Tabulka č. 33 Struktura ekonomických subjektů podle právní formy – relativní údaje

Právní forma ekonomického subjektu	Borová	Česká Čermná	Dolní Radechová	Kramolna	Náchod	Celkem
Fyzická osoba	85,4	93,6	87,1	86,7	81,7	82,3
Právnická osoba	4,2	1,1	8,0	9,7	12,5	12,0
Právnická osoba - nepodnikající	10,4	5,3	4,9	3,5	5,8	5,7
Celkem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Zdroj: RES 2003, ČSÚ

Z následující analýzy budou právnické osoby zřízené za jiným účelem než je podnikání, vynechány.

Ve všech obcích sledovaného území mají v naprosté většině podnikající ekonomické subjekty právní formu fyzické osoby. Relativně nejvyšší podíl právnických osob má Náchod.

Podrobné údaje poskytují následující dvě tabulky.

Tabulka č. 34 Podíl fyzických a podnikajících právnických osob v každé obci sledovaného území

Právní forma ekonomického subjektu	Borová	Česká Čermná	Dolní Radechová	Kramolna	Náchod	Celkem
Fyzická osoba	95,3	98,9	91,6	89,9	86,7	87,3
Právnická osoba	4,7	1,1	8,4	10,1	13,3	12,7
Celkem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Zdroj: RES 2003, ČSÚ

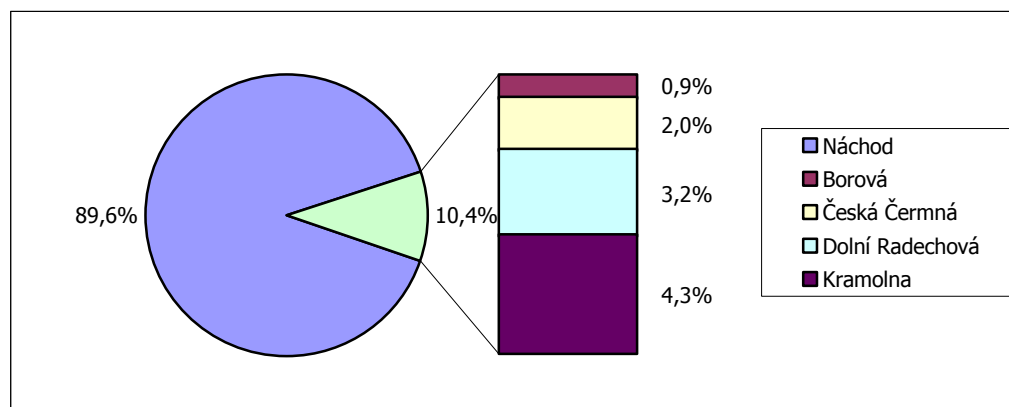
Tabulka č. 35 Podíl fyzických a podnikajících právnických osob v jednotlivých obcích sledovaného území

Právní forma ekonomického subjektu	Borová	Česká Čermná	Dolní Radechová	Kramolna	Náchod	Celkem
Fyzická osoba	0,9	2,0	3,2	4,3	89,6	100,0
Právnická osoba	0,3	0,2	2,0	3,3	94,2	100,0
Celkem	0,8	1,7	3,0	4,2	90,2	100,0

Zdroj: RES 2003, ČSÚ

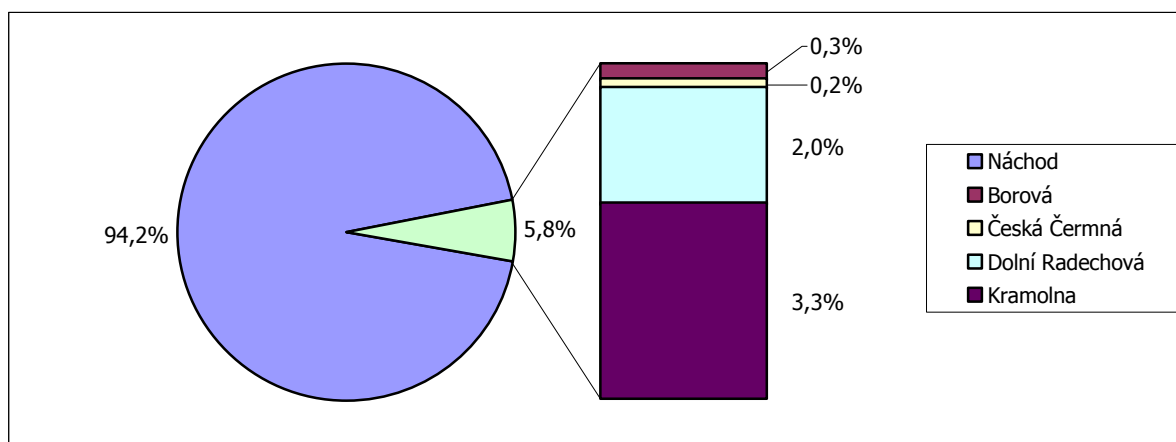
Na šetřeném území se většina podnikajících fyzických osob vyskytuje v Náchodě. Z celkového počtu 4507 podnikajících fyzických osob se jich v Náchodě nachází 4040 (89,6%), v Kramolně 196 (4,3%), v Dolní Radechové 142 (3,2%), v České Čermné 88 (2,0%) a v Borové 41 (0,9%). Z celkového počtu 657 podnikajících právnických osob jich v Náchodě je 619 (94,2%), v Kramolně 22 (3,3%), v Dolní Radechové 13 (2,0%), v Borové 2 (0,3%) a v České Čermné 1 (0,2%).

Graf č. 25 Podíl podnikajících fyzických osob v jednotlivých obcích

Zdroj: RES 2003, ČSÚ

Graf č. 26 Podíl podnikajících právnických osob v obcích

Zdroj: RES 2003, ČSÚ

6.1.4. Rozvojový potenciál území pro podnikání

Protože v centrální části města se vyskytují výrobní společnosti, jejichž případný rozvoj je limitován nedostatkem plochy, je snaha vymísťovat tyto podniky ve prospěch ostatních městských funkcí, zvláště ve prospěch občanského vybavení, bydlení a klidové dopravy.

V oblasti Plhov (konkrétně ulice Plhovská, Tepenská a Borská) se nachází teplárna a výrobní podnik Tepna, a.s., který by měl být ve výhledu přemístěn do vhodnější lokality na okraj města. Výrobní areál Tepny v podnoží zámeckého kopce vytváří totiž závalu především urbanistickou, protože brání potřebnému rozvoji městského centra. V navrhovaném období je proto navrženo plošné omezení výrobního areálu ve prospěch dopravních ploch a občanského vybavení v lokalitě za Karlovým náměstím, v ulicích Přílopy a Za továrnou.

Proces omezování výroby a vymísťování výrobních podniků byl též zahájen již před několika lety například v centrální oblasti města – v ulicích Českých Bratří, B. Němcové a Bratří Čapků a měl by v návrhovém období ÚPSÚ do roku 2010 i dále pokračovat. V minulosti zde došlo k vytvoření smíšené zóny bydlení a průmyslové výroby s negativními dopady na životní prostředí, které je nutné postupně minimalizovat, a to jak změnami technologií výroby, tak i zmíněným vymísťováním průmyslových podniků z centra města ve prospěch ostatních funkcí. Navrhuje se uvolnění bloku mezi ul. Českých bratří, B. Němcové, Pražské a Na Hamrech převážně od velkoobchodních skladů pro účely celoměstského občanského vybavení včetně školství a zdravotnictví. Největším výrobním podnikem v této oblasti je Rubena, a.s. – ve výhledu je též uvažováno o jejím vymísťování do průmyslové oblasti Malé Poříčí – Velké Poříčí, kde jsou větší prostorové možnosti pro investiční záměry nově vzniklých firem.

Ve zmíněné lokalitě Velké Poříčí – Malé Poříčí, která je vymezena ulicí Broumovská – sever a železniční tratí a výhledově přeložkou silnice II/303, je největším podnikem Správa a údržba silnic. Územní plán zde navrhuje rozšíření výrobních ploch v návrhovém období o 5,8 ha, ve výhledu až o 9,4 ha, z toho 8,6 ha podél přeložky silnice II/303 převážně na katastru Velkého Poříčí. Jak již bylo řečeno výše, tyto výrobní plochy jsou uvažovány pro podniky, navrhované k vymísťování z městské centrální oblasti.

V oblasti ulice Broumovská – Běloves – Malé Poříčí v současnosti převažují sklady, dopravní plochy a zařízení (např. Hvězda – Náchod s.r.o., ČSAD - filiálka nákladní dopravy). Intenzivnějšímu využití většiny pozemků však brání složité základové podmínky – stávající navážky, vodoteče a vodní plochy.

V oblasti Branky, Cihlářské ulice, v Malém Poříčí, v Bražci, Jizbici a v městské smíšené zóně v ulici Za přádelnou je vyčleněna rozvojová plocha pro umístění drobné výroby a podnikatelských aktivit charakteru výrobních služeb.

Kromě těchto výrobních okrsků je navržena plocha 0,7 ha pro drobnou výrobu v ochranném pásmu kravína v Jizbici. Územní plán rovněž navrhuje změnu funkčního využití objektů zemědělské výroby v zastavěném území Babí na drobnou výrobu a služby.

Celkem je tedy pro umístění investic navrženo přímo v Náchodě 14,4 ha rozvojových ploch a ve výhledu dalších 13,6 ha.

V rámci městského regionu jsou v lokalitě mezi Vysokovem a Českou Skalici navrženy další průmyslové plochy v rozsahu cca 36 ha dle urbanistické studie Vysokov – Česká Skalice.

Tabulka č. 36 Přehled objektů a ploch v Náchodě, vhodných k podnikání, přestavbě, dostavbě a výstavbě

Název objektu	Lokalita	Velikost m ²
Katzau, bývalá Tepna 02 - Babí	Broumovská ul.	
Tepna Trading	ul. Mlýnská, Českých Bratří, Němcové	5013
Bývalý podnik Pramen	ul. Českých bratří	11080
Rubena	za Cihelnou	
Ukončení Karlova náměstí	Karlovo náměstí	1956
Tržnice	pod zámek	421
Tepna a.s.	prostor od objektu k ul. Tepenské a vnitřní prostory - směr ke Karlovu n. a ul. Příkopy	
Magnet a plocha za ním		
Veřejné WC	Strnadova ul.	
Dřevěný objekt	proti Noo stopu, ul. kapitána Jaroše	
Park	mezi ul. Palachova, Pražská a Dvořákova	
Proluky	ul. Bratří Čapků, R-Tech a za prodejnu Albert	
Bývalý Integraf	ul. Běloveská	
Na Mokřinách	Staré město nad Metují - průmyslová zóna	

Zdroj: MěÚ Náchod

6.2. Zaměstnavatelé v regionu

6.2.1. Největší zaměstnavatelé na Náchodsku

Ve sledované oblasti se od roku 1991 trvale snižuje podíl ekonomicky aktivních obyvatel města, zaměstnaných v průmyslu a ve stavebnictví. Tento podíl se trvale zmenšuje ve prospěch ostatních odvětví, klesá počet zaměstnanců velkých podniků, vznikají však nové podnikatelské aktivity charakteru drobné výroby a služeb s menším počtem zaměstnanců. Přesto zůstává průmysl a stavebnictví stále významným zdrojem pracovních příležitostí a pro jeho další rozvoj jsou v územním plánu Náchoda vyčleněny potřebné plochy.

Tabulka č. 37 Největší zaměstnavatelé

Název podniku	Obor činnosti	Počet zaměstnanců
Rubena Náchod, a.s.	zpracovatelský průmysl - gumárenská výroba	1310
ATAS elektromotory a.s.	zpracovatelský průmysl - elektromotory	752
Sněžka Náchod výrobní družstvo	zpracovatelský průmysl – výroba spotřebního zboží	620
Tepna a.s.	zpracovatelský průmysl – textilní výroba	380
AMETEK elektromotory s.r.o.	zpracovatelský průmysl - elektromotory	435
Bartoň – textilní závody a.s.	zpracovatelský průmysl – textilní výroba	250
CDS s.r.o. Náchod	doprava	250
Vodovody a kanalizace Náchod, a.s.	výroba a rozvod vody	190
Integraf s.r.o.	polygrafický průmysl	115
Pivovar Náchod	zpracovatelský průmysl – potravinářská výroba	89
Merkurtisk a.s.	polygrafický průmysl	85

Zdroj: CEP

Největší společností v Náchodě, která zaměstnává 1310 pracovníků je výrobce gumárenského zboží **RUBENA Náchod a.s.** Rubena byla založena v roce 1908 a v současné době má kromě ředitelství v Náchodě také pracoviště v Hradci Králové a velkoobchodní sklad v Hronově. Její výrobní program se skládá zejména z produkce pryžových skládacích kontejnerů pro sypké hmoty, dále těsnící vaky potrubí, zvedací vaky, vakové jezy k hrazení vodních toků nebo silikonové těsnění oken a dveří SILEN.

Další firma s dlouholetou výrobní tradicí v Náchodě je **ATAS elektromotory Náchod**, která vznikla v roce 1928 a v současné době zaměstnává 752 pracovníků. Firma se od doby svého vzniku specializuje na výrobu elektromotorů pro všeobecné využití. Akciové společnosti ATAS patří jeden provoz se sídlem v Náchodě a druhý se nalézá v nedalekém Velkém Poříčí.

Družstvo Sněžka bylo založeno v březnu roku 1950. V jeho výrobním spektru bylo zpočátku mnoho různých spotřebních výrobků a služeb. Dnes podniká družstvo Sněžka ve čtyřech závodech: v Náchodě, Hradci Králové, Rokytnici v Orlických horách a Turnově. Kromě toho má modelářskou dílnu v Třeběchovicích pod Orebem. Zaměstnává 620 zaměstnanců a téměř 90% produkce směřuje do zemí západní Evropy. Podle charakteru výrobku lze rozdělit podnik do dvou divizí. První, která navazuje na dlouholetou tradici, je výroba galanterie (výroba tašek a kabelek), která se nachází v provozech v Turnově a Třeběchovicích pod Orebem. Je zde zaměstnáno 45 zaměstnanců. Druhý výrobní program je tvořen výrobky pro automobilový průmysl (opěrky do vozů Ford, Opel, Mercedes, Toyota).

V roce 1880 vznikl v Náchodě textilní závod **Tepna**, který prošel v průběhu let mnoha organizačními změnami. Po listopadu 1989 došlo k rozpadu státního podniku Tepna do čtyř podniků (Jasna, bavlnářské závody v Novém Městě nad Metují, s jedním závodem v Novém Městě nad Metují a dvěma v Náchodě, Cottex, bavlnářské závody v Hronově, se dvěma závody v Hronově a jedním v Červeném Kostelci, Platex v České Skalici a Tepna v Náchodě). Náchodská, podstatně zmenšená Tepna, jejímiž závody se nyní staly dřívější provozy závodu 01 (přádelna,

tkalcovna a zušlechťovna) je od roku 1992 akciovou společností, zpočátku ještě státní, která se zúčastnila kupónové privatizace. V přádelně se v současné době vyrábějí příze určené jak pro vlastní spotřebu, tak i pro prodej jiným textilním firmám. Počet zaměstnanců je 380.

Další textilní továrna s dlouholetou tradicí, vyskytující se v Náchodě, je **Bartoň – textilní závody** (rok založení 1885). Vyrábí se zde v přádelně příze určené jak pro vlastní zpracování, tak i pro prodej jiným textilním firmám. V tkalcovně firmy Bartoň - textilní závody, a.s. se vyrábí technické tkaniny, zejména podkladové tkaniny pro smírková plátna. Převážnou část výroby tvoří tkaniny, které se dále upravují ve vlastní úpravně v Bražci.

CDS Náchod je jednou z největších dopravních společností v Královéhradeckém kraji. Vznikla v roce 1993. Poskytuje služby v mezinárodní a vnitrostátní nákladní dopravě, vnitrostátní a mezinárodní autobusové a nákladní dopravě. V současné době má společnost cca 250 zaměstnanců a disponuje 60 kamiony pro mezinárodní i vnitrostátní nákladní dopravu a 45 autobusy.

Rozvoj polygrafického průmyslu reprezentují dvě největší společnosti v tomto oboru v regionu.

Integraf s.r.o. působí na trhu polygrafických služeb od roku 1992. V současné době má společnost 115 zaměstnanců ve stálém pracovní poměru a cca 350 pracovníků na vedlejší pracovní poměr využívaných na výpomoc při tiskových kampaních. Společnost se zaměřuje na zákazníky, kteří požadují vysoce kvalitní ofsetový tisk, knihařské zpracování a výrobu reklamních materiálů ve velkém nákladu. Provoz firmy je zajištěn v nepřetržitém provozu.

Merkurtisk a.s. je ryze českou polygrafickou firmou. Od svého vzniku, v roce 2000, prošla firma dynamickým vývojem a v současnosti patří mezi významné subjekty svého oboru v ČR s vyspělou a moderní technologií. Postupně začíná Merkur tis pronikat i na polský trh. Výroba probíhá v nepřetržitém provozu. Společnost zaměstnává 85 zaměstnanců v trvalém pracovním poměru.

Další podnik s mnohaletou tradicí v Náchodě je městský **Pivovar Náchod**, který byl založen v roce 1872. Od roku 1993 je Pivovar Náchod akciovou společností ve 100% vlastnictví Města Náchod, zaměstnávající 89 pracovníků. Dnes je pivovar po rozsáhlých rekonstrukcích a svým vybavením patří technologicky mezi nejmodernější pivovary v České republice. Jeho sortiment je tvořen 9-ti druhy piva a několika druhy limonád.

7. Hospodaření obcí

Následující kapitola analytické části strategického plánu je věnována výsledkům hospodaření obcí za léta 2000 – 2003. V dále uvedeném přehledu za každou obec jsou uvedeny stručné údaje z rozpočtu, rozvahy, případně výkazu zisků a ztrát.

Hospodaření obcí se může výrazně lišit v závislosti na výchozích podmínkách v té které obci. Výrazný dopad na úspěšnost hospodaření obcí má výše obecního rozpočtu, která se ve značné míře odvíjí od počtu a struktury obyvatelstva, významu soukromých hospodářských aktivit v obci a mikroregionu, významu obce ve smyslu umístění sídel státních úřadů, veřejných organizací, firem apod. Další skutečností ovlivňující hospodaření obcí je rozdílnost ve struktuře jejich majetku, a to jak z hlediska druhu, odepsanosti, tak efektivity jeho využívání. Mnohé obce jsou zatíženy úvěry a jinými cizími zdroji na pořízení, nebo obnovu infrastruktury. Příčinou takového stavu je především snaha místních zastupitelstev zlepšit kvalitu života v obci prostřednictvím investic. V neposlední řadě je hospodaření obcí výrazně ovlivněno kvalitou rozhodování a mírou odpovědnosti zastupitelstev.

Způsob a úspěšnost hospodaření obcí se odráží ve výkazech, které jsou obce povinny předkládat ústředním státním orgánům. Z těchto údajů bylo možné sestavit stručný přehled o stavu majetku a závazků každé obce (rozvahu), přehled o příjmech a výdajích (rozpočet), případně přehled o výnosech a nákladech z hospodářské činnosti (výkaz zisků a ztrát), jestliže obec tuto činnost vykazuje.

Za účelem získání základních informací byly údaje za každou obec agregovány a uvedeny za léta 2000 – 2003. Údaje byly vzaty z běžně přístupné databáze Ministerstva financí.

Tabulková příloha, resp. její údaje vycházejí z následujících výkazů, a to zvláště za každou obec:

- Výkaz pro hodnocení plnění rozpočtu ÚSC a DSO (ARIS – 40M);
- Rozvaha (bilance) územních samosprávných celků (ARIS – 60M);
- Výkaz zisku a ztráty územních samosprávných celků (ARIS – 61M);
- Příloha územních samosprávných celků (ARIS – 62M);

Cílem prezentace údajů není hodnotit úspěšnost hospodaření jednotlivých obcí, protože každá obec hospodáří v konkrétních místních podmínkách při současném respektování obecných, závazných pravidel.

Za účelem porovnání stavu majetku a hospodaření mezi obcemi byly k údajům za každou obec doplněny následující ukazatele:

- Výše rozpočtových příjmů obce na 1 obyvatele
- Poměr ročního přebytku (+) nebo schodku (-) rozpočtu k příjmům obce celkem
- Cizí zdroje obce na celkových aktivech obce v %
- Zadluženost obce (cizí zdroje) na 1 obyvatele

Hodnoty jednotlivých položek v rozpočtu a rozvaze jsou uvedeny v tisících Kč, v části v procentech. Střední počet obyvatel obce je uveden ve skutečné výši.

Výsledné ukazatele vycházející z těchto údajů nabyly u každé obce různých hodnot. Bez přihlédnutí ke konkrétním podmínkám a situaci každé, jednotlivé obce nelze vyvozovat jakékoli závěry. Dále je nutné zmínit skutečnost, že vývoj daňových příjmů je od 1.1.2001 ovlivněn novým inkasem daní dle zákona č. 243/2000 Sb. o rozpočtovém určení výnosů některých daní územních samosprávných celků.

Za účelem snazší orientace v tabulkách je dále popsán obsah jednotlivých položek. Každá obec má však jiné příjmy v různé výši v závislosti na své velikosti, struktuře majetku a vykonávaných činnostech. Není zde uveden celý obsah jednotlivých položek, pouze hlavní významné položky, které se vyskytují v rozpočtu a bilanci nejčastěji.

Rozpočet (příjmy):

Daňové příjmy obsahují zejména výnos z daně z příjmů fyzických osob a právnických osob a majetkových daní.

Nedaňové příjmy obsahují zejména příjmy z vlastní činnosti obce, z pronájmu majetku, z úroků (část) a přijaté splátky půjčených prostředků.

Kapitálové příjmy obsahují zejména příjmy z prodeje dlouhodobého majetku (kromě drobného) a příjmy z prodeje pozemků.

Přijaté dotace obsahují zejména neinvestiční přijaté dotace od veřejných rozpočtů ústřední úrovně, od veřejných rozpočtů územní úrovně a převody z vlastních fondů. Přijaté dotace mohou obsahovat i investiční dotace.

Příjmy po konsolidaci neobsahují průběžné položky a transfery, které nelze považovat za klasické rozpočtové příjmy obce.

Rozpočet (výdaje):

Běžné výdaje obsahují zejména neinvestiční nákupy a související výdaje (např. materiál), úroky a ostatní finanční výdaje (např. nákup služeb), dále neinvestiční transfery neziskovým organizacím a příspěvkovým a podobným organizacím (dotace), ale i transfery obyvatelstvu (sociální dávky). Běžnými výdaji je vlastní činnost městského, nebo obecního úřadu.

Kapitálové výdaje obsahují zejména investiční nákupy a související výdaje (pořízení dlouhodobého hmotného majetku, nákup akcií a majetkových podílů, investiční transfery, investiční půjčené prostředky apod.)

Výdaje se dále třídí odvětvově podle jednotlivých pevně stanovených položek rozpočtové skladby (např. doprava, vzdělávání, kultura, tělovýchova, zájmová činnost, bydlení, komunální služby, územní rozvoj atd.)

Výdaje po konsolidaci neobsahují průběžné položky a transfery, které nelze považovat za klasické rozpočtové výdaje obce.

Přebytek nebo schodek rozpočtu je rozdíl mezi nekonsolidovanými příjmy a výdaji obce, tj. skutečnými příjmy a výdaji.

Dotace a půjčky ze státního rozpočtu obsahují z části i dotace z kraje.

Bilance (aktiva):

Stálá aktiva obsahují zejména stavby a pozemky, případně majetkové účasti.

Oběžná aktiva obsahují zejména poskytnuté provozní zálohy, pohledávky za rozpočtové příjmy a jiné pohledávky, finanční majetek (běžný účet, pokladna) a prostředky rozpočtového hospodaření.

Bilance (pasiva):

Vlastní zdroje představují především fondy dlouhodobého majetku, finanční a peněžní fondy.

Cizí zdroje představují především krátkodobé závazky (dodavatele, přijaté zálohy), bankovní úvěry a půjčky.

Výkaz zisků a ztrát:

Výnosy a náklady z hospodářské činnosti jsou uvedeny jen u těch obcí, které měly pro tyto položky náplň.

Výnosy představují zejména tržby z prodeje výrobků a služeb.

Náklady představují opravy a udržování, ostatní služby apod.

Hospodářský výsledek je uveden po zdanění.

Příjmy a výdaje po konsolidaci jsou skutečné příjmy a výdaje obce a neobsahují na rozdíl od celkových příjmů a výdajů tzv. konsolidaci (výdaje a inkaso finančních prostředků na účtech obce, které nelze považovat za příjem – nárůst majetku a výdaj – úbytek majetku).

Údaje v následujících tabulkách jsou uvedeny pouze tam, kde pro ně existuje náplň. Tam kde položky nejsou vyplněny, nebylo možné údaje získat z výše jmenovaných zdrojů Ministerstva financí.

Tabulka č. 38 Náchod – rozpočet, rozvaha, výkaz zisků a ztrát

Rozpočet včetně konsolidace		rok 2000	rok 2001	rok 2002	rok 2003
Celkové příjmy		231.679	316.405	318.586	408.456
z toho	daňové	116.609	132.328	152.823	172.285
	nedaňové	42.561	45.175	29.118	18.545
	kapitálové	30.014,	31,299	27.612	30.369
	přijaté dotace	42.494	107.602	109.033	187.256
Celkové výdaje		275.966	302.287	299.602	420.272
z toho	Běžné	171.338	213,834	229.600	345.891
	Kapitálové	104.627	88.452	70.002	74.380

Příjmy po konsolidaci	229.153	313.768	317.980	406. 306
Výdaje po konsolidaci	273.440	299.650	298.996	420.272
Přebytek nebo schodek rozpočtu	- 44.287	+ 14.118	+ 18.984	- 11.815

Dotace a půjčky ze st. rozpočtu	8.240	72.140	75.399	92.400
---------------------------------	-------	--------	--------	--------

Rozvaha		rok 2000	rok 2001	rok 2002	rok 2003
Aktiva - celkem		1.553.745	1.623.002	1.890.697	1.958.888
z toho	stálá	1.430.679	1.507.571	1.758.571	1.838.602
	oběžná	123.065	115.431	132.126	120.285
Pasiva - celkem		1.553.745	1.623.002	1.890.697	1.958.888
z toho	Vlastní zdroje	1.427.664	1.503.832	1.772.852	1.837.009
	Cizí zdroje	126.081	119.170	117.845	121.878
	Hosp.výsledek	+ 1.942	+ 947,78	- 1.054	+ 1.917

Výkaz zisků a ztrát		rok 2000	rok 2001	rok 2002	rok 2003
Výnosy		14.159	13.760	13.606	13.722
Náklady		11.082	12.386	14.409	10.889
Hosp. výsledek (po zdanění)		+ 1.942	+ 947	- 1.054	+ 1.917

Výše rozpočtových příjmů (po konsolidaci) obce na 1 obyvatele	10,7	14,7	14,9	19,1
---	------	------	------	------

Poměr ročního přebytku nebo schodku rozpočtu k příjmům (po konsolidaci) celkem	- 19,3 %	+ 4,5 %	+ 5,9 %	- 2,9 %
--	----------	---------	---------	---------

Cizí zdroje na aktivech obce v %	8,1 %	7,3 %	6,2 %	6,2 %
----------------------------------	-------	-------	-------	-------

Zadluženost obce na 1 obyvatele	5,9	5,5	5,5	5,7
---------------------------------	-----	-----	-----	-----

Střední počet obyvatel obce	21.287	21.339	21.310	21.311
-----------------------------	--------	--------	--------	--------

Tabulka č. 39 Borová – rozpočet, rozvaha, výkaz zisků a ztrát

Rozpočet včetně konsolidace		rok 2000	rok 2001	rok 2002	rok 2003
Celkové příjmy		832	880	2,093	1.490
z toho	daňové	642	750	896	1,189
	nedaňové	62	96	103	192
	kapitálové	115	28	1,074	96
	přijaté dotace	12	5	20	12
Celkové výdaje		1.085	1.328	1.439	2.029
z toho	Běžné	665	525	1.015	1.802
	Kapitálové	419	803	423	227

Příjmy po konsolidaci	833	880	2.093	1.490
Výdaje po konsolidaci	1.085	1.328	1.439	2.029
Přebytek nebo schodek rozpočtu	- 252	- 448	+ 654	- 539

Dotace a půjčky ze st. rozpočtu	8,42	1,40	16,23	5,60
---------------------------------	------	------	-------	------

Rozvaha		rok 2000	rok 2001	rok 2002	rok 2003
Aktiva - celkem		X	8.543	7.667	7.355
z toho	stálá	X	8.047	6.548	6.772
	oběžná	X	495	1.118	583
Pasiva - celkem		X	8.543	7.667	7.355
z toho	Vlastní zdroje	X	8.543	7.667	7.355
	Cizí zdroje	X	0	0	0
	Hosp.výsledek	X	0	0	0

Výkaz zisků a ztrát		rok 2000	rok 2001	rok 2002	rok 2003
Výnosy		X	X	X	X
Náklady		X	X	X	X
Hosp. výsledek (po zdanění)		X	X	X	X

Výše rozpočtových příjmů (po konsolidaci) obce na 1 obyvatele	4,1	4,9	11,7	8,4
---	-----	-----	------	-----

Poměr ročního přebytku nebo schodku rozpočtu k příjmům (po konsolidaci) celkem	- 30,2 %	- 50,9 %	+ 31,2 %	- 36,1 %
--	----------	----------	----------	----------

Cizí zdroje na aktivech obce v %	0	0	0	0
----------------------------------	---	---	---	---

Zadluženost obce na 1 obyvatele	0	0	0	0
---------------------------------	---	---	---	---

Střední počet obyvatel obce	204	180	179	177
-----------------------------	-----	-----	-----	-----

Tabulka č. 40 Česká Čermná – rozpočet, rozvaha, výkaz zisků a ztrát

Rozpočet včetně konsolidace		rok 2000	rok 2001	rok 2002	rok 2003
Celkové příjmy		3.069	3.110	3.364	6.046
z toho	daňové	1.762	2.032	2.262	2.571
	nedaňové	589	664	450	523
	kapitálové	222	7	195	605
	přijaté dotace	495	406	455	2.346
Celkové výdaje		4.208	3.278	4.579	4.538
z toho	Běžné	2.745	2.843	2.800	4.429
	Kapitálové	1.462	435	1.779	109

Příjmy po konsolidaci	3.069	3.110	3.364	6.046
Výdaje po konsolidaci	4.208	3.278	4.579	4.538
Přebytek nebo schodek rozpočtu	- 1.138	- 167	- 1.215	+ 1.507

Dotace a půjčky ze st. rozpočtu	357	287	349	2.270
---------------------------------	-----	-----	-----	-------

Rozvaha		rok 2000	rok 2001	rok 2002	rok 2003
Aktiva - celkem		X	12.987	18.516	19.538
z toho	stálá	X	12.080	17.863	17.931
	oběžná	X	907	652	1.606
Pasiva - celkem		X	12.987	18.516	19.538
z toho	Vlastní zdroje	X	12.946	17.464	19.486
	Cizí zdroje	X	41	1.052	51
	Hosp.výsledek	X	0	0	0

Výkaz zisků a ztrát		rok 2000	rok 2001	rok 2002	rok 2003
Výnosy		X	X	X	X
Náklady		X	X	X	X
Hosp. výsledek (po zdanění)		X	X	X	X

Výše rozpočtových příjmů (po konsolidaci) obce na 1 obyvatele	7,0	7,0	7,4	13,3
---	-----	-----	-----	------

Poměr ročního přebytku nebo schodku rozpočtu k příjmům (po konsolidaci) celkem	- 37,1 %	- 5,4 %	- 36,1 %	+ 24,9 %
--	----------	---------	----------	----------

Cizí zdroje na aktivech obce v %	X	0,31 %	5,68 %	0,26 %
----------------------------------	---	--------	--------	--------

Zadluženost obce na 1 obyvatele	X	0,1	2,3	0,1
---------------------------------	---	-----	-----	-----

Střední počet obyvatel obce	437	443	451	454
-----------------------------	-----	-----	-----	-----

Tabulka č. 41 Dolní Radechová – rozpočet, rozvaha, výkaz zisků a ztrát

Rozpočet včetně konsolidace		rok 2000	rok 2001	rok 2002	rok 2003
Celkové příjmy		3.549	9.310	15.067	8.416
z toho	daňové	2.354	3.331	3.924	4.972
	nedaňové	546	688	1.119	395
	kapitálové	344	1.241	4.015	1.226
	přijaté dotace	304	4.049	6.008	1.821
Celkové výdaje		4.513	9.286	21.030	9.361
z toho	Běžné	2.442	3.208	3.616	6.880
	Kapitálové	2.070	6.078	17.414	2.481

Příjmy po konsolidaci	3.549	9.310	15.067	8.416
Výdaje po konsolidaci	4.513	9.286	21.030	9.361
Přebytek nebo schodek rozpočtu	- 964	+ 23	- 5.963	- 945

Dotace a půjčky ze st. rozpočtu	98	3.885	5.874	1.717
---------------------------------	----	-------	-------	-------

Rozvaha		rok 2000	rok 2001	rok 2002	rok 2003
Aktiva - celkem		X	23.440	40.206	43.549
z toho	stálá	X	22.869	38.550	43.016
	oběžná	X	571	1.655	533
Pasiva - celkem		X	23.440	40.206	43.549
z toho	Vlastní zdroje	X	22.855	32.281	36.131
	Cizí zdroje	X	585	7.924	7.417
	Hosp.výsledek	X	0	0	0

Výkaz zisků a ztrát		rok 2000	rok 2001	rok 2002	rok 2003
Výnosy		X	X	X	X
Náklady		X	X	X	X
Hosp. výsledek (po zdanění)		X	X	X	X

Výše rozpočtových příjmů (po konsolidaci) obce na 1 obyvatele	5,3	13,8	22,2	12,3
---	-----	------	------	------

Poměr ročního přebytku nebo schodku rozpočtu k příjmům (po konsolidaci) celkem	- 27,1 %	+ 0,2 %	- 39,5 %	- 11,2 %
--	----------	---------	----------	----------

Cizí zdroje na aktivech obce v %	X	2,5 %	19,7 %	17 %
----------------------------------	---	-------	--------	------

Zadluženost obce na 1 obyvatele	X	8,7	11,7	10,9
---------------------------------	---	-----	------	------

Střední počet obyvatel obce	662	674	677	681
-----------------------------	-----	-----	-----	-----

Tabulka č. 42 Kramolna – rozpočet, rozvaha, výkaz zisků a ztrát

Rozpočet včetně konsolidace		rok 2000	rok 2001	rok 2002	rok 2003
Celkové příjmy		4.442	6.485	7.200	8.540
z toho	daňové	3.431	4.164	4.531	4.928
	nedaňové	643	756	1.504	828
	kapitálové	25	0	19	473
	přijaté dotace	342	1.564	1.144	2.310
Celkové výdaje		3.950	12.463	6.318	7.389
z toho	Běžné	2.919	3.296	4.766	6.564
	Kapitálové	1.031	9.167	1.552	824
Příjmy po konsolidaci		4.442	6.485	7.200	8.540
Výdaje po konsolidaci		3.950	12.463	6.318	7.389
Přebytek nebo schodek rozpočtu		+ 491	- 5.978	+ 881	+ 1151
Dotace a půjčky ze st. rozpočtu		241	1.476	1.063	2.226
Rozvaha		rok 2000	rok 2001	rok 2002	rok 2003
Aktiva - celkem		X	32.294	34.160	35.324
z toho	stálá	X	31.745	32.972	33.338
	oběžná	X	549	1.188	1.985
Pasiva - celkem		X	32.294	34.160	35.324
z toho	Vlastní zdroje	X	26.358	29.672	31.359
	Cizí zdroje	X	5.936	4.488	3.964
	Hosp.výsledek	X	0	0	0
Výkaz zisků a ztrát		rok 2000	rok 2001	rok 2002	rok 2003
Výnosy		X	X	X	X
Náklady		X	X	X	X
Hosp. výsledek (po zdanění)		X	X	X	X
Výše rozpočtových příjmů (po konsolidaci) obce na 1 obyvatele		5,1	7,2	7,8	9,1
Poměr ročního přebytku nebo schodku rozpočtu k příjmům (po konsolidaci) celkem		+ 11,1 %	- 92,2 %	+ 12,2 %	+ 13,5 %
Cizí zdroje na aktivech obce v %		X	18,4 %	13,1 %	11,2 %
Zadluženost obce na 1 obyvatele		X	6,6	4,9	4,2
Střední počet obyvatel obce		868	897	914	943

8. Občanská vybavenost

Pod pojem občanská vybavenost zahrnujeme služby a aktivity, kterých mohou občané v daném místě využívat k uspokojování svých potřeb. Tento pojem pod sebou zahrnuje oblast školství, zdravotnictví, sociálních služeb, maloobchodu a služeb, spolkového života, kultury a sportu. Úroveň občanské vybavenosti se do značné míry podílí na trvale udržitelném rozvoji území, který je charakterizován kvalitním a harmonickým prostředím, veřejnou prospěšností a uspokojením návštěvníků a obyvatel daného území. Ve sledovaném území je dobře zabezpečená infrastruktura ve všech výše uvedených oblastech. Je to dáno velikostí sídla a tendencí soustřeďovat hlavní instituce a zařízení z jednotlivých oblastí občanské vybavenosti do velkých měst.

8.1. Školství

Jedním z důležitých ukazatelů, který charakterizuje občanskou vybavenost obce nebo určitého regionu je kvalita a hustota školské sítě a jiných institucí zaměřených na další vzdělávání nebo zájmovou činnost. Přítomnost dostatečného počtu kvalitních školských zařízení zvyšuje atraktivitu obce nebo regionu a spoluvytváří tak příznivé podmínky pro určitou koncentraci obyvatel.

Město Náchod kromě vysokoškolského typu studia nabízí všechny stupně vzdělání. Dále zde sídlí základní umělecká škola, dům dětí a mládeže i speciální vzdělávací centra pro dospělé.

Tabulka č. 43 Přehled školských zařízení ve sledovaném území v roce 2003

	Náchod	Česká Čermná	Borová	Kramolna	Dolní Radechovná
Jesle	-	-	-	-	-
MŠ	7	1	-	1	-
ZŠ (1.-5.ročník)	3	1	-	-	1
ZŠ (1.-9.ročník)	3	-	-	-	-
Gymnázium	1	-	-	-	-
střední odborná škola	2	-	-	-	-
střední odborné učiliště	1 ^{*)}	-	-	-	-
speciální škola	1	-	-	-	-
základní umělecká škola	1	-	-	-	-
školní jídelna	-	-	-	-	-
dům dětí a mládeže	1	-	-	-	-
Soukromé / církevní školy	1/1	-	-	-	-

Pozn.: *) SOU bylo v září 2003 připojeno k SPŠ stavební

Zdroj: Dotazník pro starosty 2003, MOS 2002

Školní jídelny jsou součástí všech základních a mateřských škol, středním školám slouží jídelna v Raisově ulici v Náchodě, která je součástí VOŠ SPŠS.

8.1.1. Mateřské a základní školy

Mateřské školy

Ve městě Náchod v současnosti působí sedm mateřských škol. Dvě jednotřídní mateřské školy jsou nyní součástí větších MŠ jako jejich odloučená pracoviště. Všechny mateřské školy jsou ve velmi dobrém stavu, jejich vybavení je průběžně modernizováno. Z tabulky č.27, která zobrazuje vývoj mateřských škol v Náchodě v letech 1994-2002, je patrné, že situace v oblasti mateřských škol v Náchodě je téměř stabilní.

Tabulka č. 44 Vývoj počtu dětí, tříd a učitelů v mateřských školách v Náchodě v letech 1994-2002

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Mateřská škola	10	10	10	10	10	10	9	9	9
Počet žáků mateřských škol	605	576	586	599	599	600	589	588	557
Počet tříd mateřských škol	26	26	27	27	27	27	26	26	25
Počet pedagogů mateřských škol	48	50	50	50	51	52	51	51	49
Průměrný počet dětí na 1 třídu	23,3	22,2	21,7	22,2	22,2	22,2	22,7	22,6	22,3
Počet dětí na 1 pedagoga	12,6	11,5	11,7	12,0	11,7	11,5	11,5	11,5	11,4

Zdroj: MOS 1994-2002

Obce Kramolna a Česká Čermná mají po jedné mateřské škole. MŠ v Kramolně je v dobrém stavu. Budova MŠ v České Čermné, která je stará již 120 let, potřebuje celkovou opravu (okna, fasáda, střecha, podlahy).

Ostatní obce – Borová a Dolní Radechová nemají žádnou mateřskou školu a děti z těchto obcí musejí dojíždět do okolních obcí.

Základní školy

V současnosti na území města Náchod jsou tři úplné základní školy, tj. se všemi devíti postupnými ročníky a neúplné základní školy v městských částech Babí, Běloves a ve Staré Město, ve kterých mohou děti absolvovat maximálně pátou třídu. Povinnou docházku ve 2.stupni ZŠ plní žáci těchto škol v úplných základních školách v Náchodě. Všechny ZŠ poskytují velmi dobré podmínky pro výchovu a vzdělávání a jsou průběžně modernizovány a vybavovány. Následující tabulka zobrazuje stav základního školství (počet škol, tříd, žáků, atd.) v Náchodě v letech 1994-2002.

Tabulka č. 45 Vývoj počtu dětí, tříd a učitelů v základních školách v Náchodě v letech 1994-2002

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
ZŠ neúplné (1.- 5.roč.)	3	6	3	3	3	3	3	3	3
- počet žáků	288	1 164	313	324	329	337	323	314	335
- počet tříd	15	54	16	16	17	17	17	17	17
- průměrný počet dětí na 1 třídu	19,2	21,5	19,6	20,2	19,4	19,8	19	18,5	19,7
- počet pedagogů	15	53	22	20	21	22	19	19	22
- průměr. počet dětí na 1 učitele	19,2	21,9	14,2	16,2	15,7	15,3	17	16,5	15,2
ZŠ úplné (1.-9.roč.)	3	3	3	3	3	3	3	3	3
- počet žáků	1 927	1 134	2 239	2 238	2 225	2 177	2 141	2 138	2 034
- počet tříd	77	45	91	89	90	88	89	87	82
- průměrný počet dětí na 1 třídu	25,0	25,2	24,6	25,1	24,7	24,7	24,1	24,6	24,8
- počet pedagogů	111	72	124	117	118	121	124	134	128
- průměr. počet dětí na 1 učitele	17,4	15,8	18,1	19,1	18,9	17,9	17,3	15,9	15,9

Zdroj dat: MOS 1994-2002

V obci Dolní Radechová je vybavenost a stav místní školy i jídelny vyhovující, určitý problém má obec s nedostatkem kvalifikovaných pedagogů. Základní školu zřizuje také obec Česká Čermná. V ostatních obcích sledovaného území není základní škola. Obec Borová nemá z důvodu nedostatku žáků ani jedno školské zařízení (MŠ ani ZŠ).

Základní umělecká škola J. Falty, Náchod, Komenského 265 je kvalitní uměleckou školou s velmi dobrými výsledky, nabízí hudební, taneční a výtvarné obory, připravuje studenty ke studiu na středních a vysokých školách uměleckého zaměření, dosahuje dlouhodobě významných úspěchů v soutěžích v celostátním i mezinárodním měřítku

8.1.2. Středoškolská zařízení

Středoškolské vzdělání ve sledovaném území zastupují pouze školská zařízení ve městě Náchod. Všechny školy jsou umístěny v centru města.

Úplné všeobecné středoškolské vzdělání poskytuje *Jiráskovo gymnázium*, které v roce 1909 nahradilo původní sedmiletou reálku. Dnes gymnázium nabízí dva typy studia - čtyřleté (po absolvování 9. roč. ZŠ) a osmileté (pro žáky 5 roč. ZŠ).

Obchodní akademie Náchod nabízí dva studijní obory. Tradiční obor obchodní akademie zaměřeny na praktické znalosti v ekonomice, účetnictví a managementu a nový obor informatika v ekonomice. Škola realizuje rozšířenou výuku výpočetní techniky a cizích jazyků.

Vyšší odborná škola stavební arch. Jana Letzela, Střední průmyslová škola stavební a Střední odborné učiliště, Náchod. Na VOŠ lze studovat dva obory - Stavební obnova památek, Realizace pozemních staveb. Na SOŠ lze získat kvalifikaci v oborech: Stavebnictví - Pozemní stavitelství, Technické lyceum – stavební zaměření. Od září 2003 je součástí školy také střední odborné učiliště (obor klempíř, malíř, tesař, montér suchých staveb, zedník, obkladač a pokrývač. Škola má školní jídelnu, tělocvičnu a vlastní ubytovací zařízení (3 objekty) s kapacitami ubytování – 110, 36 a 32 osob ve 2-4 lůžkových pokojích. Vedle své hlavní činnosti škola vyvíjí podnikatelské aktivity (projektování, ubytování, hostinská činnost, pronájem prostorů, vzdělávací akce, atd.), které realizuje formou doplňkové činnosti.

Výše uvedená středoškolská zařízení spadají pod správu Krajského úřadu královéhradeckého kraje. V Náchodě fungují také dvě střední školy, jejichž zřizovatelem není kraj. Jedná se o Soukromou střední školu podnikatelskou a Evangelickou akademii.

Soukromá střední škola podnikatelská zahájila svoji činnost 1.9. 1992 studijními obory Obchodní akademie a Management a marketing (pomaturitní studium). Rozvoj tržní ekonomiky v ČR ovlivnil vývoj studijních oborů školy. Rozšířil se o studijní obory Management cestovního ruchu a Ekonomické lyceum, které jsou úzce spjaty s regionálním rozvojem. Škola svým zaměřením měla možnost rozvíjet mezinárodní spolupráci v programech Leonardo da Vinci a Junior Achievement. Své zkušenosti uplatňuje jako člen Svazu Branka (organizace pro rozvoj cestovního ruchu v regionu Náchod), v Hospodářské komoře a úzce spolupracuje se SCHKO Broumovsko. Ve všech studijních oborech je výuka zaměřena na ochranu životního prostředí a udržitelný rozvoj v regionu. Studenti se připravují na praktické využití získaných vědomostí a znalostí pro praxi, která je nedílnou součástí většiny studijních oborů. Úspěchy v celostátních soutěžích ukazují, že škola jde správným směrem.

Evangelická akademie Náchod je církevní škola, jejímž zřizovatelem je Synodní rada církve Českobratrské evangelické se sídlem v Praze. Škola je otevřena všem studentům bez rozdílu vyznání a nabízí obory zaměřené na sociální činnost (sociální pečovatelské a sociální vychovatelství).

8.1.3. Ostatní vzdělávací zařízení

V řešeném území působí jeden dům dětí a mládeže, DDM Děčko. Dále jsou zde tato zařízení, vztahující se ke školství: DDÚ a SVP pro děti a mládež Kompas, Pedagogicko-psychologická poradna, Centrum vzdělávání, Středisko služeb školám, Speciálně pedagogické centrum.

Centrum vzdělávání (CV) Náchod je vzdělávací středisko, jehož hlavní činností je tzv. další vzdělávání pedagogických pracovníků náchodského okresu. Nabízí vzdělávací programy akreditované MŠMT ČR a je členem mezinárodní sítě International Education Society. Některé aktivity CV jsou zaměřené na nepedagogickou veřejnost (kurzy výpočetní techniky, jazykové kurzy, ...).

DĚČKO Náchod - středisko volného času se zabývá aktivitami pro děti, mládež a rodiny. Hlavní náplní činnosti je pravidelná práce s dětmi v zájmových kroužcích. DDM pořádá řadu společensko-kulturních akcí pro veřejnost a téměř dvě desítky letních táborů s rozmanitým zaměřením. Děčko sídlí v blízkosti centra Náchoda v památkově chráněném objektu (funkcionalizmu – arch. Janák) a je vybaveno např. fitcentrem, keramickou dílnou, exotarium, hudebnou a dalšími učebnami. Budovu obklopuje zahrada s parkovou úpravou a herním zázemím pro děti i rodiče.

GATE Náchod - jazyková škola zahájila výuku v roce 1991. Kurzy navštěvují jednotlivci i zaměstnanci firem a institucí regionu. Gate zajišťuje také tlumočení a překlady. Gate plní roli regionálního nakladatelství s pravidelnou produkcí obrazových a turistických materiálů (i cizojazyčné). Gate již několik let vybírá a připravuje vedoucí pro letní tábory dětí v USA, jako oficiální zástupce YMCA ICCP pro Českou republiku. Škola též každoročně úspěšně připravuje zájemce na státní základní jazykovou zkoušku z angličtiny i němčiny.

Pastime Náchod - jazykové kurzy, tlumočnictví a překladatelství Jedinou školou svého druhu v náchodském regionu, která je zařazena do přílohy vyhlášky MŠMT. Výukový program školy se dělí na dvě oblasti. První oblast představují jazykové kurzy (veřejnost, firmy a veřejnost) a druhou oblast reprezentuje denní pomaturitní studium (anglického a německého jazyka) zakončené státní zkouškou či studiem v zahraničí. Škola nabízí pro studenty ubytování v Domově mládeže.

8.2. Zdravotnictví a sociální služby

Na počátku 90. let došlo k privatizaci některých zařízení zdravotní a sociální péče a ke vzniku nových soukromých zařízení s nabídkou speciálních služeb. Změnu zaznamenal také systém financování zdravotnictví. V Královéhradeckém kraji je poskytována ve zdravotnických zařízeních péče na vysoké úrovni (kvalitní technické a personální vybavení). Ve sledovaném území působí jedna nemocnice – Oblastní nemocnice Náchod a.s., která má detašované pracoviště v Jaroměři. Z oblasti sociálních služeb jsou v kraji poskytovány převážně rezidenční služby (domovy pro seniory, penziony, ...) a v menší míře jsou potom poskytovány terénní služby (pečovatelská služba, stacionáře, ...).

8.2.1. Zdravotnictví

Zdravotnická zařízení jsou umístěna pouze ve městě Náchod. V ostatních obcích sledovaného území nepůsobí žádné zdravotnické zařízení či samostatná ordinace praktického lékaře. Občané z těchto obcí musí za těmito službami dojíždět do města Náchod nebo do Nového Hrádku (Česká Čermná). Následující tabulka zobrazuje přehled a počet jednotlivých typů zdravotnických zařízení, která působí v řešeném území.

Tabulka č. 46 Zdravotnická zařízení ve sledovaném území v roce 2002

	Náchod	Borová	Česká Čermná	Dolní Radechová	Kramolna
Sdružená ambulantní zařízení	1	-	-	-	-
Ambulantní zařízení	2	-	-	-	-
Nemocnice	1	-	-	-	-
Samost.ord.prakt.lék. pro dospělé	11	-	-	-	-
Detaš.prac.sam.ordin.prakt.lék.pro dosp.	2	-	-	-	-
Samost.ord.prakt.lék. pro děti a dorost	5	-	-	-	-
Det.prac.sam.ord.prak.lék.pro děti a dor	1	-	-	-	-
Samost.ord.prakt.lék. stomatologa	15	-	-	-	-
Det.prac.sam.ord.prakt.lék.-stomatologa	-	-	-	-	-
Samost.ord.prakt.lék. gynekologa	2	-	-	-	-
Detaš.prac.sam.ord.prakt.lék.-gynekologa	-	-	-	-	-
Samost.ord.lékaře specialisty	23	-	-	-	-
Detaš.prac.sam.ord.lékaře specialisty	4	-	-	-	-

Ostatní samostatná zařízení	14	-	-	-	-
Detaš.prac. ostatního samostat. zařízení	2	-	-	-	-
Zařízení lékárenské péče (lékárny)	7	-	-	-	-
Veterinární ošetrovny-počet (vč.soukr.)	3	-	-	-	-
Střed.záchr.sloužby a rych.zdr.pom.	1	-	-	-	-
Okresní zdravotní ústav	1	-	-	-	-
Transfúzní stanice	2	-	-	-	-

Zdroj: MOS 2002

Oblastní nemocnice Náchod a. s.

Oblastní nemocnice Náchod a. s. zajišťuje akutní lůžkovou i následnou péči zejména pro pacienty z Náchodska. V základních oborech tvoří spádovou oblast nemocnice území s více než 60 tisíci obyvateli, ve specializovaných oborech až 150 tisíc obyvatel.

Nemocnice v Náchodě během svého vývoje měnila právní formu a neustále se rozšiřoval a modernizoval areál nemocnice. V listopadu r. 2003 vznikla Oblastní nemocnice Náchod a.s., která s akciovými společnostmi nemocnic v Jičíně, Trutnově, Rychnově nad Kněžnou a Broumově vytvořila Zdravotnický holding Královéhradeckého kraje a.s. Tento holding zabezpečuje různé služby a výhodnější dodávky zdravotnického materiálu.

Součástí nemocnice je Léčebna dlouhodobě nemocných v Jaroměři. V roce 2003 byl otevřen nový ambulantní pavilon, jehož součástí je heliport, umožňující přistávání vrtulníků letecké záchranné služby.

Tabulka č. 47 Přehled jednotlivých oddělení Oblastní nemocnice Náchod a.s. v roce 2004

Oddělení/sloužba	Popis
Ambulance	Interní a., Gastroenterologická a., Gastroskopická a., Revmatologická a., Infekční a., Neurologická a., Poradna pro lymeskou boreliosu a neuroinfekce, Hepatální poradna, Ultrazvuk mozkových tepen, Protizáchvatová poradna, Chirurgická a., A. dětské chirurgie, Endoskopická a., A. cévní chirurgie, Urologická a., Pediatr. alergologická a., Pediatr. ambulance poruch lipidového metabolismu, Pediatr. všeobecná a., Pediatr. nefrologická a., Pediatr. diabetologická a., Pediatr. revmatologická a., Pediatr. gastroenterologická a., Pediatr. endokrinologická a., A. pro rizikové novorozence, Endokrinologická a., Kardiologická a., Nefrologická a., Rehabilitační a., A. poruch lipidového metabolismu, Onkologická ambulance, Onkologický stacionář, Mamologická a., Gynekologická a., Ortopedická a. - UZ, ORL a., Diabetologie, Diabetologická a., Cévní a., Neurologická a., Ortopedická a., Oční a., Psychiatrická a., Kožní a., Venerologická a.
Lůžková	Interní, Gynekologické, Chirurgické, ARO, Ortopedické, ORL, Urologické, Pediatrické, Neurologické, Infekční, LDN, Kožní, Psychiatrické
Diagnostické	Hematologicko-transfúzní oddělení, Radiologie, Patologické oddělení, Oddělení lékařské mikrobiologie, Oddělení klinické biochemie, Oddělení klinické biochemie, Radiologie
Lékárny	Lékárna v ambulantním pavilonu, Lékárna na poliklinice

Zdroj: <http://www.nemocnicenachod.cz>Hodnocení oblasti zdravotnictví dle dotazníků pro starosty

Město Náchod tuto oblast nehodnotilo vzhledem k nedostatku informací pro zhodnocení zdravotní péče a stavu zdravotnických zařízení (agenda zdravotnictví byla převedena z okresního úřadu na krajský úřad). Zdravotní péče se v regionu výrazně zkvalitnila výstavbou vstupního ambulantního pavilonu Oblastní Nemocnice Náchod. V současnosti město neeviduje připomínky ani stížnosti na zdravotní péči.

Občané z ostatních sledovaných obcí musí za zdravotní péči dojet převážně do Náchoda, neboť v obcích nepůsobí žádné zdravotnické zařízení. Obce Borová a Kramolna shledávají tento stav jako vyhovující, obec Česká Čermná za zcela nevyhovující.

8.2.2. Sociální služby

Ve sledovaném území působí organizace a zařízení, která nabízejí různé sociální služby – poradenství, rezidenční a terénní služby, služby sociální intervence, denní stacionáře a ostatní služby.

Poradenství

AT - organizace pro alkoholismus a jiné toxikomanie,
Centrum duševního zdraví,
Pedagogicko-psychologická poradna,
Poradna pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy,
Občanské poradenské středisko,
Občanská poradna Náchod,
Centrum služeb pro zdravotně postižené,
Společnost vozíčkářů a zdravotně postižených,
SPC-Speciálně pedagogické centrum

Rezidenční služby

Domov důchodců (DD) Náchod. Kapacita DD je 148 lůžek (1-3 lůžkové pokoje). Chod domova je financován z úhrad od obyvatel domova, z příspěvků MPSV ČR a KÚ Královéhradeckého kraje. DD má také příjem ze své hospodářské činnosti (obědy pro DPD, Betanii a důchodce z města).

BETANIE, domov - středisko diakonie Náchod. Zřizovatelem domova je Diakonie Českobratrské církve evangelické. Domov nabízí komplexní péči a rehabilitace pro 20 klientů ve 13 pokojích (1-2 lůžkových). Domov je zcela bezbariérový.

Město Náchod je zřizovatelem Městského střediska sociálních služeb Marie, které zastřešuje 2 DPD, 1 DPS a terénní pečovatelskou službu. *Dům penzion pro důchodce Marie Náchod* má kapacitu 45 klientů. Penzion je moderně a bezbariérově zařízen a zajišťuje i přechodné pobyty. *Domov penzion pro důchodce Harmonie Náchod* s kapacitou 47 klientů prochází v současné době postupnou modernizací. Od 1.1.2005 byl objekt DPD Harmonie II transformován na dům s pečovatelskou službou s kapacitou cca 45 klientů. MěSSS Marie je hrazeno z finančních prostředků získaných od Města Náchod (tzv. přímé dotace), z poplatků obyvatel (klientů) a částečného příspěví KÚ Královéhradeckého kraje.

Terénní služby

Pečovatelská služba Náchod zajišťuje terénní služby v Náchodě a přilehlých obcích cca pro 155 klientů. V prostorách PS je zřízen klub seniorů. PS je částečně hrazena z finančních prostředků zřizovatele, tj. Města Náchod (tzv. přímé dotace) a z poplatků klientů pečovatelské služby.

Charitní ošetrovatelská služba Náchod poskytuje cca 60 klientů denně zdravotní a sociální služby, vč. sobot, a nedělí a noční pohotovosti.

Služby sociální intervence

Domov pro matky s dětmi Náchod provozuje od r. 2003 Farní charita Náchod. Azylový dům poskytuje pomoc matkám v krizi z celé ČR (přechodné ubytování). V současnosti jeho kapacita je 40 matek a 50 dětí. Azylový dům pro matky s dětmi je financován z přímé dotace Města Náchod, příspěvky místně příslušných městských úřadů a obcí místa trvalého pobytu klientů, vlastní platba klientek za pobyt a dotace MPSV ČR.

Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež ARCHA je kontaktní a krizové centrum pro drogově závislou a ohroženou mládež, pro kterou poskytuje anonymní poradenství, hygienický a potravinový servis, nabízí zprostředkování léčby. Spádová oblast centra je území celého kraje.

Dům na půli cesty nabízí přechodné ubytování a návaznou pomoc při řešení aktuální situace člověka (18 - 26 let), včetně pomoci při řešení sociálních a osobních problémů, podpora při hledání zaměstnání nebo školy, hledání vlastního bydlení.

Kompas - středisko výchovné péče

Denní stacionář

Občanské sdružení (OS) CESTA stacionář pro zdravotně postižené děti s kombinovanými vadami Náchod. OS nabízí celoroční stacionář pro zdravotně postižené děti, humanitární-sociální terapie, pečovatelské, klubovní činnost, rekondiční pobyty, poradenství. Klienty stacionáře jsou děti ve věku 3 - 15 let. Činnost stacionáře je financována z příspěvků města Náchod a dotace KÚ Královéhradeckého kraje. V současné době chybí návaznost na služby pro starší děti a mládež.

Klub seniorů Náchod

Ostatní služby

Mimo těchto výše uvedených sociálních zařízení v regionu působí řada organizací poskytujících sociální služby pro různé skupiny obyvatel. Jedná se například o:

- *Sociální ubytovna, Náchod* jejíž zřizovatelem je Město Náchod nabízí ubytování sociálně slabým obyvatelům (12 pokojů, společná kuchyň a sociální zařízení).
- *Dokořán, Náchod*, Zřizovatel: Občanské sdružení Druh služby: výchova ke zdravému životnímu stylu, projekty sociálního, kulturního, volno časového a výchovně vzdělávacího charakteru jsou určeny pro mladé lidi od 6 do 26 let.
- *HUMANICA, o.p.s. Náchod* realizuje resocializační program, kterým pomáhá propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody opětovně se začlenit do občanské společnosti, buduje a provozuje azylová centra.
- *Sdružení zdravotně postižených v ČR*
- *Seznamka pro zdravotně postižené občany, o.p.s., Náchod*
- *Středisko výchovné péče Kompas Náchod*
- *Dům dětí a mládeže Děčko Náchod* nabízí možnost různých volnočasových aktivit pro děti, mládež a rodiče s dětmi, výukové a výchovné kroužky vedoucí ke zdravému životnímu stylu, letní a zimní tábory.
- *Městský úřad Náchod* (dávky sociální péče, obecné sociální poradenství, sociálně-právní ochrana dětí)
- *Úřad práce Náchod* (hmotné zabezpečení, obecné sociální poradenství)
- *Okresní správa sociálního zabezpečení Náchod* (dávky důchodového a nemocenského pojištění)
- *Romské komunitní centrum.*

Trendy v demografickém vývoji nasvědčují stárnutí populace a potřebnosti zajištění potřebných sociálních služeb. Následující dvě tabulky vystihují stav sociálních služeb v okrese Náchod a na Náchodsku, který vychází z analýz a průzkumů Krajského úřadu Královéhradeckého kraje v roce 2001 a 2003.

Tabulka č. 48 Mikroregionální potřebnost jednotlivých druhů sociálních služeb pro seniory v okrese Náchod

	DD (lůžko)	DPD (klient)	DPS (klient)	PS (klient)
Náchodsko	+67	-31	-61	-80
Jaroměřsko	-61	-22	+55	-84
Hronovsko	+64	-13	+28	-8
Nové Město	-35	-17	-20	-38
teplicko	+65	-8	-15	-27
policko	+17	-10	-2	-42
Česko Skalice	+62	-11	+24	-34
Broumovsko	-4	-14	+10	-38
Meziměstí		-4	-8	-8
Červený Kostelec	-32	-12	+28	+67

Pozn.: záporné číslo značí nedostatek lůžek či neumístěné a nezajištěné klienty, kladné naopak

Zdroj: Analýza sociální situace a sociálních služeb v Královéhradeckém kraji, 2001

Podle „Analýzy sociální situace a sociálních služeb v Královéhradeckém kraji“ z roku 2001 má celý okres Náchod a jeho mikroregiony (výjimka Nové Město) naddimenzovaný počet lůžek v Domovech důchodců. Oblast Pečovatelské služby a Domovů penzionů je poddimenzována.

Tabulka č. 49 Hrubý průzkum kvantitativního pokrytí sociálních služeb v Královéhradeckém kraji dle komplexů sociálních služeb – oblast sledovaného území

Obec 3.stupně	Název služby	Cílová skupina	Kapacita služby		Spádovost	Zajištění služby		Kapacita pro rozšíření
			Měrná jednotka	Kapacita		Kvalita	Kvantita	
Náchod	Dům na půli cesty	mladí 18-26 let v obtížné životní situaci	lůžko	10	kraj	0	0	100
Náchod	ošetřovatelská, pečovatelská služba	neomezeno	klient	350	mikroregion	95	95	100
Náchod	azylové bydlení pro matky s dětmi	svobodné, rozvedené, týrané matky	klient/lůžko	25/50	kraj	100	100	0
Náchod	anonymní a bezplatné soc.- právní poradenství, hyg., potr.servis, doprovodná služba, prevence, volnočasové aktivity, zprostředkování kontaktu s odborníky a institucemi	děti, mládež, osoby v krizi, soc.slabí, bezdomovci, romové	klient	800	okres	80	100	
Náchod	domov důchodců	senioři	lůžko	51	město	90	100	0
Náchod	kompletní péče o seniory a ment.postižené	senioři, ment.po stížení	klient	708	kraj	75	100	100
Náchod	rodinné, partnerské, manželské poradenství, psychologická pomoc, krizová intervence, pomoc jednotlivcům v krizi	osoby 16-70 let	konzultace	750	okres			50
Náchod	DDD, DPS, klub seniorů	senioři	klient	278	město	100	100	100
Náchod	rezidenční, sociální, zdravotní služby	senioři, trvale invalidní osoby	lůžko	94	město	100	100	0
Náchod	ambulantní psychologické a spec.pedagogické služby pro děti a mládež s poruchami chování a v těžkých životních situacích	děti, mládež 6- 21 let	klient	250	okres	50	50	100
Náchod	poradenství dle vyhl.č.182/91Sb.a z.č.117/95Sb. porad.- kontaktní práce	zdravotně postižení	klient	3900	okres	75	75	50

Náchod	denní stacionář pro děti s těžkým kombinovaným postižením	postižené děti 6-26 let	klient	768	mikroregion	25	25	50
Náchod	domov pro trvalý pobyt tělesně postižených osob	osoby s roztroušenou sklerózou mozkomíšní	lůžko	20	kraj	75	50	100

Zdroj: průzkum KÚ KHK, listopad 2003

Hodnocení oblasti sociálních služeb dle dotazníků pro starosty

Město Náchod provozuje pod Městským střediskem sociálních služeb Marie 2 domovy-penziony pro důchodce, které poskytují obdobné služby jako domovy důchodců, avšak bez státní dotace. Veškeré provozní náklady financuje město. Problematické je také rozšiřování pečovatelské služby do malých obcí, které mají nedostatek finančních prostředků na její úhradu.

Jako nedostatek vidí obec Borová absenci pečovatelské služby v obci. Obec Česká Čermná nevnímá nedostatek těchto služeb, z důvodu dojezd za zdravotní péči do Náchoda 15-20 minut. Obce Dolní Radechová a Kramolna se nevyjádřily k této problematice.

8.3. Obchod a služby

8.3.1. Maloobchod

Celkovou úroveň kvality bydlení a vyspělost určité sídelní jednotky posuzujeme také podle kvality a dostupnosti nejrozličnějších služeb poskytovaných obyvatelstvu (opravny, čistírny, kadeřnictví, drobné řemeslné práce atd.) a také podle hustoty a úrovně maloobchodní sítě.

V minulosti se maloobchodní síť potýkala s problémy jako byl úbytek prodejen, malý podíl nepotravinářských prodejen, přetěžování maloobchodní sítě v centru měst a naopak nedostatek prodejních kapacit v okrajových částech. Tento stav do určité míry změnil na počátku 90. let transformací ekonomiky (privatizace, restituce, ...).

Město Náchod působí ve sledovaném území jako centrum maloobchodu.

Tabulka č. 50 Počet podnikatelských subjektů se sídlem v území podnikajících v maloobchodu v roce 2002

	Náchod	Borová	Česká Čermná	Dolní Radechová	Kramolna
MA se smíšeným zbožím	435	2	6	15	11
MA se smíšeným zbožím s převahou potravin, nápojů a tabáku	7	-	1	-	2
Ostatní MA se smíšeným zbožím	315	3	4	11	12
MA s potravinami a pochutinami	2	-	-	-	-
MA s masem a masnými výrobky	2	-	-	-	-
MA s nápoji	2	-	-	-	-
MA ve specializovaných prodejnách s farmaceutickým, zdravotnickým, drogistickým a kosmetickým zbožím	1	-	-	-	-
MA se zdravotnickými a ortopedickými výrobky		-	-	-	1
MA s kosmetickými výrobky, toaletními potřebami, čistícími a pracími prostředky	3	-	-	-	
Ostatní MA s novým zbožím ve specializovaných prodejnách	14	-	-	-	1
MA s textilem a textilní galanterií	2	-	-	-	
MA s oděvy					
Maloobchod s obuví a koženým zbožím	1	-	-	-	-
MA s nábytkem, svítidly a výrobky pro domácnost jinde neuvedenými	2	1	-	-	-

MA s elektrospotřebiči a elektronikou pro domácnost	3	-	-	-	-
MA se železářským zbožím, barvami, skleněným zbožím a potřebami pro kutily	2	-	-	-	-
MA s knihami, novinami, časopisy, psacími a kancelářskými potřebami	5	-	-	-	-
Ostatní specializovaný MA v prodejnách	45	-	1	1	-
MA s kancelářským zařízením, počítači a standardním softwarem	1	-	-	-	-
MA s ostatním zbožím	3	-	-	-	-
MA s použitým zbožím v prodejnách (vč. starožitností)	7	-	-	-	1
MA neprovozovaný v řádných prodejnách	2	-	-	-	-
Zásilkový prodej	1	-	-	-	-
Prodej na trzích a ve stáncích	26	-	-	-	-
Ostatní MA neprovozovaný v řádných prodejnách	7	-	-	-	2

Pozn.: MA = maloobchod

Zdroj: RES 2002

Ve městě Náchod mají v současnosti rozhodující podíl na trhu s potravinami a zbožím běžné spotřeby supermarkety a hypermarkety (Hypernova, Albert, Prior, Delvita, Julius Meinl, Kaufland ČR, Penny market, DM drogerie, Rossmann a Teta), ve kterých nakupují nejen lidé žijící v Náchodě, ale i obyvatelé většiny okolních obcí. Tyto markety menší části své prodejní plochy pronajímají dalším ekonomickým subjektům (textil, zlatnictví, sportovní potřeby, trafika, květinářství, atd.). Spolu se zahušťováním sítě velkokapacitních supermarketů a hypermarketů ubývá menších obchodů zejména s potravinářským zbožím, neboť zpravidla nejsou schopny konkurovat ani šíří sortimentu ani cenou. Uprázdňené prodejní prostory, hlavně v centru města, pak obsazují převážně asijské prodejce laciných oděvů a obuvi.

8.3.2. Služby

Dostupnost a kvalita služeb dnes již patří k základním standardům kvalitního bydlení. Zatímco maloobchodní síť v posledních letech má tendenci směřovat od mnoha malých prodejen k několika hypermarketům, nabídka služeb se rozšiřuje a prostorově se přibližuje k potenciálním zákazníkům. Před rokem 1990 i za běžnými službami museli lidé z malých obcí do města, například ke kadeřníkovi, do opraven drobných domácích spotřebičů atd. Dnes tyto drobné služby najdete téměř v každé obci a zpravidla je poskytují drobní podnikatelé - živnostníci, kteří mají často své provozovny přímo ve svém bydlišti.

V Náchodě najdeme nejhustší a nejkomplexnější síť služeb, z nichž mnohé využívají obyvatelé celého mikroregionu.

V následující tabulce je uveden přehled poskytovaných služeb ve městě Náchod. Převážná většina služeb je poskytována drobnými podnikateli.

Tabulka č. 51 Přehled poskytovaných služeb s počtem provozoven ve městě Náchod

Služby a počet provozoven			
holičství, kadeřnictví	85 (14)	klempířství	4
kosmetika, masáže, pedikúra	6 (2)	pokrývačství	1
krejčovství	1	malířství, natěračství	15
truhlářství	6/3/	úklidové práce	x
tesařství	3	čalounictví, sedlářství	x
opravna obuvi	5	překladatel, tlumočník	x
opravna elektro	5	vodoinstalatéřství, topenářství	1/4/
opravna rádio - TV	1	stavební práce	3
opravna auto	8	ekonomické služby	8

autopůjčovna	6	advokáti, notáři, právníci	25/13/
taxislužba	11(3)	inženýrské, projektové a geodetické práce	3
autodoprava	36/3/	požární zbrojnice	5
revize zařízení	x	služby výpočetní techniky	x
zámečnictví a kovoobrábění	3	ostatní služby	?
sklenářství	3/2/		

Pozn.: Údaje v závorkách jsou počty zjištěné ze Zlatých stránek

Zdroj: RES Náchod 2002 (Zlaté stránky)

8.3.3. Ubytování a stravování

Mezi ubytovacími zařízeními na Náchodsku je většina se zdvojenou funkcí, tedy ubytovací a stravovací.

Tabulka č. 52 Přehled ubytovacích zařízení (hotely, penziony, privat, ...) ve sledovaném území

Obec	Název	Popis
Náchod	Beránek	hotel, restaurace, kavárna, vinárna, salónek
	Hotel ELKO	
	Hotel HYNEK	hotel, restaurace, terasa
	Hotel VYHLÍDKA	hotel, restaurace, salónek, terasa, noční klub
	Hotel Zimní stadion	hotel, restaurace
	Zámecký hotel	hotel, restaurace, bar, salónek
	Hron	hotel, restaurace, bar, terasa
	U města Prahy	hotel, restaurace, vinárna)
	Jindřich na rybárně	hotel, restaurace, pivnice, vinárna
	Motorest U Pavla	hotel, restaurace, terasa
	Bonato	hotel, restaurace, kavárna, nonstop bar
	Pernštejn	hotel, restaurace, salónek, terasa
	Aase	penzion - letní terasa
	Marco 'Polo	penzion
	Podzámčí	penzion
	Pepi s.r.o.	penzion - kuchyňky, možná polopenze
	Oáza	penzion
	Penzion	Penzion + bar
	ATC Běloves	kemp - kuchyňka, občerstvení, tenisové kurty, řeka Metuje
	Amida	penzion
	Borůvka Antonín	penzion
	Stanislav Mašek	Privat
	Penzion Komfort	ubytování do 10 osob, sociá. zařízení na pokoji, satelit, pes možný
	KČT Náchod	turist. ubytovna, kuchyňka, společenská místnost, 45 lůžek
	DDM Děčko	turist. ubytovna, kuchyň, sál, zahrada, naučná stezka, 40 matrací
	Domov mládeže	VOŠ-SPŠ a SOU
Náchod - Nový Svět	Max	penzion
Náchod - Malé Poříčí	Ranch Gallop	ubytování do 10 osob, kuchyň, koupelna, krb, bazén, koně
Dobrošov	Amerika	restaurace, bar, společenská místnost, poblíž letní bazén
	Dobrošov	(restaurace, šipky, kulečník)
	Jiráskova chata	
Dolní Radechová	Tělovýchovné zařízení	turist. ubytovna, kuchyňka, 13 lůžek, tenisové kurty, koupaliště
	U Lamků	penzion
	Pension Tereza	penzion

Zdroj: <http://nachodsko.info>

Možnosti stravování jsou ve sledované oblasti poměrně slabé. Většina stravovacích zařízení se nachází v Náchodě, v ostatních obcích jsou k dispozici spíše jen obecní hospody nebo hostince s omezenou nabídkou jídel.

Tabulka č. 53 Přehled stravovacích zařízení ve sledovaném území

Obec	Název
Náchod	Piazza Caffé restaurant
	restaurace Sokolovna
	restaurace Nádražní restaurace
	Daněk Alois
	restaurace a vinárna Sport
	restaurace a vinárna U Slovana
	restaurace U Antošů

	restaurace Pod Montací
	restaurace Port Artur
	restaurace Prior Lokaj Zdeněk
	restaurace Sokolovna
	restaurace U Barešů
	restaurace Vatikán
	restaurace CHINA Hyson Enterprise s.r.o.
	restaurace – potraviny Na Klínku
	kavárna Panorama
	vinárna U Pranyře
	bar HERNA - BAR Skála
	bar KD BAR
	pivnice U Mířů
Kramolna	hospoda U Lelků

Hodnocení oblasti maloobchodu a služeb dle dotazníků pro starosty:

Pro město Náchod je stávající struktura maloobchodu a služeb pro obyvatelstvo dostačující, v nabídce jsou obsaženy všechny běžně požadované profese řemesel, oprav a stavebních prací pro obyvatelstvo.

Obce Borová a Česká Čermná jsou téměř spokojeny s obchody v obcích, nutné zkvalitnění obchodu v České Čermné. Oblast služeb v obou obcích nelze hodnotit (chybí opravná obuv – Česká Čermná).

Se současnou skladbou maloobchodu a poskytovaných služeb je spokojena obec Dolní Radechová.

Obec Kramolna postrádá prodej smíšeného zboží a proto obec vnímá tuto oblast jako zcela nevyhovující.

Všechny obce sledovaného území považují za nutnost zkvalitnit veřejné stravovací a ubytovací služby. Obec Česká Čermná považuje tyto služby v obci za zcela nevyhovující.

9. Kultura, volný čas a cestovní ruch

9.1. Kultura a volný čas

Způsob a kvalitu života obyvatel, ale i návštěvníků řešeného území výrazně ovlivňuje nabídka a kvalita kulturních a sportovních zařízení, ve kterých se pořádají kulturní a sportovní akce místního, regionálního i nad regionálního významu. Většina kulturních institucí je přímo ve městě Náchod, kde se koná převážná většina kulturních a sportovních akcí.

Tabulka č. 54 Přehled kulturních a sportovních zařízení v řešeném území

	Náchod	Borová	Česká Černá	Dolní Radechová	Kramolna
Veřejná knihovna vč.poboček	5	1	1	1	2
Stálá kina	1	-	-	-	-
Divadlo	1	-	-	-	-
Přírodní amfiteátry (vč.let.kin)	1	-	-	-	-
Muzeum (včetně poboček a sam.pam.)	3	-	-	-	-
Galerie (vč.poboček a výstavních síní)	3	-	-	-	-
Kulturní zařízení ostat.	4	1	1	1	
Středisko pro volný čas dětí a mládeže	1	.	-	-	-
Sakrální stavba	4	1	1	-	-
Hřbitov	2	1	1	1	-
Smuteční síň	2	-	-	1	-
Koupaliště a bazény (s prov.,správ.)	1	-	-	-	-
Kryté bazény z koupališť a bazénů	1	-	-	-	-
Hřiště (s provozovatelem nebo spr.)	13	2	1	3	3
Tělocvičny (vč.školních s příst.veřej.)	9	-	1	1	1
Stadiony otevřené	2	-	1	-	-
Zimní stadiony kryté i otevřené	1	-	-	-	-
Ostat.zařiz.pro tělových.(s provoz.spr.)	8	-	1	-	-

Zdroj: MOS 2002

9.1.1. Kulturní zařízení

Městské divadlo Dr. Josefa Čížka v Náchodě a hotel U beránka je ojedinělá secesní stavba svého druhu v České republice, která se stala přirozeným kulturním i společenským centrem Náchoda i celého regionu. V roce 1994 byla dokončena generální rekonstrukce objektu. V současnosti je celý objekt provozován akciovou společností Beránek Náchod, jejímž majoritním vlastníkem je město Náchod. K 1.4.2005 dojde k nárůstu kapacity lůžek hotelu o 60.

Divadlo disponuje třemi stylovými sály: velkým, malým a kongresovým. Ve velkém sále s kapacitou 500 míst se odehrává většina kulturních i společenských akcí. Kongresový sál je využíván k reprezentativním a osvětovým účelům. Všechny prostory jsou vybaveny moderní světelnou a zvukovou technikou. V areálu je k dispozici po přístavbě hotelové části 150 lůžek, stylová kavárna (60 míst), noční klub (40 míst), restaurace (70 míst), vinárna (50 míst) a salonek (30 míst).

Městská knihovna Náchod. Budova městské knihovny byla postavena ve 30. letech 20. století. Vnější část budovy je zdobena plastikami. Původní interiér je zcela zachován, v současnosti bylo nákladně renovováno přízemí budovy i další prostory knihovny. Kromě knihovnických služeb jsou ve vestibulu knihovny pořádány výstavy a vernisáže místních umělců.

Kino Vesmír. Kino Vesmír je provozováno jako samostatná příspěvková organizace. Promítá denně v systému Dolby Stereo, který umocňuje celkový filmový zážitek. Součástí kina Vesmír je videosál s kapacitou 35 diváků, uvádějící alternativní tvorbu, převážně z nosičů DVD. Připravuje se přestavba kina na multifunkční kulturní centrum.

Galerie Náchod

- Státní galerie výtvarného umění - Zámecká jízdárna - expozice ruského malířství 19. a počátku 20. století (Borovikovskij, Tropinin, Šiškin, Repin, Levitan a mnoho dalších). Vstup do všech výstavních prostor je bezbariérový.
- Galerie U mistra s palmou

Ve všech obcích sledovaného území se nalézá veřejná knihovna. Kulturní zařízení (kulturní dům, klubovna), které slouží občanům obce na různé kulturně-společenské akce je v obcích Borová, Dolní Radechová a Česká Čermná.

9.1.2. Sportovní zařízení

Téměř každá sportovní organizace (Tělovýchovná jednota či sportovní klub) má své sportovní zázemí.

Tabulka č. 55 Přehled sportovních zařízení v řešeném území v roce 2004

	Sportovní a rekreační zařízení v obci a zhodnocení jejich stavu				
	Náchod	Borová	Česká Čermná	Dolní Radechová	Kramolna
koupaliště	1				
krytý bazén	1				
hřiště s provozovatelem	8	2*)	1 (1)	1	
hřiště bez provozovatele	10				
tělocvičny přístup. veřejnosti	9			1	
stadiony otevřené	2			1	
zimní stadion	1			1**)	
ost. zařízení pro tělovýchovu	20				

*) hřiště a tenisový kurt

***) otevřený zimní stadion

Č.Čermná - tenisové hřiště s povrchem šotolíny, ve výstavbě sportovní hřiště na malou kopanou

Zdroj: Dotazníkové šetření – starosta, 2003

Město Náchod potřebuje v budoucnu nutně zkvalitnit koupaliště, krytý bazén, hřiště s provozovatelem i bez provozovatele, zimní stadion a ostatní sportovní zařízení ve městě. Město Náchod průběžně v návaznosti na vlastní finanční možnosti a na finančními prostředky získané z grantů zkvalitňuje svá sportovní zařízení. V současnosti probíhají rekonstrukce Sportovního areálu Plhov, kde bude umělý trávník a osvětlení pro místní ZŠ a sídliště od 2. pol. roku 2005. Rekonstrukce zimního stadionu bude probíhat do konce roku 2005 a Jiráskovo koupaliště bude kompletně rekonstruováno v roce 2006.

9.1.3. Spolky a volnočasové aktivity

V posledních letech se postupně rozvíjí spolkový život v jednotlivých obcích. Obnovila se činnost spolků, které působily již v dřívějších dobách. Následující tabulka ukazuje, které spolky a sdružení působí v řešeném území.

Tabulka č. 56 Přehled zájmových organizací působících ve sledovaném území v roce 2003

	spolky, hnutí a sdružení působící v obci
Náchod	hasiči, skauti, fotbalisté, házenkáři, hokejisté, volejbalisté, modeláři, kuželkáři, loutkáři, atleti, gymnasté, akrobatický rock'n'roll, krasobruslaři, Klub českých turistů, nohejbal, sálová kopaná, filatelisté, minikáry, divadelní soubory, komorní orchestr, hudební skupiny, taneční soubory, Městská dechová hudba, soubory ZUŠ
Borová	hasiči, TJ Sokol, fotbalisté
Česká Čermná	hasiči, fotbalisté, Honební společenstvo Česká Čermná
Dolní Radechová	SDH, TJ Sokol, Myslivecké sdružení Kosná Hora
Kramolna	hasiči, Sokol

Zdroj: Dotazníkové šetření – starosta 2003

Město Náchod můžeme ve sledované oblasti považovat za kulturní centrum. Převážnou většinu kulturně-společenských akcí (dětský den, bály a plesy, poutě, výstavy apod.) pořádají v obcích místní zájmové spolky jako např. hasiči, myslivci atd. Sportovní akce pořádají jednotlivé sportovní kluby za podpory příslušného městského či obecního úřadu. Všechny tyto akce jsou zaměřeny pro všechny věkové skupiny obyvatelstva.

Během roku se na Náchodsku odehrávají různé kulturně-společenské a sportovní akce. Následující tabulka uvádí přehled těch nejvýznamnějších a nejznámějších.

Tabulka č. 57 Přehled kulturních a společenských akcí ve sledovaném území

	kulturní a společenské akce v roce 2005
Náchod	CAMERATA NOVA – 35. ročník - přehlídka komorních sdružení
	Náchodská prima sezóna - 8. ročník
	Májování
	Dny česko-polské křesťanské kultury
	Vavřínecká pout', Zámecká slavnost
	výstavy Regionálního muzea a Galerie výtvarných umění
	Ples města Náchoda a Pivovaru a.s., Den Pivovaru - pivo Primátor
	Divadelní abonentní cyklus, Abonentní cyklus koncertů komorní hudby
	Orlicko-kladský varhanní festival - 10. ročník
	Náchodské kulturní léto - koncerty na zámku nebo v zahradě Děčka
	akce Klubu přátel vojenské historie - pěchotní srub N-S 82 Březinka
	Den hudby, Den dobrých skutků, Den fotografie, ohňostroje /květen, prosinec/
	Regionální muzeum - expozice na náměstí čp. 18, pevnost Dobrošov
Borová	bály: hasičský, myslivecký, chalupářský, maškarní
	turistická akce Borovská padesátka kladským pomezím
Česká Čermná	masopust - průvod masek po obci
	pomlázka - dívčí i chlapecká
	dětský den
	Orlicko - Kladský varhanní festival
Dolní Radechová	Posvícenská zábava
	plesy: hasičský, sokolský a myslivecký
Kramolna	-

Zdroj: Dotazníkové šetření – starosta, 2003

9.2. Cestovní ruch

Sledované území Náchodsko, které leží mezi Orlickou a Krkonošskou horskou soustavou, je důležitým turistickým centrem a křižovatkou mnohých turistických cest. Zvláště až kopcovitý terén nabízí vyhlídky do kraje a je vhodný k celoroční turistice i k zimním sportům. V okolí i ve městě Náchod se nalézají zajímavá místa a historické památky, které

stojí za shlednutí. Náchod je také městem lázeňským – lázně Běloves. Nezanedbatelný význam pro rozvoj turistiky má v regionu hraniční přechod do Polska.

Město Náchod nabízí širokou škálu stravovacích a ubytovacích služeb v různých cenových kategoriích.

Tabulka č. 58 Přehled atraktivních prvků ve sledovaném území

	Atraktivní prvky
Náchod	Regionální muzeum Náchod + výstavní síň na rohu Tyršovy a Zámecké ulice - expozice dějin Náchoda i Náchodska
	St. zámek Náchod - stálá expozice
	Galerie výtvarných umění - ruské malířství 19. století
	Galerie „U Mistra s palmou“
	Masarykovo náměstí - stará a nová radnice, kostel sv. Vavřince, divadlo, pranýř
	pevnost Dobrošov - stálá expozice II. světové války, pěchotní srub Březinka
	koupaliště, krytý bazén
Borová	opevnění, památný strom, krásná krajina a čistý vzduch
Česká Čermná	kostel sv. Václava, Bartoňova hájenka – arch. Dušan Jurkovič
	pomník padlých
	hraniční přechod do Polska
	CHKO s výskytem vzácné flóry a fauny
Dolní Radechová	-
Kramolna	-

Zdroj: Dotazníkové šetření – starosta, 2003

9.2.1. Kulturní památky

Nejdůležitější společenské i ekonomické aktivity jsou soustředěny v centrální části města Náchod. Její součástí je městská památková zóna s renesančním zámekem a historickým náměstím.

Náchodský zámek. Původně raně gotický zámek z pol. 13. stol., který byl na přelomu 15. a 16. století přestavěn na renesanční zámek. Svou dnešní podobu zámek získal až v 17. a 18. stol. za vlády italského šlechtického rodu Piccolominiů, kteří nechali provést barokní úpravy zámku (interiéry, přístavby). Poslední stavební úpravy byly provedeny na přelomu 19. a 20. stol. Zámecký areál představuje francouzská zahrada z pol. 18. stol., anglický park z 19. stol. a na konci lipové aleje vojenský romantický hřbitov, kde jsou pochovány oběti prusko-rakouské války. Interiér zámku je tvořen kolekcí bruselských tapisérií a sbírkou obrazů s květinovým zátiším, dále zámek turistům nabízí prohlídku gotických sklepů, zámeckou věž s vyhlídkou, stálou výstavu strašidel a medvědárium, které je svého druhu největší v České republice. V zámecké jízdárně jsou vystaveny obrazy ruských malířů z konce 19. a poč. 20. stol., vnitřní ochoz jízdárny je vyhrazen pro výměnné výstavy českého umění (např. Náchodský výtvarný podzim).

Náchodské náměstí – Náměstí T.G. Masaryka. Velké čtvercovité náměstí je jeden z mála pozůstatků středověké architektury ve městě. Uprostřed náměstí byl již v raném 14. století postaven *dvojvěžový gotický kostel sv. Vavřince*. Jeho dnešní podoba je z druhé poloviny 17. století, kdy byl přestavěn po velkém požáru. Jeho věže s barokními báními jsou vysoké asi 40 metrů a lidově se nazývají Adam a Eva.

Na náměstí je umístěn barokní mariánský sloup z roku 1695, dále barokní sousoší Nejsvětější trojice z počátku 18. století, socha sv. Jana Nepomuckého z roku 1768 a kašna z poloviny 19. století.

Na severní straně náměstí se nachází stará radnice, postavená v polovině 17. století. Její barokní ráz byl změněn přestavbami, poslední v polovině 19. století. Zachován zůstal původní vstupní portál s tesaným znakem města. Na nároží budovy stojí původní městský pranýř, budova je využívána MěÚ Náchod.

Rohovou budovu na východní straně náměstí užívá Regionální muzeum Náchod, které zde veřejnosti nabízí velmi zajímavé expozice i příležitostné výstavy.

Celé severní straně náměstí dominuje secesní budova *městského divadla a hotelu Beránek*, postavená v letech 1912-14 podle projektu arch. A. J. Čenského. Bohatý interiér divadla je zdoben malbami K. Klusáčka a J. Weniga, plastikami J. Pekárka. Opona s obrazem od M. Alše pochází z roku 1895.

Nevýstavnější budovou východní strany náměstí je *městská spořitelna* postavená v letech 1928-30. Její průčelí zdobí alegorické sochy od J. Bílka – Průmysl, Zemědělství a Soukenictví.

Největší budovou jižní strany náměstí je pseudorenesanční *nová radnice* postavená na počátku 20. století. Její přední stěnu zdobí figurální sgrafita, která podle kartónů Mikoláše Alše, vytvořil L. Novák. Nároží 46 m vysoké hodinové věže zdobí socha rytíře Hrona, zakladatele města, kterou podle Alšovy kresby vytesal Čeněk Vosmík.

Lázně Běloves. Běloves je v historických pramenech připomínána již roku 1392 jako šosovní ves města Náchoda. Léčivost zdejších uhličitých pramenů byla známa již v 17. století. Ve 20. letech 18. stol. zde byly založeny lázně a byla postavena první lázeňská empírová budova. Ze tří pramenů (Ida, Ivan a Hedva) se nejznámější stala Ida, která by byla podnes oblíbenou stolní vodou. Svůj největší rozkvět lázně zažily ve druhé polovině 19. století. V 70. letech 20. století byly lázně rekonstruovány a byla podstatně rozšířena jejich kapacita. Naráz se zde mohlo léčit až 90 pacientů se srdečními chorobami a oběhovými potížemi. Ve druhé polovině 90 let se lázně opět dostaly do soukromých rukou. Nový majitel lázně uzavřel, následkem čehož dnes chátrají.

Ostatní kulturní památky města Náchod

- *kostel sv. Jana Křtitele* - nejstarší budova v Náchodě, jednoduchá gotická stavba z 12. století ve Starém Městě u náchodského hřbitova, na kterém najdeme hroby obětí prusko-rakouské války z roku 1866 i pomník padlým rudoarmějcům.
- *barokní kostel sv. Michala* z počátku 18. století
- *barokní kapli Zvěstování Panny Marie* – stojí na Plhově v sousedství moderního sídliště
- koňská podkova - zasazená v dlažbě Karlova náměstí, jedná se o podkovu, kterou zde podle pověsti ztratil do Slezska prchající král Fridrich Falcký.

Vojenská opevnění

- *Dobrošovská dělostřelecká tvrz* - pevnostní obranný systém vybudovaný v letech 1936-38. Celkový prostor tvrze zaujímá plochu 20 ha a ze 7 plánovaných samostatných objektů byly stavebně dokončeny 3 - dělostřelecký srub Březinka, pěchotní srub Můstek a dělostřelecký srub Zelený. V roce 1997 vyhlásilo Ministerstvo kultury ČR Dobrošovskou tvrz národní kulturní památkou. Přístupný je pěchotní srub Můstek, dělostřelecký srub Zelený, a část podzemí. Ve výstavní síni vstupního areálu je výstava armádních figurek.
- *Pěchotní srub Jeřáb.* Je samostatně přístupný. Dochovaly se zde unikátní kresby po osádce objektu. K Jeřábu je přístup od tvrze Dobrošov po značené naučné stezce.

- *Pěchotní srub Březinka.* Železo-betonový srub, jehož převážná část je uvedena do stavu z roku 1938. V objektu je vojensko-historická expozice věnovaná výstavbě opevnění v letech 1936 - 1938 na Náchodsku. Březinka leží na naučné stezce tvrze Dobrošov.
- *Lehký objekt vzor 37 (řopík).* Jednostřílné kulometné hnízdo, které patří do systému opevnění z let 1935 - 1938. V návštěvních dnech je objekt plně vybaven dobovou technikou včetně výzbroje.
- Připravuje se rekonstrukce jednopodlažního pěchotního srubu na lukách v Bělovsi N-S-84

Rozhledna Dobrošov. Původní rozhledna zde byla postavena KČT v roce 1896 jako jedna z prvních v Čechách. V září 1923 byla u rozhledny postavena nová tzv. Jiráskova chata, dle návrhu arch. Dušana Jurkoviče. Chata byla renovována a dostavěna dle původních plánů v roce 2002 a je v majetku Klubu českých turistů.

Obec Borová na Náchodsku má doposud zachovalé horské roubené nebo z dřevěných špalíček stavěné chalupy (tzv. krčkové stavby). V obci se nachází kaple Božského srdce Páně.

Zájemci o vojenskou historii zde mohou spatřit objekty stálého opevnění budovaného v letech 1936 - 1938.

Česká Čermná. V obci se nachází hraniční turistický přechod s Polskem. Na kopci nad obcí se nalézá řada pevnůstek, pěchotních srubů-bunkrů.

9.2.2. Turistika a cykloturistika

Pěší turistika i cykloturistika má na Náchodsku velmi vhodný členitý reliéf krajiny, kopce nepřesahují výšku 700 m, převýšení na trasách je zpravidla krátké. Turistické trasy jsou udržované a dobře značené a spojují buď významné lokality nebo vedou po hřebenech.

Území má kvalitní podmínky pro letní i zimní rekreaci (běžecké trasy v okolí a blízkost zimních středisek v Krkonoších a v Orlických horách). Blízkost turisticky známějších lokalit nabízí další možnosti k výletům - celodenní výlety do Krkonoš a do Polska. Do všech směrů jsou vedeny značené turistické stezky, včetně napojení nejbližších měst. Město Náchod je nástupním prostorem do CHKO Broumovsko a národního parku Stolové hory v Polsku. Ve sledovaném území je většina cest stranou nadměrnému turistickému ruchu a nabízí turistům řadu památek včetně dochované lidové architektury, přírodních zajímavostí (přírodní rezervace Peklo, Náchodský zámek, vojenská opevnění, ...).

Cyklotrasy jsou velmi často kombinovány nebo sdružovány s turistickými stezkami.

Tabulka č. 59 Přehled některých turistických tras ve sledovaném území

Název	Km	Popis
Z Náchoda na Dobrošov	4 km	Z rozhledny ve výši 622 m n. m. se otevírá nádherný panoramatický pohled, pro pěší nebo horská kola
Z Náchoda do Pekla	4 km	CHKO Peklo - romantická soutěska sevřená svahy Dobrošova, Sendražského kopce a výšin u Příbyslavi. Mlýn na Olešence zvaný Pekelec, v historických pramenech zmiňovaný již v 16. století, byl v roce 1901 v duchu lidové secesní tvořivosti přestavěn na výletní restauraci, která svému účelu slouží dodnes.
Z Náchoda přes Peklo na Sendražský kopec	8 km	trasa vedená převážně po lesních cestách, Z plochého vrcholu Sendražského kopce (609 m n.m.) se otevírá výhled na Orlické hory a na Novoměstsko.
Z Náchoda do Nového Města nad Metují	12 km	trasa vede malebným údolím řeky Metuje přes Peklo, Nové město nad Metují - zámek
Z Náchoda do Hronova	8,5 km	trasa vede na sever od Náchoda po hřebenech nad údolím Metuje po tzv. Jiráskově cestě, Hronov – Jiráskův rodný dům a Jiráskovo muzeum

Z Náchoda po památkách prusko-rakouské války 1866		asi 1 km od Vysokova byl v roce 1906 postaven pískovcový pomník rakouským polním myslivcům 6. praporu – myslivec s plnou polní výzbrojí v nadživotní velikosti.
Z Náchoda do Kudowy Zdroj	2 km	cílem této turistické trasy je polské lázeňské městečko
Náchod – Vysokov – Václavce 1866	8,5 km	naučná stezka, pro pěší a cyklisty, středně těžký terén
Jiráskova chata – Dobrošov - Č.Čermná – Nový Hrádek - Šediny		Žlutá,
Č.Čermná – Peklo – Nové Město nad Metují		zelená

9.2.3. Zájem a propagace území

Zájem turistů o území Náchodsko se liší podle ročního období, největší příliv turistů je v letním a zimním období. Nižší zájem turistů o tuto oblast je do jisté míry také způsoben blízkostí turisticky atraktivnějších oblastí – Broumovské a Adršpašsko-teplické skály a Krkonoše. Samotné obce sledovaného území vnímají zájem turistů o svoji obec téměř stejně - město Náchod pocítuje mírný zájem. Tento mírný zájem ze strany turistů město přičítá existenci frekventovaného hraničního přechodu do Polska, který je součástí Náchoda. Město se snaží projíždějícím nabízet služby, informace o kulturních programech, snaží se docílit vyšší obsazenosti ubytovacích zařízení. Zájem turistů město chce upoutat i prostřednictvím gastronomie, a to upřednostňováním místních specialit. Školní zájezdy přijíždějí do města a okolí za slavnými spisovateli (J. Škvoreckým, B. Němcovou, A. Jiráskem, ...). Obce Borová, Česká Čermná a Kramolna charakterizují zájem o svou obci jako nízký. Nejmenší zájem o obec vnímá Dolní Radechová.

Obce Náchodsko využívají různých prostředků pro přilákání turistů - propagační materiály, internetové stránky obcí, informační centra a informační střediska, účast na veletrzích s mikroregiony atd. Následující tabulka popisuje, jak se jednotlivé obce řešeného území snaží propagovat a tak zvyšovat zájem turistů o svoji obec.

Tabulka č. 60 Formy propagace obcí

	propagace obce
Náchod	Regiontour Brno, Holiday a MADI Praha - spolu s Brankou o.p.s.
	propagační a informační materiály - mapy, brožury, pohlednice, Internet, Informační centrum, informační tabule na turistických a cyklostezkách, také reprezentativní publikace
	webové stránky města (http://www.mestonachod.cz)
Borová	připravují se web. stránky obce, neoficiální stránky (http://home.tiscali.cz/cykloturistika/borova.htm)
Česká Čermná	webové stránky obce (http://www.ceskacermna.cz)
Dolní Radechová	webové stránky obce (http://www.sweb.cz/d.radechova/)
Kramolna	webové stránky obce (http://www.kramolna.cz/default.htm)

Zdroj: Dotazníkové šetření – starosta, 2003

9.2.4. Mezinárodní spolupráce

Město Náchod má nejvíce zkušeností se zahraniční spoluprací ve sledovaném území. Obec Česká Čermná navázala spoluprací s obcemi z polské strany hranic za účelem lepšího a kvalitnějšího propojení místních komunikací. Ostatní obce doposud nenavázaly žádnou spoluprací s zahraničními partnery.

Tabulka č. 61 Přehled mezinárodní spolupráce jednotlivých obcí sledovaného území

	zahraniční spolupráce	zapojení do projektů v rámci spolupráce EU
Náchod	Warrington, GB - smlouva od 27.05.1991	ano
	Klodzko, PL - smlouva od 30.03.1995, Kudowa PL r. 2004	
	Halberstadt, D - smlouva od 01.12.1998	
Borová	není zahraniční spolupráce	ano, v rámci možností
Česká Čermná	ano, na propojení místní komunikace s Polskem	
Dolní Radechová	není zahraniční spolupráce	ano, v rámci spolupráce s Náchodem
Kramolna	-	

Zdroj: Dotazníkové šetření – starosta, 2003

10. Zemědělství a lesní hospodářství

10.1. Zemědělství

Přírodní podmínky pro zemědělskou výrobu v Královéhradeckém kraji jsou diferencované. Okres Náchod má ve své jižní části okresu velmi příznivé podmínky pro intenzivní zemědělskou výrobu (Jaroměřsko), avšak sledované území se nalézá v severní části okresu, kde jsou přírodní podmínky pro zemědělství spíše podprůměrné (reliéf typu vrchovin a hornatin).

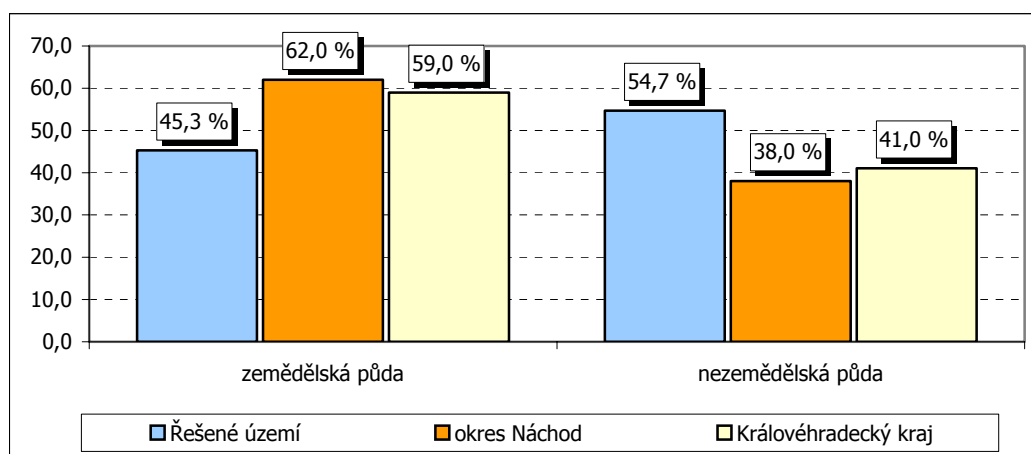

10.1.1. Struktura půdního fondu

Sledované území leží ve zvlněné až hornaté krajině, přírodní podmínky pro zemědělskou výrobu jsou podprůměrné, a proto území řadíme mezi zemědělské oblasti s převahou extenzivní zemědělské výroby (omezení hnojení, upuštění od používání těžké techniky, seč, pastva apod.).

Řešené území (54,7 %) náleží k oblastem s větším podílem nezemědělské půdy na celkové výměře území, překračuje hodnoty okresu Náchod (38 %) i Královéhradeckého kraje (41 %). Výrazně pod průměrem okresu a kraje je podíl zemědělské půdy (45,3 %) na celkové výměře. Podrobně tuto situaci znázorňuje následující graf.

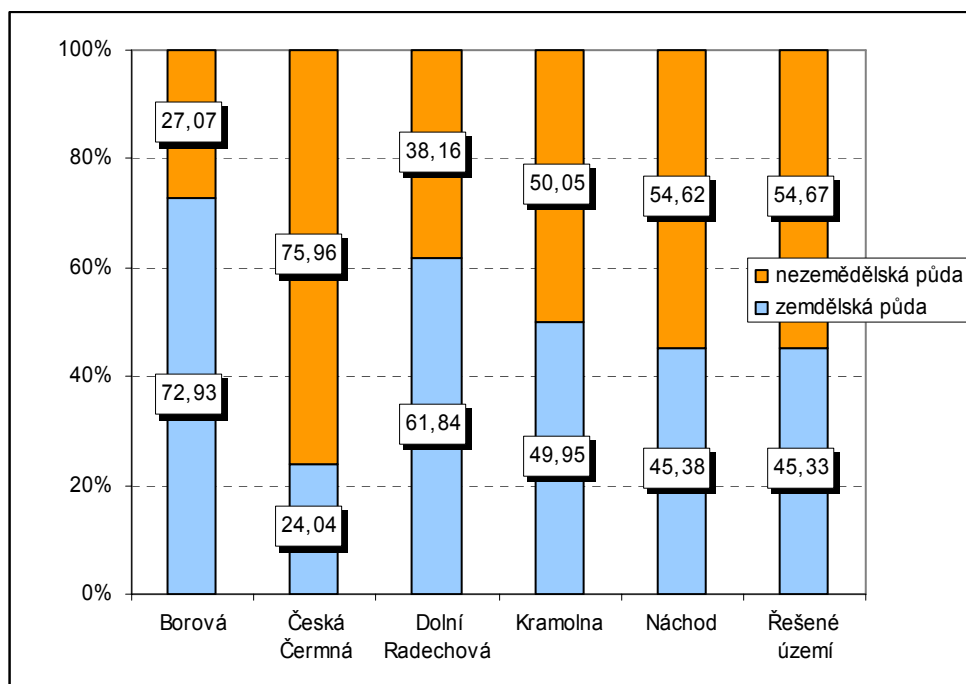
Graf č. 27 Podíl zemědělské a nezemědělské půdy na celkové výměře území v roce 2000 (%)

Zdroj: MOS 2000

Následující graf znázorňuje podíl zemědělské a nezemědělské půdy na celkové výměře dle jednotlivých obcí. Z grafu je patrné, že obec Česká Čermná (24,04%) má nižší podíl zemědělské půdy na celkové výměře než řešené území (45,3%) a Královéhradecký kraj (58,9%). Obce Borová (72,9%) a Dolní Radechová (61,8%) se pohybují výrazně nad hodnotami kraje či sledovaného území.

Graf č. 28 Podíl zemědělské a nezemědělské půdy na celkové výměře dle jednotlivých obcí

Zdroj: MOS 2002

Výsledky zemědělské výroby závisí na kvalitě jednotlivých půd a jejich lokalitě. Území, kde se pozemky nacházejí, je členitou krajinou hor a údolí, skal a roklí, lesů a luk, pastvin a polí. Část území pravidelně postihují záplavy, jejichž rozsah závisí na objemu srážek v průběhu roku. Kvalitě podmínek pro zemědělskou výrobu odpovídá i struktura pozemků.

Území je zastoupeno pěti obcemi o celkové výměře 5 651 ha disponibilní plochy, což představuje zhruba 1,2% z celkové výměry Královéhradeckého kraje a 6,6% z celkové výměry okresu Náchod. Z této celkové výměry území připadá na zemědělský půdní fond přibližně 2 561 ha, z toho je cca 875 ha orné půdy (15,5 %), 1 316 ha trvalých porostů (23,3 %) a 306 ha zahrad (5,4 %). Podrobnější členění zemědělské půdy v jednotlivých obcích znázorňuje následující tabulka.

Tabulka č. 62 Struktura pozemků – zemědělská půda (stav k 31. 12. 2002)

Rok 2002	Celková výměra pozemku (ha)	zemědělská půda		orná půda		zahrady		ovocné sady		trvalé porosty (býv. louky)	
		abs.	v %	abs.	v %	abs.	v %	abs.	v %	abs.	v %
Borová	307,14	223,98	72,93	109,10	35,5	8,64	2,8	0,77	0,2	105,47	34,3
Česká Čermná	891,15	214,24	24,04	72,53	8,1	13,78	1,5	2,43	0,3	125,50	14,1
Dolní Radechová	427,99	264,69	61,84	44,89	10,5	26,97	6,3	4,18	1,0	188,66	44,1
Kramolna	698,68	348,99	49,95	203,86	29,2	40,46	5,8	10,15	1,5	94,53	13,5
Náchod	3326,41	1509,61	45,38	444,76	13,4	216,46	6,5	46,84	1,4	801,55	24,1
Celkem	5651,37	2561,51	45,33	875,13	15,5	306,30	5,4	64,37	1,1	1315,71	23,3

Zdroj: MOS 2002

Intenzita využití půdy v rámci tohoto spádového území je rozdílná. Ze současné struktury půdního fondu je patrné malé procento zornění, které za celou oblast činí 15,5 %. Nejvyšší zornění je v obci Borová 35,5 % a Kramolna 29,2 %, nejnižší v obci Česká Čermná 8,1 %.

Přírodní podmínky

Zájmové území je součástí vrchoviny Orlických hor, které je charakterizováno členitým kopcovitým terénem. Svažitosť území lze charakterizovat jako mírně sklonitou až svahovitou. Podrobněji viz kapitola Životní prostředí. Na celém řešeném území mají významnou převahu hnědé půdy s většinou méně příznivými vláhovými poměry.

Dle bonitace zemědělských půd se ve sledovaném území vyskytují tyto hlavní půdní jednotky (HPJ):

- hnědé půdy, hnědé půdy kyselé, rendziny, hnědé půdy podzolové a jejich oglejené formy v mírně chladné oblasti na různých horninách (opuky, slínovce, pískovce, permokarbonské horniny) většinou lehčí až středně těžké. V ornici jsou většinou slabě, středně šterkovité až kamenité a v hloubce místy až silně kamenité. Typický hornatý ráz krajiny zahrnuje i svažité půdy (nad 12 %) na všech horninách. Vláhové poměry jsou místy vyhovující a jinde jsou závislé na srážkách. (HPJ – 25, 30, 31, 34, 37, 40, 50)
- glejové půdy zrašelinělé a oglejové půdy zbažinelé, glejové půdy svahových poloh, které jsou středně těžké až velmi těžké. Půdy jsou zamokřené, místy se vyskytují i svahová prameniště toků. Pro tyto půdní jednotky je charakteristické, že i po odvodnění jsou vhodné jen pro louky. Kromě těchto typů půd se ve sledovaném území nacházejí hluboké strže nad 3 m hloubky, které jsou zcela nevhodné pro zemědělskou půdu. (HPJ - 68, 73, 74 a 78).

Ze zemědělského hlediska sledovaná oblast náleží do klimatického regionu, který má málo vhodné podmínky pro intenzivní zemědělskou výrobu, tyto podmínky jsou mnohdy limitující (vegetační doba, menší doba slunečního svitu, nižší teploty,...).

10.1.2. Podnikatelské subjekty v zemědělství a lesnictví

Podniky a organizace

Náchod – v současné době je značná část zemědělské půdy obhospodařována soukromými zemědělci (největší je F.Šimek – Pavlišov a P.Balcar – Jizbice), kteří obdělávají jak vlastní, tak i pronajatou půdu. Pozemky v jižní části města – Lipí, Jizbice a Dobrošov – obhospodařuje především sdružení AGRO, s.r.o. Jizbice, dále potom Agrodružstvo Provodov, Zemědělské sdružení ZAPÁČ Dolní Radechová a JZD Velké Poříčí. Všechny jmenované podniky jsou zaměřené na smíšené hospodářství (rostlinná i živočišná výroba).

Na převážné části území obce České Čermné je zaveden velkovýrobní způsob zemědělské výroby - největším uživatelem je AGRO, s.r.o. Jizbice a několik málo soukromých rolníků. Objekty bývalého kravína byly vráceny v restituci původním vlastníkům a jsou v současnosti nevyužité. Na pastvu je dobytek dovážen z okolních farem Borová a Jizbice. Obec s obnovením zemědělské výroby se nepočítá a chce využít prázdné budovy kravína pro drobnou výrobu a sklady.

Obec Kramolna - zemědělská výroba je v obci provozována chovem hovězího dobytka v Trubějově – Agrodružstvo Provodov. V katastru obce se nachází 5 zahrádkářských osad (Kramolna, Lhotky).

Kromě těchto podniků a družstev v řešeném území působí řada samostatně hospodařících rolníků a organizací, jejichž činnost je zaměřena do oblasti zemědělství a lesnictví:

- Český svaz chovatelů okresní organizace Náchod
- Český svaz chovatelů základní organizace Náchod

- Český zahrádkářský svaz ZO Náchod – Dolní Rybníky
- Český zahrádkářský svaz ZO Náchod – Babí Vršky
- Český zahrádkářský svaz ZO Náchod - Branka
- Český zahrádkářský svaz ZO Kašparák, Náchod
- Český zahrádkářský svaz ZO Rubena, Náchod
- Český zahrádkářský svaz ZO Babí – Lesní ulice, Náchod
- Český zahrádkářský svaz územní rada okresu Náchod
- Český zahrádkářský svaz ZO Náchod
- Honební společenstvo Montace Náchod
- Honební společenstvo Libná Náchod
- Honební společenstvo Pod Jiraskovou chtaou Náchod
- Honební společenstvo Česká Čermná - Borová
- Honební společenstvo Kosná Hora Dolní Radechová
- Česká jezdecká společnost Náchod (Dolní Radechová)
- Myslivecké sdružení Kosná Hora Náchod
- Myslivecké sdružení Montace Náchod
- Myslivecké sdružení Lískovec, Kramolna

Počet podnikatelských subjektů v zemědělství a lesnictví

Tabulka č. 63 Podnikatelské subjekty v zemědělství a lesnictví (včetně rybolovu) ve sledovaném území
v letech 2000 a 2002

	Náchod		Borová		Česká Čermná		Dolní Radechová		Kramolna	
	2000	2002	2000	2002	2000	2002	2000	2002	2000	2002
Počet podnikatelských subjektů celkem	4645	4924	41	46	79	88	151	161	167	206
Zemědělství, lesnictví, rybolov - poč.subj	219	219	6	7	20	19	19	20	21	25
Samostat.hosp.rolníci/podle práv.formy/	204	202	6	7	19	18	19	19	21	22

Zdroj: MOS 2000, 2002

Na základě porovnání statistických údajů z MOS z let 2000 a 2002 lze konstatovat nárůst počtu podnikatelských subjektů ve všech obcích sledovaného území. Počet podnikatelských subjektů podnikajících v zemědělství a lesnictví (včetně rybolovu) je v daném území stabilní (+/- 1 podnikatelský subjekt). Výjimku tvoří obec Kramolna, která zaznamenala mírný nárůst počtu podnikatelských subjektů v zemědělství a lesnictví (o 19%). V řešeném území má počet samostatně hospodařících rolníků (SHR) obdobný vývoj.

10.1.3. Vlivy zemědělství na kvalitu života ve sledovaném území

Vliv zemědělství na životní prostředí

Reliéf sledovaného území, jeho půdní a srážkové poměry a v neposlední řadě již zmiňovaný nešetrný způsob hospodaření v krajině vytvářejí podmínky především pro vodní a větrnou erozi. V řešeném území se nacházejí pozemky ve všech stupních erozního ohrožení. Značná část zemědělských pozemků ve sledovaném území byla v minulosti odvodněna systematickou drenáží. Také v obcích Česká Čermná a Borová došlo v nedávných letech k odvodnění drenáží, ale rozsah odvodnění nebyl velký. V současnosti probíhají na území komplexní pozemkové úpravy, které řeší problém s vodní erozí.

Intenzifikace zemědělské výroby s sebou přinesla zvýšené výnosy, ale i porušení ekologické rovnováhy území. Pro další rozvoj zemědělství je třeba sledovat především prvky neúzemní povahy, tj.: přechod na hospodaření na menších plochách pozemků, uplatnění nových způsobů ošetřování půdy a přizpůsobení produkce poptávce po produktech. Naproti tomu změny územního charakteru by měly představovat zejména požadavky na biologické úpravy území, stavební aktivity apod. (např.: přeměna části dnešního ZPF na plochy vzrostlé zeleně, výsadba zeleně jako ochrany proti větrné erozi a rozčlenění dnešních bloků pozemků s cílem ochrany proti vodní erozi, výstavba čistících zařízení, zřizování biocenter, biokoridorů a dalších ekologicko-ochranných prvků).

Vliv zemědělství na strukturu osídlení

Postupná koncentrace a specializace zemědělské výroby s sebou nesla i vznik středisek zemědělské výroby, zejména ve střediskových obcích. S tím souvisela likvidace stájových a ostatních kapacit, do té doby umístěných většinou v nevhodných objektech uvnitř zastavěného území obcí.

V souvislosti s tímto procesem došlo i k rozvoji bytové výstavby, zejména v obcích se sídlem zemědělského podniku a v obcích se specializovanými farmami a koncentrovanou živočišnou výrobou. Formy nové bytové výstavby však většinou neodpovídaly představám o potřebách venkovského charakteru zástavby, jelikož byly realizovány formou panelových bytových domů a svou existencí narušují ráz venkovského prostředí jednotlivých sídel.

10.2. Lesní hospodářství

Lesní hospodářství využívá ke své činnosti plochy, které se historickým vývojem ustálily na pozemcích pro ostatní činnosti neatraktivních. Jedná se především o pozemky, které jsou ve členitějším terénu, ve vyšších nadmořských výškách, případně mají v území nenahraditelnou ekostabilizační funkci.

Tabulka č. 64 Struktura pozemků – nezemědělská půda (stav k 31. 12. 2002)

Rok 2002	Celková výměra pozemku (ha)	Nezemědělská půda		lesní půda		vodní plochy		zastavěné plochy a nádvoří		ostatní plochy	
		abs.	v %	abs.	v %	abs.	v %	abs.	v %	abs.	v %
Borová	307,14	83,16	27,07	54,14	17,6	1,43	0,5	6,21	2,0	21,38	7,0
Česká Čermná	891,15	676,91	75,96	633,39	71,1	2,76	0,3	6,84	0,8	33,92	3,8
Dolní Radechová	427,99	163,30	38,16	102,62	24,0	10,00	2,3	11,96	2,8	38,74	9,1
Kramolna	698,68	349,69	50,05	294,11	42,1	2,90	0,4	13,07	1,9	39,60	5,7
Náchod	3326,41	1816,80	54,62	1180,84	35,5	43,28	1,3	157,95	4,7	434,73	13,1
Celkem	5651,37	3089,87	54,67	2265,10	40,1	60,36	1,1	196,03	3,5	568,38	10,1

Zdroj: MOS 2002

Organizace správy lesního hospodářství

Lesní hospodářství v řešeném území je spravováno státním podnikem Lesy ČR - Lesní správou (LS) Rychnov nad Kněžnou, která spadá pod vedení Oblastního inspektorátu Choceň. LS Rychnov nad Kněžnou se rozkládá v Královéhradeckém kraji na rozloze 12 421 ha a 177 ha zasahuje do kraje Pardubického. Hranice lesních správ se nekryjí s administrativními hranicemi krajů, bývalých okresů ani s hranicemi katastrálních území, proto jedna lesní správa může působit hned v několika krajích najednou.

Hospodářská činnost v lesních porostech je řízena schválenými lesními hospodářskými plány (LHP), které jsou zpracovávány na decenium. Tyto plány se řídí zákonem č. 289/1995 (lesní zákon) a vyhláškami Ministerstva zemědělství ČR 83/1996 a 84/1996, které kladou větší požadavky na komplexní pojetí ekologických opatření a vyšší odbornou úroveň hospodaření v lesích, zejména u drobných držitelů. Výsledkem těchto plánů by mělo být zvýšení ekologické stability lesních porostů, podpořené praktickými zásahy.

Lesy v řešeném území jsou zařazeny do lesního hospodářského celku (LHC) Opočno, který má zpracovaný LHP na období 1996 – 2005. Většina lesů je v majetku obcí nebo soukromých vlastníků.

Tabulka č. 65 Lesnatost sledovaného území, 2002

rok 2002	Celková výměra (ha)	Výměra lesní půdy (ha)	Lesnatost (%)
Náchod	3 326,41	1 180,84	35,50
Borová	307,14	54,14	17,63
Česká Čermná	891,15	633,39	71,08
Dolní Radechová	427,99	102,62	23,98
Kramolna	698,68	294,11	42,10
Řešené území	5 651,37	2 265,10	40,08
okres Náchod	85 157,00	22 912,00	26,91
Královéhradecký kraj	475 817,00	146 930,00	30,88
Česká republika	7 886 755,00	2 643 058,00	33,51

Pozn.: Lesnatost = výměra lesní půdy/celková výměra*100

Zdroj: MOS 2002, Statistická ročenka PF ČR 2003

Celková výměra řešeného území je 5 651,37 ha a z toho představuje 2 265,10 ha lesní půdy. Z tabulky je patrné, že lesnatost sledovaného území jako celku je nad průměrem okresu Náchod (26,91 %), Královéhradeckého kraje (30,88 %) a České republiky (33,51 %). Silně nadprůměrná lesnatost je v obci Česká Čermná (71 %).

Druhá skladba lesů

Vnitřní skladba lesních porostů je dlouhodobě proměnlivým prvkem, který má pro uspořádání území a jeho celkový charakter podstatný význam. Nevhodnou druhovou skladbou může být nepřímá ovlivněna kvalita životního prostředí a stabilita lesních ekosystémů.

Zájmové území náleží do přírodní lesní oblasti 26. Předhoří Orlických hor. Druhá skladba lesů v řešeném území byla nevhodným hospodařením zcela změněna ve prospěch jehličnanů, především smrku. V nejstarších lesních porostech lze doposud nalézt původní

smíšený lesní porost s hojným zastoupením buku, jedle, smrku, klen i dubu. V současnosti představuje dřevinnou skladbu sledovaného území zhruba 4/5 (87 %) jehličnanů (smrk, jedle, borovice, modřín a ostatní jehličnany) a necelá 1/5 (13 %) listnáčů (dub, buk, bříza, olše a ostatní listnáče). Lesní porosty jsou tedy především smrkové, často proředěné, místy poškozené imisemi, spárkatou zvěří (okus, ohryz, loupání) a větrnými polomy. Na poškozování lesů se dále podílí ploskohřbetka, lýkožrout, hniloby, vítr.

Kategorizace lesních porostů

Kategorie lesa je dána jeho převažující funkcí a člení se na:

- Lesy hospodářské
- Lesy ochranné
- Lesy zvláštního určení

Většina lesů sledovaného území leží v pásnu ohrožení imisemi – lesy zvláštního určení postihované exhalacemi natolik, že vyžadují odlišný způsob hospodaření. V údolí Metuje jsou vyčleněny lesy ochranné na mimořádně nepříznivých stanovištích. Velká rozloha lesů zvláštního určení je v ochranných pásmech přírodních léčivých vod v okolí Bělovi (362,66 ha). V okolí Náchoda je 110,37 ha zařazeno do lesů rekreačních.

11. Životní prostředí

11.1. Geologické poměry v území

Geomorfologie

Podle geomorfologického členění náleží sledované území do Krkonošsko-jesenické subprovincie, zastoupené k nižším jednotkám Orlickou tabulí, celkem Podorlická pahorkatina.

Podorlická pahorkatina zaujímá poměrně rozsáhlé území protažené od severozápadu (mezi Hronovem a Červeným Kostelcem) k jihovýchodu v délce 110 km a šířce 10-15 km. Tvoří předěl mezi Orlickými horami, Zábřežskou vrchovinou a Českou tabulí. Geologicky se jedná o velmi pestrou oblast budovanou krystalickými horninami a prvohorními, druhohorními místy i třetihorními sedimenty. Podorlická pahorkatina se dále dělí do tří podcelků - Náchodská vrchovina, Žamberecká pahorkatina a Moravskotřebovská pahorkatina.

Pro řešené území Náchodska je důležitý jediný - *Náchodská vrchovina*, která je SZ podcelkem Podorlické pahorkatiny. Zaujímá Červenokosteleckou vrchovinu, Hronovskou kotlinu, Sedloňovskou vrchovinu a Ohnišovskou pahorkatinu. Na severu jsou základní stavební jednotkou metamorfované horniny, souhrnně nazývané novoměstské fylity, vystupující např. v údolí Metuje mezi Náchodem a Novým Městem nad Metují, na Dobrošově, Chříbech a jinde. Z vyvěřelin se nejvíce uplatňují gabrodiorit (Špičák 835 m n. m), granodiorit (novohradský a olešnický masiv) a žulový porfyr jižně od Bělovsí. Permské červenohnědé sedimenty tvoří část Červenokostelecka, Hronovska i Náchodska.

Pedologie

Území má významnou převahu hnědých půd, hnědých půd kyselých a rendzin na permokarbonských horninách a pískovcích, většinou s méně příznivými vláhovými poměry, závislými na vodních srážkách. V nivě Metuje a jejich přítoků jsou nivní půdy včetně slabě oglejených forem na nivních uloženinách, po odvodnění příznivé a glejové půdy těžké až velmi těžké, zamokřené, vhodné pro louky.

11.2. Ovzduší

Klima, rozptylové podmínky

Charakter klimatu nepodmiňuje jen současné možnosti využívání či obhospodařování území, ale z hlediska dlouhodobého působení má rozhodující význam pro utváření reliéfu krajiny (zvětrávání, eroze apod.), vznik půdních typů a následný charakter vegetačního krytu, podmiňuje vytváření jakosti ovzduší ve vztahu ke zdrojům znečištění (v závislosti na poměrech větrnosti, na inverzi) apod.

Sledované území je charakterizované ukazateli pro oblasti mírně teplé (MT 2,3,5,7,9,11- 700 až 800 mm srážek ročně, v červenci průměrně 15° až 18°C, v lednu -2° až -4°C). Průměrná roční teplota se pohybuje okolo 7,27 °C. Jižní část řešeného území v okrsku mírně vlhkém, s mírnou zimou.

Převážná část řešeného území leží v nadmořských výškách cca 350 – 610 m n.m. Proudění vzduchu je nejvíce ovlivněno reliéfem krajiny. Pokud jde o větrnost území, převládá dle jednotlivých procentuálních zastoupení směrů větrů proudění z JZ a Z.

Tabulka č. 66 Nadmořská výška sledovaného území

	Náchod	Borová	Česká Čermná	Dolní Radechová	Kramolna
Nadmořská výška (m n.m.)	346	612	520	359	457

Zdroj: MOS 2002

Existují také poměrně špatně větraná území – město Náchod, což vede k častému výskytu inverze (vzniká v důsledku vyzařování tepla zemským povrchem, přičemž při zemi dochází k opačnému zvrstvení vzduchu a teploty přibývá s rostoucí výškou). V ostatních sledovaných obcích inverzní stavy, díky morfologii terénu a vzhledem k malé produkci exhalátů do ovzduší, nejsou příliš omezující.

Znečištění ovzduší

Celková problematika znečištění ovzduší přesahuje rámec řešeného území a měla by být řešena pro větší oblast Náchodska (např. VÚC Náchodsko – Trutnovsko). Sledované území patří do mírně znečištěné oblasti, kde denní limity škodlivých látek v ovzduší, především ve městě Náchod, jsou většinou překračovány. Znečištění ovzduší je pravidelně monitorováno (1 měrná stanice v Náchodě).

Na území, s výjimkou města Náchod, se nenacházejí žádné význačné zdroje znečištění ovzduší, kvalitu ovzduší v rozhodující míře ovlivňují zdroje v Náchodě (Harpen, Rubena....), Hronově, Polici nad Metují a přenosem až elektrárna v Poříčí. Při východním proudění má vliv produkce exhalátů z polské strany (Kudowa Zdrój, Klodsko).

Mezi důležité zdroje znečištění ovzduší patří, kromě velkých výrobních komplexů, také domácí topeniště a kotelny. Tyto zdroje jsou hustě rozptýleny po ploše zastavěného území, přičemž jejich vyústění je v nízké přízemní vrstvě (kolem 10 m nad terénem) Protože nemají odlučovací zařízení, veškerá produkce popílku a SO₂ odchází do ovzduší a rozptýluje se v přízemní vrstvě v blízkém okolí. Lokální topeniště se podílí cca 60 %

na celkovém znečištění ovzduší hustě osídlených oblastí, kde zvláště v zimním období vytvářejí souvislý oblak dýmu se stabilní hladinou koncentrace SO₂ v nejnižší přízemní vrstvě do výšky 20 – 30 m nad terénem. Zvláště výrazný je tento jev u zástavby v centrálních částech obcí, tj. zástavby umístěné v terénní depresi.

Monitoring se v těchto lokalitách neprovádí. K celkovému množství exhalátů je nutno připočítat i drobné zdroje vznikající spolu s podnikatelskými aktivitami (autoopravny, drobná výroba), které nejsou doposud evidovány. Největším zdrojem znečištění je automobilová doprava. Zatížení imisemi z dopravy se pravděpodobně sníží po realizaci severního objezdu Náchoda komunikací I/33.

11.3. Hydrogeologické poměry a vodní hospodářství v území

Hydrogeologicky spadá řešené území Náchodska do hydrogeologických rajonů 515 – Podkrkonošská pánev, 642 – Krystalinikum Orlických hor a částečně 422 – Poorlická křída. Velký ochranný význam mají i rozsáhlá PHO zdrojů minerální vody v Bělovsi. Území je velmi rozmanité a bohaté na zvodnělé vrstvy. Stávající vodní toky a plochy vyžadují určité rekonstrukční práce.

Území se nachází v základním povodí řeky Metuje a v jejích dílčích povodích. Metuje pramení u Adršpachu, protéká rezervací Adršpašsko-teplických skal, dále směrem k Hronovu, k Náchodu otevřeným úzkým údolím, za kterým se zařezává do Náchodské vrchoviny. Plocha jejího povodí je 607,6 km², délka toku 77,2 km. Správcem významného vodního toku Metuje je Povodí Labe, státní podnik. Voda v Metuji je znečištěná. Je ovlivněna především odpadními vodami z kanalizací, které doposud nebyly zaústěny na ČOV Náchod.

Další vodní toky ve sledovaném území:

- Radechovka (Náchod, Dolní Radechovná, Kramolna)
- Střela a Dolský potok (Česká Čermná)
- Brodek (mezi Českou Černou a Borovou)
- Olešenka
- Mezný (Borová)
- Jestřabí potok (Borová)

Vodních ploch má Náchodsko obecně poměrně málo a dosahují jen malé rozlohy. Vodní plochy a rybníky ve sledovaném území:

- Rybník Podborný (mezi Dolní Radechovou a Náchodem)
- Úložiště popílku společnosti Harpen
- V těsné blízkosti sledovaného území se dále nachází významná vodní nádrž Rozkoš - vodní dílo a autocamping Rozkoš se nachází v terénní kotlině mezi Českou Skalicí a Novým Městem nad Metují (rozloha 1001 ha, průměrná hloubka je 10 m). Rozkoš je napájena stejnojmenným potokem a zejména umělým přivaděčem z Úpy. Voda z nádrže vytéká do Metuje. Hlavním účelem je zabezpečení zavlažování téměř 40 tisíc ha zemědělské půdy na středním Labi, ochrana před povodněmi a v neposlední řadě též sportovní a rekreační využití.

Náchodsko má i prameny minerálních vod a kyselek. Právě útvar české křídové pánve má mimořádný hydrogeologický význam jako hlavní zásobárna podzemní vody. Minerální zřídla v okolí Náchoda jsou typem přírodních výstupných minerálních pramenů. Slabě alkalicko-zemité kyselky, silně uhličitě jsou 'Ida a Hedva' v Bělovsi (9-9,3°C, zachycené v malých hloubkách) a zemito-sulfaticko-salinická kyselka v Náchodě. V Bělovsi byly donedávna lázně na léčení oběhové soustavy, poruchy zažívacího ústrojí, neuralgie, jaterní a ledvinové nemoci aj.

11.4. Odpadové hospodářství

Ve sledovaném území probíhá likvidace odpadu svozem (sběrem) a skládkováním, případně recyklací.

Pro město Náchod a ostatní obce daného území provádí svoz odpadů Technické služby Náchod na skládku v Křovicích a dále na centrální skládku Trutnov – Kryblice s celkovou životností cca 30 let, popř. na skládku Dobruška – Křovice s životností I. etapy cca 8 – 10 let.

Dále v jednotlivých obcích jsou k dispozici také sběrné kontejnery na separovaný sběr odpadu (sklo, plast, papír), které převážně odvázejí soukromé firmy (např. Marius Pedersen pro obec Českou Černou). Obce zajišťují pro své občany i svoz železa.

Skládky

V okolí Náchoda i v městě samém se vyskytují černé skládky, které jsou postupně likvidovány. Tento problém a problém nedostatečného třídění odpadu souvisí se špatnou úrovní environmentálního vzdělávání (výchovy) obyvatel v minulém období a částečně i v současnosti.

11.5. Ochrana přírody

Sledované území patří do oblasti se značně členitým terénem s velkým výškovým rozpětím. Ve sledovaném území se nalézá celá řada lokálních biocenter a biokoridorů.

Přírodní rezervace Peklo

Přírodní rezervace Peklo (skalnaté údolí Metuje a Olešanky) o rozloze 129,09 ha je významnou součástí systému ekologické stability jako nadregionální biocentrum. Rezervace byla vyhlášena v roce 1994 a nalézá se v k.ú. Lipí a Jizbice. Důvodem vyhlášení přírodní rezervace byl výskyt přirozené bučiny, původních a přírodně blízkých lesních společenstev (převážně suťové a roklínové lesy, bikové a květnaté bučiny, bylinné vodní a pobřežní vegetace, ...) s výskytem zvláště chráněných rostlin a živočichů. Lesní porost (ochranné lesy) tvoří především smíšené porosty (smrk, jedle a buku). Pro rezervaci je zpracován Plán péče PR Peklo, který obsahuje hospodářská opatření (např. zvýšení zastoupení listnáčů, seče na buku a jedli, výchova mlazin, ...) zajišťující růst daného území.

Peklo – Běloves

Nadregionální biokoridor o rozloze 14 ha prochází k.ú. Jizbice, Dobrošov a Běloves. Porosty biokoridoru tvoří částečně v jižní části porosty v údolí podél vodotečí, dále k severu převážně při okrajích lesa a podél státní hranice s Polskem. Součástí tohoto biokoridoru jsou lokální biocentra – Nad Bělovsi (10,04 ha; k.ú. Dobrošov), Malé Poříčí (7,79 ha; k.ú. Malé Poříčí), U hranice (5,20 ha; k.ú. Běloves) a U hraničního přechodu (3,56 ha; k.ú. Běloves).

Ke Hronovu

Nadregionální biokoridor – lesní a luční biokoridor o rozloze 13,50 ha v k.ú. Malé Poříčí spojuje řeku Metuji a lesy na západ od Hronova. Po řece vede k Malému Poříčí. Lesní porosty jsou převážně jehličnaté – smrky a borovice a jen místy jsou vtroušeny listnáče.

Přírodní památka Louky v České Čermné (3,3 ha)

Jádro PP tvoří mokřadní louky s pramennými vývěry. Louky se jeví jako pestrá mozaika několika rostlinných společenstev, která se vyvinula v závislosti na stanovištních podmínkách, způsobu a míře obhospodařování člověkem.

Přírodní památka Rašelina

Leží při státní hranici 1 km od křižovatky silnic z Borové do Dlouhého a Nového Hrádku. Jedná se o zbytek podhorské rašelinné louky s významnou květenou (úpolín evropský, bledule jarní, violka bahenní, prstnatec májový, suchopýr úzkolistý, kýchavice Lobelova, vrba rozmarýnolistá, ostřice Davallova).

Významné krajinné prvky

VKP U hranice (Náchod – Běloves, 5 ha) - smrkový a bukový porost s příměsí jedle a borovice na svahu, místy jsou skály.

VKP Malé Poříčí (7,8 ha) – úzký prudký svah k západu, kmenovina smrku s borovicí a břízy, místy listnáče.

VKP lom Běloves představuje ukázkou sukcese a přírodní rekultivace, která je doprovázena rozvojem mnoha zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů (obojživelníci a plazi).

VKP Dobrošov - luční enkláva při potůčku jižně od hájovny, sušší stráž, přechodové rašeliniště a prameniště s bohatě vyvinutým bylinným patrem a vzácnými druhy rostlin (rosnatky okrouhlolistá, suchopýr úzkolistý a širokolistý, prstnatec májový, všivec lesní, kozlík dvoudomý, ďáblík bahenní, úpolín obecný, ...)

VKP Sejšava (1,23 ha) v k.ú. Česká Čermná – vlhká louka mezi lesy s výskytem vzácných rostlin (prstnatec májový, bradáček vejčitý, pcháček potoční, ocún jesenní, lýkovec jedovatý, kuklík potoční, bledule jarní, kerblík lesklý, prvosenka vyšší, violka psí).

VKP 48 – louka s protékajícím potůčkem těsně pod obcí vpravo od silnice Náchod – Trubějov. Lokalita je bohatá na výskyt vahty trojlisté, dále potom například suchopýr úzkolistý, šišák vroubkovaný, ostřice měchýřkatá, aj.

VKP 49 – rybníček vpravo od silnice Trubějov – horní Rybníky, rybníček na okraji lesa a přiléhající mokřina s výskytem vzácných rostlin (prstnatec májový, úpolín obený, rdest světlý a plovoucí – haluha vodní a lakušník vodní).

Památné stromy

- k.ú. Borová - dutá lípa velkolistá mezi čp. 31 a čp. 55 je nejmohtnější na Náchodsku, stará více než 500 let, 20 m vysoká a ve výšce 1,3 m má obvod 700 cm.
- k.ú. Borová – lípa „Trhovka“ je historickým symbolem obce. Stáří je odhadováno na 450 let.
- k.ú. Borová - jasan ztepilý, tzv. „Horákův jasan“, který se nachází před průčelím domku čp. 50. Je vysoký 25 m a ve výšce 1,3 m má obvod 550 cm. Jeho stáří je odhadováno přes 200 let.

12. Doprava

Hustota a kvalita dopravních sítí odráží a zároveň podmiňuje celkovou hospodářskou úroveň regionu. Železniční a především silniční síť zabezpečuje poměrně dobré dopravní spojení Náchoda s jednotlivými regionálními a mikroregionálními centry i s většinou obcí Náchodského regionu. Samo město je pak napojeno na dopravní tepny celostátního i mezinárodního významu. Nemalý problém však představuje skutečnost, že dopravní kapacita stávajících hlavních silnic procházejících Náchodským regionem a zejména jeho jádrem městem Náchodem v posledním desetiletí dosahuje mezních hodnot. Možnosti dalších významných kvalitativních změn stávajících tras (rozšíření silnice, zvýšení kvality povrchu, světelné křižovatky, kruhové objezdy atd.) jsou v podstatě vyčerpány.

12.1. Silniční doprava

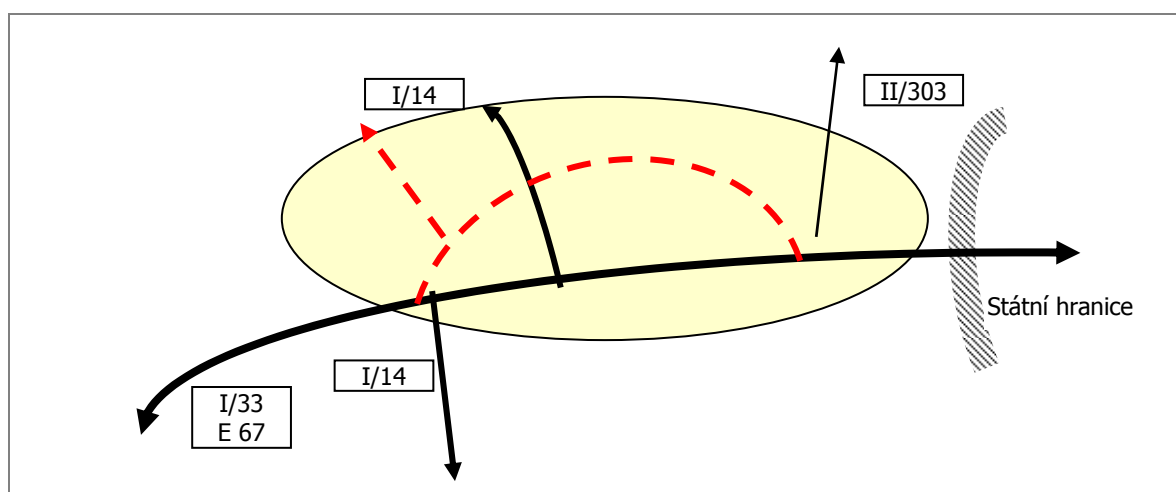
12.1.1. Silniční síť

Hustota základní silniční sítě Náchodského regionu je poměrně vysoká a pohybuje se nad celostátním průměrem. Na jeden kilometr čtvereční plochy připadá 0,9 km silnic, v ČR je to jen 0,7 km silnic.

Náchodským regionem prochází dvě silnice první třídy, jedna silnice druhé třídy a devět silnic 3. třídy.

Silnice I/33 (Kutná Hora – Hradec Králové – Jaroměř – Náchod) propojuje Náchod s vnitrozemím. Silnice je pod označením E 67 zařazena do evropské dopravní sítě. V Náchodě Bělovsi překračuje státní hranici a pokračuje dále do Polska. Jedná se o významnou a velmi frekventovanou mezinárodní dopravní tepnu, jíž využívá zejména mezinárodní kamionová přeprava. V současné době je vypracován projekt „Severní obchvat“, podle kterého by mělo dojít k vymístění silnice I/33 z centra Náchoda. Přeložená silnice I/33 bude následně protínat jižní okraje katastru obcí Kramolna a Dolní Radechová. Obě obce při splnění požadovaných terénních úprav (zakrytí či částečné „zatunelování“ části silnice) se severním obchvatem Náchoda souhlasí. Výhledově se v projektu počítá i s přeložkou silnice I/14.

Obrázek č. 4 Schéma hlavní silniční sítě Náchodska

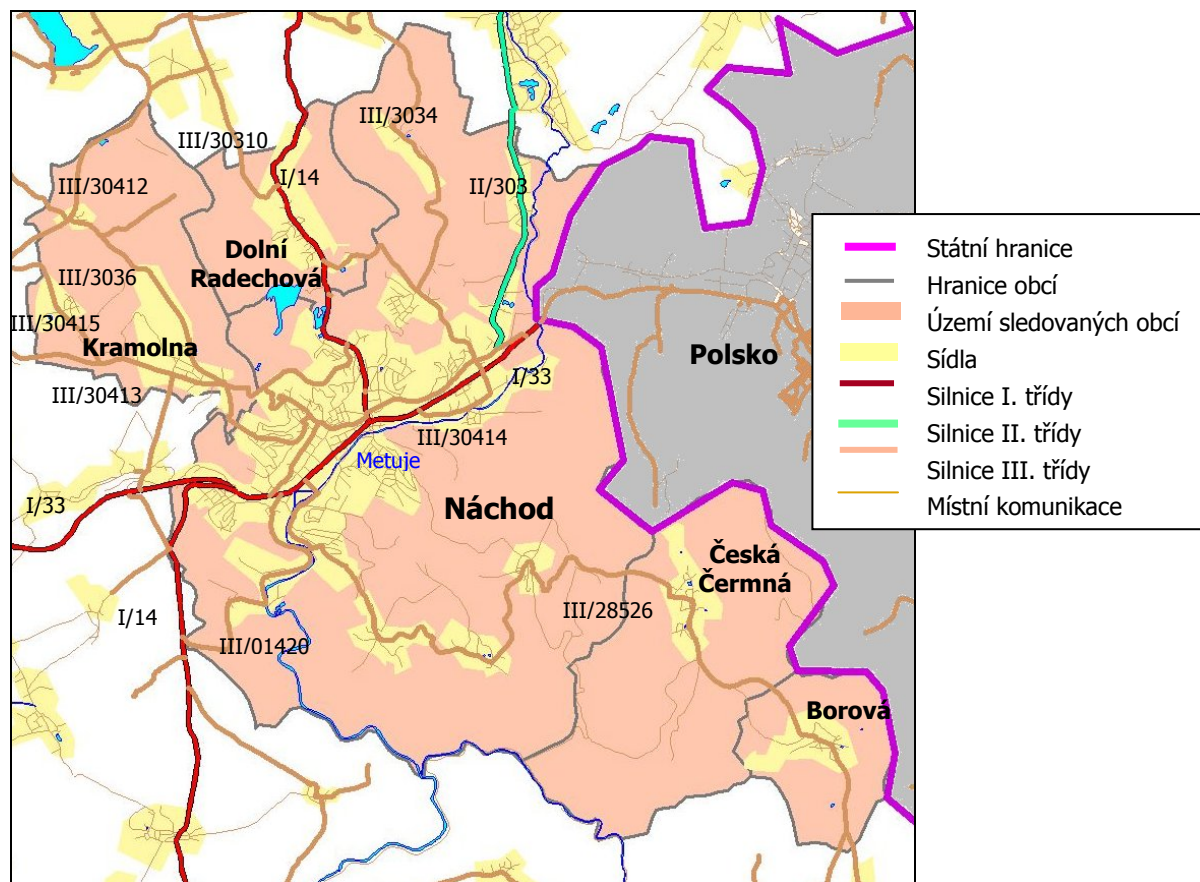
Zdroj: Územní plán sídelního útvaru Náchod

Silnice I/14 (Ústí nad Orlicí - Nové Město nad Metují – Náchod – Trutnov – Harrachov – Liberec) vede podhůřím našich hraničních hor a spojuje příhraniční okresy.

Silnice II/303 (Náchod – Hronov – Police nad Metují – Broumov) propojuje Náchod se severní částí okresu.

Silnice třetí třídy mají místní význam a zprostředkovávají dopravní obsluhu řešeného území. Pět silnic vede z Náchoda: silnice III/3034 směřuje na Hronov přes Pavlišov, silnice III/30413 na Kramolnu, silnice III/30414 na Běloves, silnice III/28526 na Českou Čermnou a Borovou přes Dobošov a silnice III/01420 na Bražec. Přes Kramolnu jsou vedeny další tři silnice III/ 3036, III/30412 a III/30415. Z Dolní Radechové vede silnice III/30310.

Obrázek č. 5 Mapa silniční sítě Náchodska

Zdroj: GIS

Dále základní silniční síť zahušťují místní komunikace, které mají zpravidla klasické příčné uspořádání a většinu z nich, hlavně v Náchodě, doplňují chodníky. Povrch vozovek je většinou zpevněn. Nové místní komunikace se obvykle budují společně s novými sídelními, obchodními a průmyslovými objekty, případně za účelem zkvalitnění místní dopravní dostupnosti. Např. v Náchodě je navržena v centru města nová komunikace vedená pod tratí a spojující ulice Poštovní a Janáčkova.

Tabulka č. 67 Délka silnic a místních komunikací

Obec	Silnice			Místní komunikace	Celková délka pozemních komunikací
	1. třídy	2. třídy	3. třídy		
Náchod	8,8 km	3,0 km	21,0 km	102,0 km	134,8 km
Kramolna	-	-	10,1 km	10,0 km	20,1 km
Dolní Radechová	2,6 km	-	0,7 km	7,3 km	10,6 km
Česká Čermná	-	-	2,9 km	13,6 km	16,5 km
Borová	-	-	2,6 km	4,0 km	6,6 km
Celkem	11,4 km	3,0 km	37,3 km	136,9 km	188,6 km

Zdroj: GIS, MOS

Vedení všech obcí v regionu považuje za nutné zkvalitnit místní komunikace - průběžné opravy a obnova stávajících komunikací, výstavba nových silnic a chodníků, avšak plnění tohoto cíle je často omezeno objemem dostupných finančních prostředků. Nemalou částku z obecního rozpočtu vyžaduje údržba místních komunikací. Ve městě Náchodě zimní údržbu místních provádí Technické služby. Obce Borová, Česká Čermná, Dolní Radechová a Kramolna mají uzavřenou smlouvu o zimní údržbě místních komunikací (pluhování, solení) s místním zemědělským družstvem nebo soukromníkem. Státní silnice v zimě udržuje Správa a údržba silnic.

Zimní období bývá složité zvláště pro obce Česká Čermná a Borová, neboť jejich jediná státní silnice spojující je s Náchodem při sněhových kalamitách je dlouho neprůjezdná a obce jsou tak odříznuté od města, potažmo např. i od rychlé lékařské péče. Bylo by vhodné navázat jednání s Polskou republikou a dohodnout se na zprovoznění hraničního přechodu pro osobní dopravu a vybudování přímého silničního spojení z České Čermné do sousední Kudowy Zdroj (jedná se o silniční úsek v délce do 300 m) a zajistit tak druhou, dokonce kratší přístupovou cestu do Náchoda.

12.1.2. Intenzita dopravy

Náchodský region a zvláště pak město Náchod denně zatěžují tisíce projíždějících motorových vozidel. Řada z nich míří ke státní hranici. Přes hraniční přechod v Náchodě-Bělovsi projíždí v obou směrech v posledních letech přibližně 1,5 milionu motorových vozidel ročně, což znamená přibližně 4 tisíce denně. Ve výroční zprávě Celní správy České republiky za rok 2002 je uvedeno, že hraniční přechod v Náchodě-Bělovsi odbaví z celkového počtu 9% osob, 10% osobních aut a motocyklů, 23% autobusů a 16% nákladních vozidel překračujících česko-polskou státní hranici.

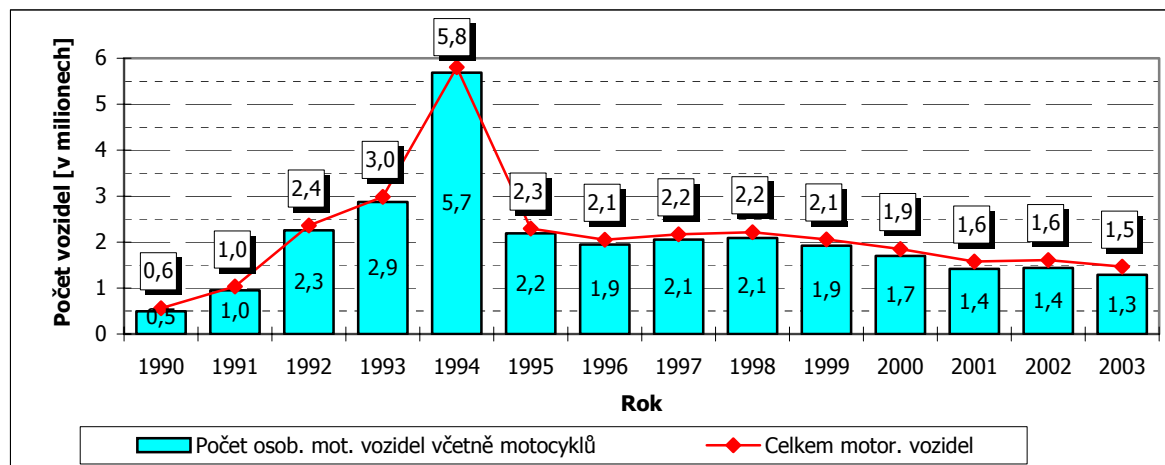
Podrobnější údaje o počtech osob a motorových vozidel překračujících státní hranici v letech 1990 – 2003 najdete v následující tabulce a grafech. Další podrobnější údaje o průjezdu vozidel Náchodem budou známy po sčítání vozidel, které proběhne během roku 2005.

Tabulka č. 68 Statistika přechodů přes státní hranici v Náchodě-Bělovsi v letech 1990-2003

	Počet osob přijíždějících do ČR	Počet osob, mot. vozidel včetně motocyklů přijíždějících do ČR	Počet autobusů přijíždějících do ČR	Počet nákl. mot. voz. přijíždějících do ČR	Počet osob vyjíždějících z ČR	Počet osob, mot. vozidel včetně motocyklů vyjíždějících z ČR	Počet autobusů vyjíždějících z ČR	Počet nákl. motor. voz. vyjíždějících z ČR	Motorových vozidel celkem
1990	1 482 287	260 613	11 227	22 160	1 410 844	233 731	10 669	23 345	561 745
1991	2 085 006	485 090	14 620	26 079	1 992 623	466 448	13 294	29 038	1 034 569
1992	4 368 084	1 107 059	15 406	32 375	4 565 234	1 150 770	14 868	39 432	2 359 910
1993	7 108 241	1 448 451	19 941	31 460	6 952 387	1 425 882	21 507	38 698	2 985 939
1994	12 641 584	2 979 161	23 169	38 427	12 242 243	2 707 955	21 441	35 671	5 805 824
1995	4 062 647	1 091 428	17 283	37 718	4 056 888	1 099 330	16 458	33 403	2 295 620
1996	4 159 816	975 865	18 342	38 144	4 094 238	971 341	15 408	31 715	2 050 815
1997	4 430 093	1 032 201	16 716	45 036	4 335 697	1 023 042	14 969	37 433	2 169 397
1998	4 214 920	972 037	17 110	48 987	4 237 666	1 118 323	14 988	43 950	2 215 395
1999	3 673 312	975 340	16 453	50 831	4 250 881	946 927	14 541	53 326	2 057 418
2000	3 515 461	886 184	17 959	58 663	3 458 259	813 811	16 321	57 749	1 850 687
2001	3 127 134	678 103	16 125	65 927	3 100 758	738 855	15 236	64 234	1 578 480
2002	2 859 244	703 407	15 783	70 003	2 904 311	736 149	14 853	70 078	1 610 273
2003	2 563 305	614 951	16 195	70 866	2 740 919	674 989	13 982	74 460	1 465 443

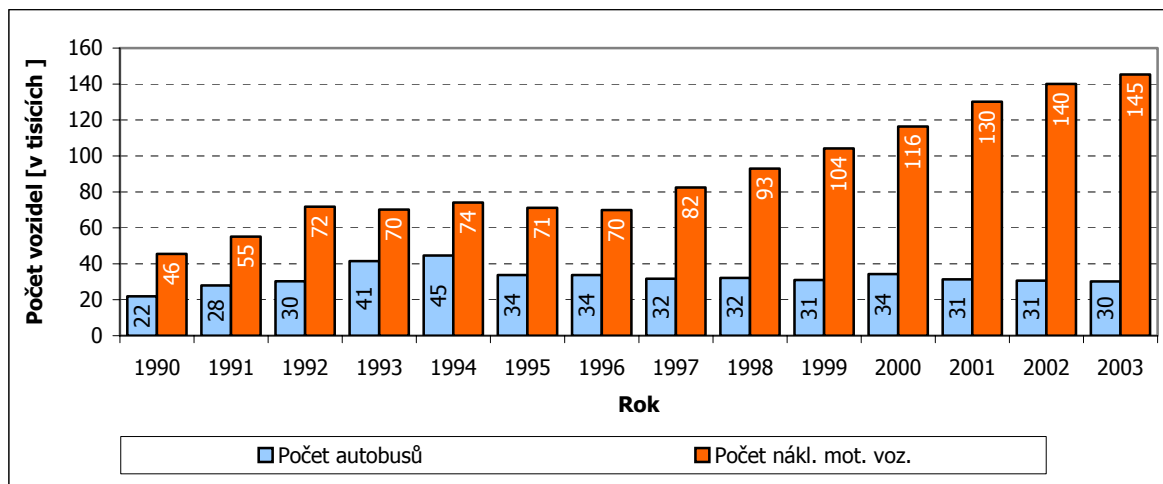
Zdroj: Příloha ÚPSÚ Náchod, MOS 1995-1999, Výkaz základních údajů Celní správy ČR za rok 2000, 2001, 2002, 2003

Graf č. 29 Vývoj počtu motorových vozidel překračujících státní hranici v Náchodě-Bělovsi v letech 1990-2003

Zdroj: Příloha ÚPSÚ Náchod, MOS 1995-1999, Výkaz základních údajů Celní správy ČR za rok 2000, 2001, 2002, 2003

Graf č. 30 Vývoj počtu autobusů a nákladních aut překračujících státní hranici v Náchodě-Bělovsi
v letech 1990-2003

Zdroj: Příloha ÚPSÚ Náchod, MOS 1995-1999, Výkaz základních údajů Celní správy ČR za rok 2000, 2001, 2002, 2003

Z tabulky i grafů je patrné, že po roce 1990 se během čtyř let prudce zvýšil (téměř 10 krát) celkový počet projíždějících motorových vozidel přes hraniční přechod v Náchodě-Bělovsi a poté prudce klesl asi na čtyřnásobek původní hodnoty. Mimořádně zvýšený průjezd osobních automobilů v roce 1994 byl s velkou pravděpodobností způsoben tzv. „nákupní turistikou“ ze strany našich občanů, přičemž jedna z hlavních komodit byl právě automobilový benzín. Od roku 1995 se celkový počet projíždějících motorových vozidel více méně stabilizoval. Zcela odlišná situace je však u nákladních aut a zejména velkých kamiónů, jejichž počty mají trvale vzestupnou tendenci. Jejich počet se oproti roku 1990 zvýšil více než třikrát.

Další tisíce vozidel projíždí Náchodským regionem v rámci vnitrostátní dopravy. Jejich počet se pak odhaduje na základě pravidelného výběrového statistického šetření. V následující tabulce jsou uvedeny průměrné počty projíždějících vozidel na vybraném silničním úseku za 24 hodin, zjištěné při statistickém šetření v letech 1990, 1995 a 2000.

Tabulka č. 69 Odhadovaný průměrný denní počet projíždějících vozidel na vybraném úseku silnice v obou směrech

Označení silnice	Místo	Rok statistického šetření			Index růstu vzhledem k roku 1990	
		1990	1995	2000	1995/90	2000/90
I/14	Vrchoviny (Nové Město n. M.)	4 624	5 695	7 509	1,23	1,62
I/14	Plhovské nám.	4 152	6 859	8 482	1,65	2,04
I/14	Dolní Radechová	1 222	797	-	0,65	-
I/33	Vysokov	3 987	6 293	8 011	1,58	2,01
I/33	ul. Pražská u Oků	12 415	14 885	21 420	1,20	1,73
I/33 (bývalá)	Kladská ul.	6 254	5 859	4 194	0,94	0,67
I/33 (nová)	přeložka podél tratě	4 102	5 337	8 614	1,30	2,10
I/33	místní komunikace v Bělovsi	2 051	1 783	1 962	0,87	0,96
I/33	hraniční přechod	2 051	3 217	3 145	1,57	1,53
místní komunikace	ul. Mlýnská – podjezd pod tratí	5 857	3 968	10 098	0,68	1,72
místní komunikace	Komenského tř. - škola	939	1 158	2 903	1,23	3,09
II/303	u zastávky ČD Běloves	4 949	6 588	9 193	1,33	1,86
III/28526	Bražec	941	1 123	1 004	1,19	1,07
Celkem na všech sledovaných úsecích		58 465	69 837	86 535	1,19	1,48

Zdroj: ÚPSÚ Náchod 1997, Výsledky statistického šetření z roku 2000

Jak je z tabulky patrné, zatíženost některých měřených silničních úseků se za 10 let zdvojnásobila až ztrojnásobila. Celkově se počet projíždějících aut zvýšil přibližně o 50%.

Řešit současnou dopravní situaci v Náchodském regionu není jednoduché. Jeho přírodní a geografické podmínky jsou pro další rozvoj dopravní infrastruktury málo příznivé. Region je výškově značně členitý s relativně úzkými a hustě obydlenými údolními a s četnými chráněnými nebo jinak významnými přírodními lokalitami. Navíc je z velké části obklopený státní hranicí. Z hlediska terénu optimální hlavní dopravní trasy vznikaly již od středověku spolu s jednotlivými sídelními útvary a v průběhu staletí se jejich poloha, na rozdíl od kvality samotné komunikace, jen velmi málo měnila. Je proto velmi obtížné vyhovět současným požadavkům na zvýšení kapacity a kvality hlavních dopravních tepen a současně na vymístění zejména tranzitní dopravy z bezprostřední blízkosti obytných komplexů.

V roce 1994 byly zahájeny přípravné práce - vypracován projekt severního objezdu Náchoda řešícího nové vedení silnice I/33 a I/14. V roce 2004 byla dokončena studie a byla zpracována EIA. Počátkem roku, kdy EIA byla připravována k veřejnoprávnímu projednávání, bylo zjištěno, že studie křižovatky na Vysokově byla vypracována v rozporu s územním plánem obce Vysokov. Proto je zpracovávána nová studie této křižovatky a tím bude muset být doplněna i EIA a časový horizont zahájení zpracovávání dokumentace pro územní řízení se posunul touto chybou minimálně o několik měsíců. Původní termín zahájení prací v roce 2007 tedy není reálný. Optimistický předpoklad zahájení stavby je nejdříve v roce 2010, reálný termín však je nutno uvažovat v roce 2013. Do té doby se budou provádět pouze dílčí opatření směřující ke zvýšení plynulosti a bezpečnosti provozu. Vzhledem k růstu tranzitní dopravy městem geometrickou řadou lze předpokládat v Náchodě do dvou let výrazné zhoršení dopravní průjezdnosti až dopravní kolapsy.

V roce 2002 byly na průtahu městem vybudovány tři kruhové objezdy, které přispěly ke zlepšení průjezdu městem. Výstavba však nebyla zcela dokončena. K plnému uspokojení byla realizována kruhová křižovatka U Itálie. Úprava kruhové křižovatky u Čedoku nebyla dokončena. Do optimální podoby nebyla rovněž uvedena ani křižovatka U Slávie, která je pro průjezd městem klíčová a nejvíce zpomaluje provoz. V roce 2005 by měla být s téměř dvouletým zpožděním započata rekonstrukce a rozšíření Kladské ulice a rovněž budou provedeny opatření, které by měly zvýšit bezpečnost silničního provozu, především chodců, na Pražské ulici. Tato ulice je kritická pro průjezd Náchodem. Provedenými úpravami by se měl rovněž zrovnomenit provoz a tím i průjezd

vozidel městem. Důležitými úvahami, které by měly odlehčit při průjezdu městem je propojení Pražské ulice, resp. silnice I/33 přes sídliště U nemocnice směrem na Nový Hrádek. Základní studie na tuto akci, která by skutečně výrazně přispěla ke zlepšení dopravní situace v Náchodě, byla již zpracována. Další úvahou je propojení městské části Na Klínku v prostoru Kovářova dolu s ulicí Českoskalickou. Tím by došlo, i přes podstatné zlepšení po rekonstrukci ulice Poděbradovy, k úbytku vozidel na Pražské ulici.

Na severní obchvat Náchoda by měla navazovat přeložka silnice II/303 v úseku od hraničního přechodu v Bělovsi směrem na Hronov. Přípravné práce na realizaci této akce jsou prozatím opožděny.

12.1.3. Doprava v klidu

Odstavování a garážování osobních vozidel při stále stoupajícím stupni motorizace je obecným problémem a pro obyvatele měst zvlášť. Majitelé rodinných domků zpravidla tento problém řeší na vlastním pozemku a stále více se prosazuje tendence nepovolovat výstavbu nových rodinných domků bez alespoň jednoho garážového stání. Při budování nových obytných komplexů a sídlišť by se měla stát samozřejmostí i výstavba vícepodlažních garáží. V současné době se ve městě Náchodě již nepovoluje ve výstavbu kolonií s řadovými garážemi. Je záměrem města vybudovat v areálu Tepny vícepodlažní garážový dům, který by řešil garážování občanů ze sídliště Plhov a z centra města. Kromě toho město Náchod intenzivně buduje další parkoviště v centru města. Bylo vybudováno parkoviště Plhov (80 míst), připravuje se parkoviště Raisova (250 míst). V rozpracovaném návrhu Regulačního plánu se v centrální části města navrhuje další lokality vhodné k výstavbě garážových domů a to: záchytné patrové parkoviště ve vnitrobloku Tyršova – Riegrova - Mlýnská, patrové garáže v ulici Raisově u stávajícího pěšího podchodu a patrové záchytné garáže v místě stávající ČOV Tepna.

V centrech sídelních celků i v turisticky atraktivních místech bývá nemalým problémem parkování. Vzhledem k tomu, že ne vždy je možné extenzivní rozšiřování parkovišť, je účelné parkování zpoplatňovat a tím zajistit větší obratovost parkujících aut, následně uspokojit více zájemců o zaparkování. V centru města Náchod je vybudováno několik parkovišť, z nichž 2 jsou vybaveny parkovacími automaty. Nedaří se však dostatečně účinně zvýšit poplatkovou kázeň řidičů. Celkově kapacita parkovacích míst v centru města není dostatečná. Vedení města zvažuje výrazné omezit počet parkovacích míst na Masarykově náměstí, jednak proto, že velké množství aut narušuje celkový vzhled náměstí, jednak proto, že všechny přilehlé ulice s výjimkou ulice Poštovní a Tyršovy jsou určeny pouze pro pěší. Výrazné omezení počtu parkovacích míst na Masarykově náměstí pravděpodobně není prozatím příliš reálné dokud se nevybudují záchytná parkoviště a patrové garáže v souladu s rozpracovaným návrhem Regulačního plánu.

Kromě těchto problémů sdílených naprostou většinou našich měst se v Náchodě řešil navíc i problém s odstavováním a parkováním aut čekajících na odbavení na státní hranici. Vstupem České republiky a Polska do Evropské unie již není nutno tento problém více řešit.

V ostatních obcích – v Borové, České Čermné, Dolní Radechové a Kramolně se garážování aut řeší zpravidla na vlastním pozemku a nepočítá se s budováním řadových či patrových garáží. Pouze na okraji katastru obce Dolní Radechová je vybudováno 8 řadových garáží, avšak jejich majitelé jsou z Náchoda.

V daných obcích se zpravidla parkuje na vlastním pozemku nebo na okraji místních komunikací. V Obci Česká Čermná je umístěno parkoviště asi pro 5 osobních automobilů u obecního úřadu, dále se počítá s vybudováním parkoviště asi pro 10 vozidel u nově budovaného sportovního hřiště.

V obci Dolní Radechová se nachází 10 parkovacích míst u obchodu se smíšeným zbožím, v těsné blízkosti obecního úřadu a pošty, dále 2 parkovací místa u školy a přibližně 10 míst u sportovní haly. Plánuje se vybudovat parkoviště pro 15-20 aut u budovy kostela. V obci Kramolna jsou dvě parkovací místa u prodejny v těsné blízkosti mateřské školy, dále 6-7 míst u obecního úřadu.

12.1.4. Dopravní vybavenost

K dopravní vybavenosti neodmyslitelně patří čerpací stanice pohonných hmot a myčky vozidel. Na území Náchodského mikroregionu, respektive na území města Náchod se nachází tři čerpací stanice PHM. Benzín nebo naftu řidiči natankují na Pražské ulici u čerpací stanice Benzina a na Plhově u čerpací stanice Shell. Krom toho si zde mohou řidiči také koupit občerstvení a některé nezbytnosti k autu. ČS Benzina je navíc vybavena sociálním zařízením a myčkou aut. Třetí čerpací stanice nacházející se na Kladské ulici nabízí řidičům LPG bez dalších dodatkových služeb.

12.2. Železniční doprava

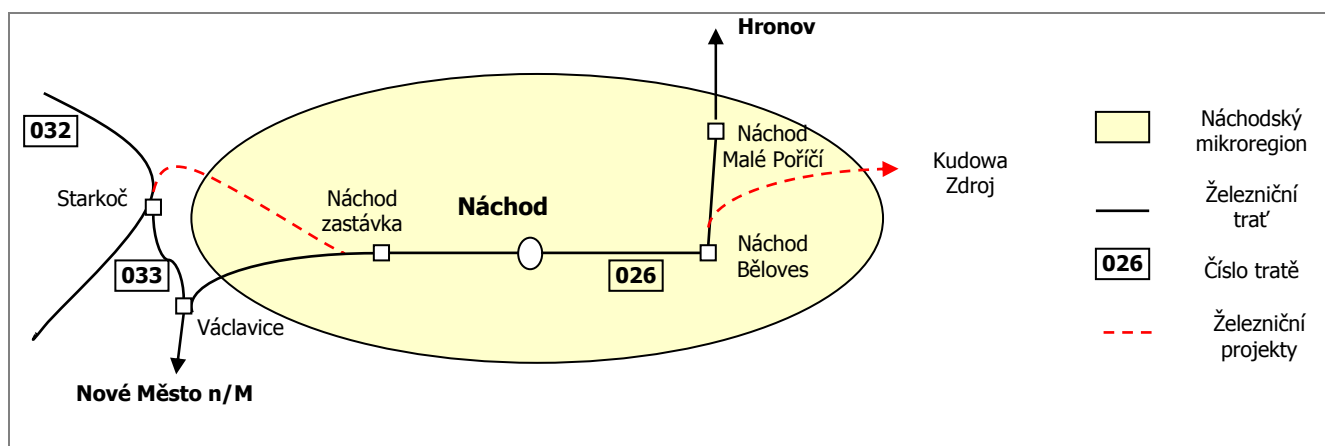
Hustota železniční sítě v Náchodském mikroregionu odpovídá celostátnímu průměru 0,12 km/km². Celková délka železnice činí 6,951 km.

Náchodským mikroregionem, přesněji pouze územím města Náchod, prochází železniční trať č. 026 Choceň – Náchod – Meziměstí. V nevelké vzdálenosti od města Náchod prochází trať č. 032 Jaroměř – Trutnov. Mezi oběma tratěmi je pak vybudována tříkilometrová úvratěová spojka mezi Václavicemi a Starkočí (trať č. 033). Není bez zajímavosti, že nádraží ve Starkoči, které se nachází na starší jaroměřsko-trutnovské trati, se původně jmenovalo Náchod a ke každému vlaku z města přijížděly dostavníky.

Choceňsko-Meziměstská dráha sice připojuje Náchod k hlavnímu železničnímu tahu Praha – Olomouc, ale její význam je spíše regionální, zabezpečuje především dopravní spojení Náchoda se severní částí náchodského okresu, s Broumovskem. Trať jaroměřsko-trutnovská zase umožňuje spojení s jihozápadní částí Náchodského okresu, s Jaroměří, potažmo s krajským městem Hradcem Králové.

Podívejme se nyní na následující mapku s vyznačením obou železničních tratí včetně zastávek.

Obrázek č. 6 Schéma železniční sítě Náchodska

Trať č. 026 v současné době zajišťuje osobní i nákladní přepravu. Nákladní doprava po svém útlumu na počátku devadesátých let opět roste. Přepravuje se zejména dřevo, uhlí, balená voda a šrot. Největší část přeprav znamená tranzit do Polska a z Polska na přechodu v Meziměstí, na kterém je denně odbaveno několik nákladních vlaků v obou směrech.

V posledních letech, zejména díky různým ekologickým hnutím a iniciativám za šetrnější řešení dopravního problému v Náchodském mikroregionu, se znovu oživily diskuse o dvou velkých více než půlstoletí starých železničních projektech, jejichž realizace by značně posílila význam Náchoda jakožto důležitého železničního uzlu celostátního a nikoliv jen regionálního významu.

Prvním z nich je přímé napojení Náchoda na dnes již integrovaný dopravní systém Pardubice – Hradec Králové – Jaroměř, které je podmíněno vybudováním nového bezúvratového propojení železničních tratí č. 026 a 032. Pokud by se tento plán realizoval, znamenalo by to pro obyvatele Náchoda a celého mikroregionu nejen rychlé a přímé spojení do krajského města, respektive do obou metropolí Východních Čech, ale především možnost sdílet širší trh práce, anebo se třeba jen podílet na kulturním životě krajských měst. Studie propojení tratí č. 026 a 032 se zpracovává.

Druhým projektem je vybudování železniční spojky mezi Náchodem a sousedním polským lázeňským městem Kudowa Zdrój a napojení na polskou železnici. Je zpracovaná nová „Studie obnovy propojení českých a polských železničních tratí v ose Náchod-Kudowa Zdrój a zpracování koncepce Integrovaného dopravního systému Náchodska s výhledem přeshraničního provozu“.

12.3. Hromadná přeprava osob

Hromadnou přepravu osob zajišťuje autobusová a osobní železniční doprava. Převládá přeprava lidí do zaměstnání a škol.

12.3.1. Autobusová doprava

Autobusová doprava zajišťuje téměř veškerou hromadnou přepravu osob uvnitř Náchodského mikroregionu a výrazně se podílí i na přepravě cestujících za hranice sledovaného mikroregionu. Hlavními přepravci jsou ČSAD Ústí nad Orlicí, Orlobus, a.s. Nové Město nad Metují, Osnado, spol. s r.o. Stará Paka a CDS, s.r.o. Náchod.

Náchodským mikroregionem denně projíždí kolem sta autobusů dálkové linkové přepravy, ale ze všech pěti sledovaných obcí zastavují pouze v Náchodě na autobusovém nádraží. Většinu dopravních spojení v Náchodském mikroregionu zajišťují místní linkové autobusy, které zde mají celkem 54 zastávek, z nichž 41 je rozmístěno na území města Náchoda, 7 zastávek se nachází v obci Kramolna, 3 v Dolní Radechové, 1 v České Čermné a 2 v Borové. Městská i příměstská doprava z hlediska rozmístění zastávek a frekvence spojů v rámci mikroregionu dle mínění starostů jednotlivých obcí je zcela vyhovující nebo vyhovující.

V současné době je organizátorem dopravy OREDO budován integrovaný dopravní systém. Tento IDS funguje v severní části bývalého okresu (Broumov-Náchod) a v prvních měsících zaznamenal poměrně výrazné zkvalitnění nabídky dopravního spojení. V I. polovině roku 2005 by měl být propojen i se železniční sítí této oblasti a zaveden do Polska (Kudowa Zdrój).

Tabulka č. 70 Počet spojů mezi obcemi Náchodského mikroregionu za den

Obec	Počet spojení			
	z Náchoda		do Náchoda	
	pracovní dny	víkendy	pracovní dny	víkendy
Kramolna	21	5-6	21	7-4
Dolní Radechová	26	10-11	30	8-13
Česká Čermná	14	4-5	14	5
Borová	13	4-5	13	5

Zdroj: IDOS – jízdní řád 2003/2004

Autobusová doprava však nepřeváží cestující pouze uvnitř sledovaného Náchodského mikroregionu, ale i mimo něj. Všechny dálkové i regionální spoje jedoucí za hranice sledovaného mikroregionu zastavují na autobusovém nádraží v Náchodě.

Tabulka č. 71 Počet autobusových spojů mezi Náchodem a sousedními mikroregionálními centry

Mikroregionální centrum	Počet spojení			
	z Náchoda		do Náchoda	
	pracovní dny	víkendy	pracovní dny	víkendy
Červený Kostelec	41-44	15	41-43	10-17
Česká Skalice	42-46	9	39-43	10-12
Hronov	49-53	16-18	49-52	15-19
Nové Město nad Metují	59-63	17-22	54-57	19-22

Zdroj: IDOS – jízdní řád 2003/2004

V současné době je autobusové nádraží umístěno před budovou nádraží ČD a naprosto nevyhovuje obvyklým standardům. Jedná se zejména o křižování autobusů, pěších a hustého ostatního silničního provozu, chybí vlastní nádražní budova atd. Také v době dopravních špiček je problém se stávající kapacitou. Podle urbanistické studie z roku 1993 by mělo být nové autobusové nádraží vymístěno do prostoru areálu ČSAD na opačné straně ulice. Nyní se však uvažuje pouze o jeho rozšíření do prostoru Českých drah.

12.3.2. Osobní železniční doprava

Vzhledem k tomu, že trať prochází pouze obcí Náchod, po železnici se přepravují cestující především za hranice námi sledovaného Náchodského regionu. K výraznému nárůstu počtu cestujících pak dochází v turistické sezóně, a to jak v létě tak i v zimě.

Tabulka č. 72 Počet odjíždějících spojů z nádraží a železničních zastávek v Náchodě

Zastávka	Odjezd směrem na					
	Hronov		Nové Město nad Metují		Starkoč	
	prac. dny	víkendy	prac. dny	víkendy	prac. dny	víkendy
Náchod – Malé Poříčí	16	14	10+1 *	7	6	4
Náchod – Běloves	16	14	11+1 *	11	6	4
Náchod (nádraží)	24	20	14	14	13	13
Náchod – zastávka	17+5 *	16+2 *	13	13	9	10

* Spoj končí v Náchodě (nádraží)

Zdroj: JŘ 2002/03

12.4. Letecká doprava

V náchodském mikroregionu na katastrálním území obce Kramolna při hranicích s obcí Vysokov se nachází sportovní letiště s travnatým povrchem. Letiště z části vlastní Pozemkový fond ČR, zčásti Aeroklub Náchod. Ten pak vlastními prostředky spravuje letiště celé.

Ještě počátkem 50. let zde startovala a přistávala menší motorová letadla, dnes se zde létá jen s ultralehkými letadly a motorovými rogalý. Po vykácení přibližně 200m x100m náletového lesa by bylo možné obnovit provoz malých motorových letadel a požádat o zařazení sportovního letiště do seznamu vnitrostátních letišť, čímž by se rozšířily možnosti jeho využití a významně by stoupl jeho význam.

12.5. Pěší zóny a cyklostezky

Omezování provozu motorových vozidel v hustě obydlených částech měst a obcí a budování pěších zón a cyklostezek výrazně napomáhá zvýšení kvality života. V Náchodě se vybudovala pěší zóna zahrnující prostor okolo Masarykova náměstí směrem k nádraží ČD. Provoz motorových vozidel je rovněž zakázán ve všech ulicích ústících do Masarykova náměstí s výjimkou ulice Poštovní a Tyršovy. V prostoru mezi ulicí Kamenice a nádraží ČD byla v roce 2004 vybudována lávka pro pěší. Dále v roce 2002 byly vybudovány dva pěší podchody pod železniční tratí spojující ulice Raisova s ulicí Parkány a Volovnice.

Vzhledem k značně výškově členitému terénu, husté zástavbě a stávající silniční síti ve městě Náchodě není příliš mnoho prostoru pro budování cyklostezek, které by mohli využívat lidé pro každodenní dojížděku do zaměstnání či do škol. Běžně je využívána cyklostezka vedoucí z ulice 1. máje ke státním hranicím a do polské Kudowy Zdroj. Je vybudována I. etapa cyklostezky od začátku katastru Malé Poříčí směrem skrz Náchod až po fotbalový stadion Běloves. V roce 2005 proběhne příprava další trasy navazující na již vybudovaný úsek po fotbalový stadion Běloves po nábřeží řeky Metuje skrz centrum města, dále směrem na Peklo a Nové Město nad Metují. Ke zrušení provozu motorových vozidel došlo také v ulici Na Strži, která je vyhrazena pouze cyklistům a pěším.

12.6. Turistické trasy a cyklotrasy

Klasická pěší turistika i cykloturistika má na Náchodsku bohatý výběr jak v členitém reliéfu malebné krajiny, tak v kulturně historických pamětihodnostech. Zajímavé turistické cíle se nacházejí i v nevelké vzdálenosti za státní hranicí v Polské republice. Kromě hraničního přechodu v Náchodě – Bělovsi s celodenním provozem je k dispozici ještě turistický hraniční přechod pro pěší, cyklisty a lyžaře v České Čermné. Jeho provoz je v letní sezóně od 1.4. do 30.9. od 8 do 20 hodin, v zimní od 8 do 18 hodin.

Turistické cesty a cyklotrasy jsou udržované a velmi dobře značené. Podrobněji se jimi zabývá kapitola o cestovním ruchu.

13. Technická infrastruktura

13.1. Zásobování vodou

Ve všech sledovaných obcích Náchodského regionu je v provozu veřejná vodovodní síť.

Obce, s výjimkou Borové, která je zásobena z vlastního vrtu, jsou napojeny na skupinový vodovod Teplice nad Metují – Náchod – Bohuslavice, který je převážně napájen pitnou vodou z Polické pánve z vodojemu ve Vysoké Srbské. Touto vodou se plní většina vodojemů Náchodského mikroregionu - Kašparák, U nemocnice, Branka, Pod Vyhliškou, Babí, Dobrošov, Lipí, Jizbice, Malé Poříčí, Pavlišov, Na Klínku, Kramolna i vodojem v České Čermné. Město Náchod leží v ochranném pásmu přírodních léčivých zdrojů Běloves.

Vlastníkem a provozovatelem vodovodu je společnost Vodovody a kanalizace Náchod a.s. Vodovod zásobuje pitnou vodou obyvatele města a odběratele v okolních obcích. Občané, kteří nejsou napojeni na vodovod využívají vodu z domovních studní. Ceny vodného a stočného v loňském i letošním roce jsou uvedeny v následující tabulce.

Tabulka č. 73 Ceny vodného a stočného v roce 2003 a 2004

Služba	Ceny vč. 5% DPH v roce	
	2003	2004
Vodné	19,16 Kč/m ³	19,95 Kč/m ³
Stočné s napojením na ČOV	15,85 Kč/m ³	16,80 Kč/m ³
Stočné bez ČOV	5,80 Kč/m ³	6,50 Kč/m ³

Zdroj: Vodovody a kanalizace Náchod, a.s.

13.2. Kanalizace

V Náchodě byla postupně vybudována jednotná kanalizační síť. Vlastníkem a provozovatelem je akciová společnost Vodovody a kanalizace Náchod. Produkované odpadní vody jsou svedeny do kanalizační sítě a odváděny prostřednictvím sběračů a stok na centrální ČOV Náchod – Bražec. Její kapacita je 60 100 ekvivalentních obyvatel a je určena pro trvalé a účinné zneškodňování odpadních vod z lokality Hronov – Velké Poříčí – Náchod. Odpadní vody z nemovitostí, které nejsou napojeny na kanalizační síť, jsou akumulovány v septikách a jímkách a likvidovány na městské ČOV. Plánuje se dobudovat kanalizační síť ještě některých okrajových částí města např. v Jizbici, Dobrošově, v oblasti u koupaliště atd. V roce 2005 bude dobudován centrální kanalizační sběrač příměstské části Lipí.

V obci Kramolna je vybudována jednotná gravitační kanalizace. Produkované odpadní vody jsou odváděny do obecní ČOV Kramolna - Pruty, na kterou je napojeno 656 obyvatel. Kapacita ČOV je 473 ekvivalentních obyvatel. Ve výhledu se plánuje vybudování čerpací stanice na jihovýchodě Městské Kramolny, která by přečerpávala odpadní vody do kanalizace napojenou na ČOV v Prutech, dále dvě samostatné ČOV ve Lhotkách a v Trubějově. Obec Dolní Radechová má oddílnou kanalizační síť na dešťovou vodu a na splaškovou odpadní vodu. V obci není centrální ČOV a kanalizace je svedena na městskou ČOV Náchod.

V Kramolně i Dolní Radechově jsou odpadní vody z nemovitostí, které nejsou napojeny na kanalizační síť, jsou ze septiků a jímek vsakovány nebo odváděny do povrchových vod.

V obcích Borová a Česká Čermná se nachází pouze nesoustavná dílčí dešťová kanalizace, která není napojena na ČOV. Vlastníky a provozovatelem sítě jsou obce. Likvidace odpadních vod se řeší individuálně pomocí domovních čističek odpadních vod, případně septiků a jímek, jejichž přepady jsou zpravidla zaústěny do místních vodotečí.

13.3. Zásobování zemním plynem

Provozovatelem plynárenské sítě jsou Východočeské plynárny, a.s.

Podle výsledků sčítání lidu bytů a domů v roce 2001 bylo na území Náchodska plynofikováno 40% trvale obydlených bytů, prakticky však byl plyn zaveden jen ve městě Náchodě.

Tabulka č. 74 Připojení trvale obydlených bytů na plyn

Obec	Obydlené byty	připojeno na ZP či PB	Procento připojení
Náchod	8217	3615	44
Borová	72	-	0
Česká Čermná	153	2	1,3
Dolní Radechová	251	2	0,8
Kramolna	307	111	36,1

Zdroj: SLBD 2001

V současné době jsou plynofikovány další dvě obce Kramolna a Dolní Radechová. V současné době je založeno sdružení „Orlické hory“, které začíná připravovat projekty na plynofikaci obce a další alternativní zdroje energie, jako např. solární kolektory na ohřev teplé a užitkové vody v mateřské a základní škole. Připojení obce Borová se prozatím neplánuje z důvodu vysoké investiční náročnosti a nízké ekonomické efektivity. Výhledově se uvažuje o přivedení plynu z polské strany hranic, z Kudowy Zdroj.

Město Náchod je v současné době zásobováno zemním plynem ze tří VTL/STL regulačních stanic:

První VTL přípojka DN150 mm je vedena z uzlu Kleny u České Skalice do VTL/STL/NTL stanice, která se nachází mezi příjezdovou komunikací od Vysokova a železniční tratí. Regulační stanice má STL výstup 3000 m³/h a NTL výstup 1200 m³/h.

Druhá VTL přípojka je přivedená od Červeného Kostelce do VTL/STL regulační stanice umístěné vedle komunikace do Malého Poříčí. Obě stanice jsou propojeny STJ plynovodem.

Na druhou VTL přípojku je připojena třetí VTL/STL regulační stanice, z níž je zemním plynem zásobována Teplárna Náchod. Z této stanice bude v budoucnu možno plynofikovat stávající i navrhovanou zástavbu v Babí, případně i na Kašparáku.

Náchod má poměrně rozsáhlou NTL místní plynovodní síť, ze které je zásobováno obyvatelstvo (centrální část města, Staré Město, většina Skalky, Pod Montací, část Bělovse a Kašparáku. Do budoucna Východočeské plynárny nepočítají s rozšiřováním NTL sítě, naopak, tak jak bude končit její životnost, ji postupně nahradí STL vedením. Již nyní se ve městě buduje STL plynovodní síť s provozním tlakem 0,1 MPa (plánuje se zvýšit tlak na 0,3 MPa). Dále v lokalitě Pavlišov je uvažováno s vybudováním nové regulační stanice se samostatnou STL plynovodní sítí s přetlakem 0,3 MPa, nezávislé na plynovodní síti města.

Přes katastrální území obcí Kramolna a Dolní Radechová je vedeno vysokotlaké vedení zemního plynu, přesto se však ukázalo jako vhodnější a lacinější řešení připojit jmenované obce na středotlakou síť města Náchoda.

Kramolna byla plynofikována v roce 2001. STL vedení je napojeno na plynovod v lokalitě Na Klínku. Vedení je dvouvětvové podél státních silnic. V současné době je připojeno na plyn do 50% obyvatel a všechny další žadatele o připojení na plyn je možno uspokojit.

S výstavbou plynovodu v Dolní Radechové bylo započato na přelomu let 2001/2002 s tím, že do konce roku 2004 by počet připojených obyvatel měl přesáhnout 50%. Po obci je již rozvedeno středotlaké vedení plynu, které je připojeno na regulační stanici v Babí. V současné době je připojena asi čtvrtina všech domácností. V roce 2004 se plánuje zavedení plynu do základní školy a kulturního domu.

13.4. Zásobování elektrickou energií

Provozovatelem elektrické sítě je akciová společnost Východočeská energetika, a.s..

Náchod a okolí je napájen elektrickou energií z rozvodny a transformovny 110/35/10 kV Náchod – Babí. Tato stanice je propojena vrchním VVN vedením se stanicemi v Polici nad Metují, v Červeném Kostelci a v Rychnově nad Kněžnou. Do budoucna se počítá s rozšířením stanice v Babí o další 110 kV dvojitou těžkou linku z rozvodny a transformovny Neznášov a jednoduchou linku směrem na Polici nad Metují.

Jediný vlastní zdroj elektrické energie v Náchodském mikroregionu se nachází v Teplárně Náchod, ve které pracují dva turbogenerátory o celkovém výkonu 17 MW. Výroba elektrické energie je však podřízena výrobě technologické páry a nemá pro zásobování elektrickou energií praktický význam.

Primární rozvody jsou provedeny rozvodným systémem 35 kV (vrchní i kabelové vedení) a 10 kV (kabelové vedení). Z těchto linek jsou připojeny jednotlivé transformační VN/NN stanice, ze kterých jsou pak zásobováni koncoví uživatelé.

V březnu 1996 se v Náchodě nacházelo 29 transformačních stanic 10/0,4 kV a 32 TS 35/0,4 kV. Jejich počet však stále roste.

Na území Kramolny se nachází 6 trafostanic, v Dolní Radechové a v České Čermné se nachází po 4 trafostanicích a v Borové 2 trafostanice.

Současné elektrorozvody byly vedením obce posouzeny jako zcela vyhovující v Kramolně, vyhovující v Dolní Radechové, nutné jejich zkvalitnění je požadováno v Náchodě a Borové a za zcela nevyhovující je považováno v obci Česká Čermná.

V České Čermné plánují do roku 2007 investovat asi půl milionu korun do oprav elektrorozvodů.

13.5. Radiotelekomunikace

13.5.1. Telefon

Kvalitativní rozvoj telefonní sítě a řádově vyšší počet připojení umožňuje teprve přechod na nové digitální technologie. V současné době Náchodským mikroregionem prochází tři dálkové optické kabely. V roce 1993 byl zprovozněn dálkový optický kabel (DOK) Liberec – Hradec Králové – Pardubice, v roce 1996 DOK Náchod – Broumov, v roce 2002 DOK Náchod – Nový Hrádek. Telefonizace Náchodského mikroregionu dosahuje asi 61% a v současné době po přechodu na digitální síť je možné v podstatě uspokojit všechny žadatele o připojení.

Tabulka č. 75 Úroveň telefonizace Náchodského mikroregionu

Obec	Počet		Úroveň telefonizace v %
	trvale obyd. bytů	telefon. přípojek	
Borová	72	34	47,2
Česká Čermná	153	97	63,4
Dolní Radechová	251	216	86,1
Kramolna	307	143	46,6
Náchod	8 217	4 977	60,6
Mikroregion	9 000	5 467	60,7

Zdroj dat: SLBD 2001; Telefonní seznam Českého telecomu

13.5.2. Mobil

Území sledovaných pěti obcí je sice pokryto signály tří mobilních operátorů, ale nerovnoměrně a ne vždy v dostatečné kvalitě. Např. v obci Kramolna nejlepší signál má T-Mobile, nejhorší Eurotel, Oskar je průměrný až podprůměrný. V České Čermné má zase nejsilnější signál mobilní operátor Eurotel, síť T-Mobile je slabší a

s Oskarem je spojení jen z některých míst obce. V Dolní Radechové je nejlepší příjem ze sítě Oskar, ze sítě Eurotel a T-Mobile je příjem průměrný.

13.5.3. Televize

České radiokomunikace mají na území města Náchoda dvě stanoviště TV převaděčů: Náchod – Vyhlička a Náchod – Běloves. Větší část vnitřního města má kabelový rozvod televize. Celkově je však pokrytí území města Náchoda televizním signálem hodnoceno jako zcela nevyhovující.

Kromě Náchoda není v žádné obci kabelový rozvod televizního signálu. V Kramolně i Dolní Radechové je velmi dobrý příjem obou programů ČT i Novy, příjem Primy je však horší. V České Čermné je pokrytí televizním signálem velmi nerovnoměrné. Bezproblémovým je příjem ČT 2 a obou polských programů na celém území obce, příjem ČT 1 a Novy je místně závislý a vysílání Primy je velmi slabé.

14. Seznamy tabulek, grafů a obrázků

14.1. Tabulky

Tabulka č. 1	Základní charakteristiky sledovaného území	4
Tabulka č. 2	Statistické údaje za sledované obce	5
Tabulka č. 3	Obce Náchodsko dle počtu obyvatel v roce 2004	7
Tabulka č. 4	Základní charakteristiky osídlení regionu Náchodsko	8
Tabulka č. 5	Sídelní a správní členění obcí na Náchodsku	9
Tabulka č. 6	Základní charakteristiky osídlení regionu Náchodsko	10
Tabulka č. 7	Počet obyvatel dle věkových kategorií v roce 2001.....	13
Tabulka č. 8	Nejvyšší dokončené vzdělání obyvatelstva staršího 15 let ve sledovaných obcích v roce 2001 [%] 16	
Tabulka č. 9	Národnostní složení obyvatel sledovaného území v roce 2001 [%].....	17
Tabulka č. 10	Obyvatelstvo dle náboženství	17
Tabulka č. 11	Počet věřících dle církve ve sledovaných obcích v roce 2001.....	18
Tabulka č. 12	Délka nezaměstnanosti v okrese Náchod	21
Tabulka č. 13	Vyjíždka za prací v regionu Náchodsko	22
Tabulka č. 14	Domovní fond ve sledovaných obcích Náchodsko k 1.3.2001	24
Tabulka č. 15	Počet domů v letech 1869 a 2001 v obcích Náchodsko.....	24
Tabulka č. 16	Vývoj počtu trvale obydlených domů v letech 1970 až 2001	25
Tabulka č. 17	Stáří domovního fondu (% z celkového počtu bytů v trvale obydlených domech) v roce 2001.....	26
Tabulka č. 18	Počet bytů v roce 2001 v obcích Náchodsko	26
Tabulka č. 19	Vybavenost trvale obydlených bytů Náchodsko	27
Tabulka č. 20	Počet obyvatel na jeden trvale obydlený byt Náchodsko	27
Tabulka č. 21	Počet bytů podle počtu osob v něm žijících (k 1.3.2001)	28
Tabulka č. 22	Charakteristika trvale obydlených bytů v obcích Náchodsko	29
Tabulka č. 23	Neobydlený bytový fond v roce 1991 a 2001	30
Tabulka č. 24	Výstavba bytů v letech 1991-2001 na Náchodsku	30
Tabulka č. 25	Navrhovaný počet nových bytových jednotek dle ÚP v Náchodě	31
Tabulka č. 26	Základní struktura registrovaných ekonomických subjektů v jednotlivých obcích Náchodsko – absolutní údaje	33
Tabulka č. 27	Základní struktura registrovaných ekonomických subjektů v jednotlivých obcích Náchodsko – relativní údaje.....	33
Tabulka č. 28	Struktura ekonomických subjektů podle počtu zaměstnanců – absolutní údaje	34
Tabulka č. 29	Struktura ekonomických subjektů podle počtu zaměstnanců – relativní údaje	34
Tabulka č. 30	Počet ekonomických subjektů podle odvětví OKEČ – absolutní údaje.....	36
Tabulka č. 31	Počet ekonomických subjektů podle odvětví OKEČ – relativní údaje	36
Tabulka č. 32	Struktura ekonomických subjektů podle právní formy – absolutní údaje	37
Tabulka č. 33	Struktura ekonomických subjektů podle právní formy – relativní údaje.....	37
Tabulka č. 34	Podíl fyzických a podnikajících právnických osob v každé obci sledovaného území.....	38
Tabulka č. 35	Podíl fyzických a podnikajících právnických osob v jednotlivých obcích sledovaného území	38
Tabulka č. 36	Přehled objektů a ploch v Náchodě , vhodných k podnikání, přestavbě, dostavbě a výstavbě	40
Tabulka č. 37	Největší zaměstnavatelé.....	41

Tabulka č. 38	Náchod – rozpočet, rozvaha, výkaz zisků a ztrát	45
Tabulka č. 39	Borová – rozpočet, rozvaha, výkaz zisků a ztrát	46
Tabulka č. 40	Česká Čermná – rozpočet, rozvaha, výkaz zisků a ztrát	47
Tabulka č. 41	Dolní Radechovná – rozpočet, rozvaha, výkaz zisků a ztrát.....	48
Tabulka č. 42	Kramolna – rozpočet, rozvaha, výkaz zisků a ztrát	49
Tabulka č. 43	Přehled školských zařízení ve sledovaném území v roce 2003	50
Tabulka č. 44	Vývoj počtu dětí, tříd a učitelů v mateřských školách v Náchodě v letech 1994-2002.....	51
Tabulka č. 45	Vývoj počtu dětí, tříd a učitelů v základních školách v Náchodě v letech 1994-2002	51
Tabulka č. 46	Zdravotnická zařízení ve sledovaném území v roce 2002	53
Tabulka č. 47	Přehled jednotlivých oddělení Oblastní nemocnice Náchod a.s. v roce 2004.....	54
Tabulka č. 48	Mikroregionální potřebnost jednotlivých druhů sociálních služeb pro seniory v okrese Náchod	57
Tabulka č. 49	Hrubý průzkum kvantitativního pokrytí sociálních služeb v Královéhradeckém kraji dle komplexů sociálních služeb – oblast sledovaného území	57
Tabulka č. 50	Počet podnikatelských subjektů se sídlem v území podnikajících v maloobchodu v roce 2002	58
Tabulka č. 51	Přehled poskytovaných služeb s počtem provozoven ve městě Náchod	59
Tabulka č. 52	Přehled ubytovacích zařízení (hotely, penziony, privat, ...) ve sledovaném území	60
Tabulka č. 53	Přehled stravovacích zařízení ve sledovaném území	60
Tabulka č. 54	Přehled kulturních a sportovních zařízení v řešeném území.....	62
Tabulka č. 55	Přehled sportovních zařízení v řešeném území v roce 2004.....	63
Tabulka č. 56	Přehled zájmových organizací působících ve sledovaném území v roce 2003.....	64
Tabulka č. 57	Přehled kulturních a společenských akcí ve sledovaném území	64
Tabulka č. 58	Přehled atraktivních prvků ve sledovaném území	65
Tabulka č. 59	Přehled některých turistických tras ve sledovaném území	67
Tabulka č. 60	Formy propagace obcí.....	68
Tabulka č. 61	Přehled mezinárodní spolupráce jednotlivých obcí sledovaného území	69
Tabulka č. 62	Struktura pozemků – zemědělská půda (stav k 31. 12. 2002)	71
Tabulka č. 63	Podnikatelské subjekty v zemědělství a lesnictví (včetně rybolovu) ve sledovaném území.....	73
Tabulka č. 64	Struktura pozemků – nezemědělská půda (stav k 31. 12. 2002).....	74
Tabulka č. 65	Lesnatost sledovaného území, 2002.....	75
Tabulka č. 66	Nadmořská výška sledovaného území	78
Tabulka č. 67	Délka silnic a místních komunikací	83
Tabulka č. 68	Statistika přechodů přes státní hranici v Náchodě-Bělovsi v letech 1990-2003.....	85
Tabulka č. 69	Odhadovaný průměrný denní počet projíždějících vozidel na vybraném úseku silnice v obou směrech	87
Tabulka č. 70	Počet spojů mezi obcemi Náchodského mikroregionu za den	90
Tabulka č. 71	Počet autobusových spojů mezi Náchodem a sousedními mikroregionálními centry.....	91
Tabulka č. 72	Počet odjíždějících spojů z nádraží a železničních zastávek v Náchodě.....	91
Tabulka č. 73	Ceny vodného a stočného v roce 2003 a 2004.....	93
Tabulka č. 74	Připojení trvale obydlených bytů na plyn	94
Tabulka č. 75	Úroveň telefonizace Náchodského mikroregionu	95

14.2. Grafy

Graf č. 1	Populační velikost obcí na Náchodsku v roce 2004	7
Graf č. 2	Podíl jednotlivých obcí na celkové rozloze Náchodska v roce 2004.....	8
Graf č. 3	Počet obyvatel ve sledovaném území k 31.12.2002	10
Graf č. 4	Vývoj počtu obyvatel města Náchod	11
Graf č. 5	Vývoj počtu obyvatel ve sledovaných obcích zázemí Náchoda	12
Graf č. 6	Vývoj přirozeného přírůstku a migračního salda ve městě Náchod od roku 1991 do roku 2002.....	12
Graf č. 7	Index stáří (r. 1991 a 2001).....	13
Graf č. 8	Průměrný věk mužů a žen v roce 2001	14
Graf č. 9	Věková struktura obyvatelstva Náchodska k 1.1.2003	15
Graf č. 10	Obyvatelstvo dle náboženství ve sledovaných obcích v roce 2001.....	17
Graf č. 11	Nezaměstnanost v jednotlivých obcích od ledna do srpna 2003.....	19
Graf č. 12	Vývoj nezaměstnanosti ve sledovaném regionu, Královéhradeckém kraji a ČR	20
Graf č. 13	Věková struktura nezaměstnaných ve městě Náchod k 31.8.2003	20
Graf č. 14	Věková struktura nezaměstnaných v zázemí Náchoda k 31.8.2003	21
Graf č. 15	Počet registrovaných nezaměstnaných dle délky nezaměstnanosti (červenec příslušného roku).....	22
Graf č. 16	Doba cesty vyjíždějících denně do zaměstnání mimo obec	23
Graf č. 17	Doba cesty denně vyjíždějících žáků a studentů mimo obec	23
Graf č. 18	Vývoj počtu domů v obcích zázemí Náchoda	25
Graf č. 19	Počet bytů podle osob v něm žijících	28
Graf č. 20	Podíl počtu neobydlených bytů na celkovém množství bytů.....	29
Graf č. 21	Základní struktura registrovaných ekonomických subjektů na Náchodsku.....	32
Graf č. 22	Zastoupení jednotlivých sfér ekonomiky v jednotlivých obcích Náchodska.....	33
Graf č. 23	Rozdělení ekonomických subjektů podle počtu zaměstnanců.....	35
Graf č. 24	Struktura ekonomických subjektů podle odvětví OKEČ.....	37
Graf č. 25	Podíl podnikajících fyzických osob v jednotlivých obcích.....	38
Graf č. 26	Podíl podnikajících právnických osob v obcích	39
Graf č. 27	Podíl zemědělské a nezemědělské půdy na celkové výměře území v roce 2000 (%)	70
Graf č. 28	Podíl zemědělské a nezemědělské půdy na celkové výměře dle jednotlivých obcí	71
Graf č. 29	Vývoj počtu motorových vozidel překračujících státní hranici v Náchodě-Bělovsi v letech 1990-2003.85	
Graf č. 30	Vývoj počtu autobusů a nákladních aut překračujících státní hranici v Náchodě-Bělovsi	86

14.3. Obrázky

Obrázek č. 1	Mapa Náchodska.....	4
Obrázek č. 2	Umístění sledovaného území v rámci Královéhradeckého kraje.....	6
Obrázek č. 3	Mapka řešeného území.....	9
Obrázek č. 4	Schéma hlavní silniční sítě Náchodska	82
Obrázek č. 5	Mapa silniční sítě Náchodska	83
Obrázek č. 6	Schéma železniční sítě Náchodska	89